

TAMPEREEN YLIOPISTO

Niina Korhonen

”KIPEIMMÄT KOKEMUKSET OVAT KASVUN
KANNALTA TÄRKEIMMÄT”

Laadullinen tutkimus parisuhde-erojen ja eronneen naisen esittämisen diskursseista
Me Naiset -lehden henkilöhaastatteluissa 1970–2010-luvuilla

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2013

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

KORHONEN, NIINA: ”Kipeimmät kokemukset ovat kasvun kannalta tärkeimmät.” Laadullinen tutkimus parisuhde-erojen ja eronneen naisen esittämisen diskursseista Me Naiset -lehden henkilöhaastatteluissa 1970–2010-luvuilla

Pro gradu -tutkielma, 118 s., 3 liites.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2013

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee parisuhde-erojen ja eronneen naisen esittämisen diskursseja Me Naiset -lehden henkilöhaastatteluissa 1970–2010-luvuilla. Tutkimus selvittää, kuinka parisuhde-erojen representoinnin tavat ja erodiskurssit ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana Me Naisten henkilöhaastatteluissa. Lisäksi tutkimus paneutuu siihen, onko erojuttujen diskurssi positiivista ja onko parisuhteen päättymisellä vaikutusta haastateltavan naiseuteen.

Kvalitatiivinen tutkimus on toteutettu teorialähtöisen sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin avulla. Analyysin kolmena keskeisimpänä avaimena on käytetty käsitteitä naiseus, representaatio ja diskurssi. Tutkimus sijoittuu feministisen mediatutkimuksen sekä aikakauslehtijulkisuuden, erityisesti naistenlehtien julkisuuden, tutkimuksen kentälle liikkuen yksityisen ja julkisen väliseen rajankäyntiin liittyvissä kysymyksissä. Tutkimusaineisto koostuu Suomen suosituimman naistenlehden Me Naisten 51:stä henkilöhaastattelusta.

Eroamista käsittelevät henkilöhaastattelut ovat olennainen osa naistenlehden vakiintunutta sisältöä. Historiallinen tarkastelu paljastaa, kuinka erokerronta ja sitä määrittelevät diskurssit ovat muovautuneet nykypäivän kaltaisiksi vuosikymmen kerrallaan. Ajalliset ja yhteiskunnassa vallitsevaa sukupuolisopimusta mukailevat muutokset ovat jättäneet jälkensä erojuttuihin sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti. Tällaisia käännekohtia ovat esimerkiksi 1970-luvun julkisuuden intimisoituminen, 1990-luvun familisoituminen sekä 2000-luvun parisuhdemuotojen moninaistuminen avioliitoista parisuhdeiksi ja romansseiksi. Me Naisten henkilöhaastatteluissa eropuhetta tuotetaan toistuvien ja toistensa kanssa risteävien diskurssien avulla. Näiden diskurssien sisällä ero reprecitoidaan aina seurauksiltaan positiiviseksi ja haastateltavan naiseutta muokkaavaksi. Lukijoilleen erotarinat tarjoavat samaistumisen ja identiteetin peilaamisen paikan, mikä on omiaan luomaan kestäviä lukijasuhteita. Journalistisesti tuotetun erotarinan käsittelytapoja ohjaa eniten naistenlehden genre.

Julkinen eropuhe vaikuttaa lukijoihinsa, luo malleja erokerrontaan ja myös heijastaa kulttuurissamme hyväksytyjä ja arvostettuja asioita. Vuosikymmenten aikana Me Naiset on reagoinut sisällössään nopeasti heteroseksuaalisen avioelämän tapahtumiin ja naisen aseman yhteiskunnalliset muutokset ovat heijastuneet erohaastatteluihin. Nähtäväksi jää, millon 2010-luvulla julkisuudessa paljon keskusteltu parisuhde- ja perhe-elämän monimuotoistuminen nostetaan vakiintuneeksi aiheeksi myös naistenlehden sivuille.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN KÄSITTEISTÖ JA AIEMPI TUTKIMUS	4
2.1 KOLME KESKEISTÄ ANALYYSIN AVAINTA.....	4
2.1.1 <i>Naiseus biologisena ja kulttuurisena sukupuolena</i>	4
2.1.2 <i>Representaatio esityksenä ja merkitysten tuottajana</i>	7
2.1.3 <i>Diskurssi ilmiöstä puhumisen säännön mukaisena tapana</i>	8
2.2 AVIOEROJEN JA PÄÄTTYNEIDEN PARISUHTEIDEN MUUTOKSET SUOMESSA JA NAISTENLEHDISSÄ VIIMEISINÄ VUOSIKYMMENINÄ.....	11
2.2.1 <i>Parisuhteen merkitys ja eroaminen Suomessa</i>	11
2.2.2 <i>Eroaminen ja eronneet naiset naistenlehdissä</i>	14
2.2.3 <i>Yksityisen astuminen julkisuuteen</i>	22
2.3 NAISTENLEHTI FEMINISTISEN MEDIATUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	27
3. TUTKIMUSKYSYMYKSET	31
4. TUTKIMUSMENETELMÄ	33
4.1 TEORIALÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI.....	33
4.2 METODINA DISKURSSIANALYYSI.....	36
5. TUTKIMUSAINEISTO	39
5.1 AINEISTONA NAISTENLEHTI.....	39
5.1.1 <i>Lyhyt katsaus naistenlehtien historiaan</i>	39
5.1.2 <i>Naistenlehden genre, sukupuolisopimus ja sisällön ristiriitaisuus</i>	41
5.1.3 <i>Henkilöhaastattelun kehitys julkkisten puheenvuoroksi</i>	44
5.1.4 <i>Me Naiset julkisen keskustelun areenana</i>	49
5.2 AINEISTONA ME NAISSET.....	53
5.3 AINEISTON KERUU JA RAJAUS.....	54
5.3.1 <i>Aikarajattu satunnaisotanta</i>	55
5.3.2 <i>Viisi tarkempaa rajauskriteeriä</i>	57
5.4 YHTEENSÄ 51 JUTTUA, 48 JULKKISTA JA 20 TAVISTA.....	59
6. AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	60
6.1 ERODISKURSSIT AJALLISESTI MUUTTUVINA.....	60
6.1.1 <i>Työn kuvauksesta ruumiillisuuden korostamiseen: sisällölliset ja rakenteelliset muutokset 1970-2010- luvuilla</i>	61
6.1.2 <i>Ajalliset muutokset muovasivat erotarinan nykypäivän kaltaiseksi</i>	66
6.2 ERODISKURSSIT SISÄLLÖLLISESTI TOISTUVINA.....	72
6.2.1 <i>Ero emotionaalisenä kriisinä, epäonnistumisena ja suruna</i>	72
6.2.2 <i>Ero elämänmuutoksena</i>	77
6.2.3 <i>Ero positiivisena elämänmuutoksena</i>	78
6.2.4 <i>Etsinnässä eron syyt ja syylliset</i>	83
6.2.5 <i>Erosta selviytyminen</i>	88
6.3 ERO ROMAHDUTTAA JA JÄLLEENRAKENTAA HAASTATELTAVAN NAISEUDEN.....	92
6.4 GENRE OHJAA JOURNALISTISESTI TUOTETUN EROTARINAN KÄSITTELYTAPOJA.....	100
7. LOPUKSI	104
7.1 PALUU TUTKIMUSKYSYMYKSIIN.....	104
7.2 DISKURSSIANALYYSI TUOTTAA TULOKSEN: ANALYYSITAPOJEN JA TUTKIMUKSEN TEON ARVIOINTI.....	108
7.3 MITÄ SEURAAVAKSI: PARISUHDE-ELÄMÄN MONIMUOTOISUUS JA HOMOSEKSUAALISUUS EROTARINOISSA?.....	111
LÄHTEET	114
LIITE	119

1. Johdanto

Pro gradu -tutkielmani aiheena on parisuhde-erojen ja eronneen naisen esittämisen tavat 1970-luvulta 2010-luvulle Me Naiset -lehden henkilöhaastatteluissa. Pyrin tutkimuksessani selvittämään erityisesti sitä, kuinka eropuheen journalistinen kuvaus on vuosien varrella muuttunut. Näkykö esimerkiksi avioliittoinstituution yhteiskunnallisen arvostuksen muutos vuosien aikana lehtijutuissa? Millaisista parisuhde-eroista yleensä kerrotaan, ja kuka niistä pääsee kertomaan? Entä milloin yksityiselämän ja parisuhteiden päättymisen läpikäyminen nousi kestoaiheeksi lehtien palstoille? Samalla pyrin tarkastelemaan sitä, vaikuttaako parisuhteen päättymisen naiseuteen ja onko aineistosta luettavissa esiin eroja naiseuden määrittelemisestä eri vuosikymmenten aikana.

Aihe on mielestäni kiinnostava, sillä naistenlehdet – Me Naiset mukaan lukien – tuovat usein jo kannessaan esille parisuhteen päättymisen olennaisena ja lukijan mielenkiinnon herättävänä teemana. Tämän huomaa jokainen, joka on seissyt lähikaupan lehtihyllyn edessä: naistenlehtien kannet sekä iltapäivälehtien lööpit ovat täynnä eroutisia viikko toisensa jälkeen. Kiinnostuin aiheesta juurikin siksi, että erot ovat selvästi yksi tärkeä osa-alue naistenlehtien sisältöä. Me Naisten (MN) kannessa esimerkiksi kerrotaan ”koko elämän menneen uusiksi” eron jälkeen (MN 47/2008) tai ”kuinka on päädytty ”ensi kertaa elämässään asumaan yksin” (MN 4/2009). Kansiteksteissä eroja käsitellään myös monin eri sävyin. Toisinaan ”on kauhea kolaus itsetunnolle, kun ei enää kelpaa” (MN 3/2013) ja toisinaan ”miehiä tulee ja menee, mutta ystävyys pysyy” (MN 47/2011). Lisäksi eron esittämiskeinot lehden kannessa näyttävät olevan jollain tapaa vakiintuneita. Tämä näkyy eroja käsittelevistä otsikoista, jotka ovat hämmästyttävänkin samanlaisia sekä taitoltaan että sisällöltään. Haastateltavien nimen yhteyteen lisätään usein määreitä, kuten ”rakkaudessa pettynyt” (MN 37/2012), ”lyhyt avioliitto” (MN 25/2012) tai ”eropaperit” (MN 39/2012). Kiinnostavaa on myös se, kuinka julkisuuden henkilöiden eroihin tartutaan tapahtumana nopeasti. Usein haastateltava on ”juuri eronnut” (esim. MN 45/2008) tai jopa parhaimmillaan eroamassa, vasta ”avioeroa harkitseva” (MN 13/2013).

Erotarinat innoittivat minua jo vuonna 2010 valmistuneessa, vuoden aineistosta samaa aihetta tutkineessa kandidaatin tutkielmassa. Tässä pro gradu -tutkielmassa erotarinoiden tarkastelu menneiden vuosikymmenten valossa tuntuu hedelmälliseltä, sillä parisuhteen ja avioliiton rooli naisen elämässä on muuttunut vuosikymmenten aikana suuresti. Nykypäivänä avioero tai yksin

elävä nainen eivät ole enää tabuja, vaan heistä ja heidän elämänvalinnoistaan puhutaan avoimesti. Suomalainen naistenlehti istuu mielestäni mainiosti tutkimuskohteeksi myös siitä syystä, että Suomessa on tilastollisesti EU-maista suhteellisesti eniten lapsettomien sinkkunaisten kotitalouksia (HS.fi, 7.3.2011). Naistenlehdet ovat siis otollinen alusta käsitellä aihetta, joka koskettaa ja varmasti sitä myöten myös kiinnostaa isoa osaa suomalaisista naisista.

Tutkimuksessani haluan selvittää, onko avointa erokeskustelua ollut aina naistenlehtien palstoilla vai onko nähtävillä selvästi tiettyä muutosajankohtaa. Kiinnostavaa on myös nähdä, muodostavatko eri vuosikymmenten erojutut suurempia, ajalle ominaisia keskustelukokonaisuuksia. Ovatko esimerkiksi parisuhteensa päättymisestä päässeet aina kertomaan nykyään kansikuvissa esiintyvät näyttelijät ja poliitikot vai kenen suusta eropuhe on tullut 1970-luvun alussa? Naistenlehden valitseminen tutkimukseni kohteeksi oli selkeä päätös, sillä luen useita naistenlehtiä, ja se on minulle näin ollen helposti lähestyttävä kohde. Koen naistenlehden erohaastattelujen rakenteen tutkimisen mielenkiintoiseksi siis sekä naistenlehtiä viihteenä kuluttavana yksityishenkilönä että ammattini kautta lehtiin kirjoittavana toimittajana.

Lisäksi tutkimukseen innoitti seikka, että naistenlehdet ovat selvästi tärkeä osa länsimaisten naisten arkea (Töyry, 2008, 21). Tim Holmes (2007) erottaa aikakauslehtien tutkimuksessa kolme erilaista tutkimusintressiä, joihin tutkimusta voi sijoittaa. Tyypillisintä on tutkia lehtien sisältöjä, jolloin tutkimuksen kohteena on usein jokin tietty lehti. (Ks. Töyry, 2008, 21.) Koska omat tutkimusintressini ovat Me Naisten henkilöhaastatteluissa, tutkimukseni sisältö koostuu lehtien sisällön tutkimisesta. Aikakauslehtikentällä tutkimukseni sijoittuu naistenlehden sisällön analysoimiseen ja sen kautta tulkintojen tekemiseen. En siis esimerkiksi paneudu naistenlehden konseptin tai lukijasuhteiden määrittelemiseen. Pyrin tutkimuksessani luomaan yksityiskohtaisen tarkastelun sijaan pidempiä, vuosikymmenten sisällä erottuvia linjoja. Sovellan tekstianalyttista luentatapaa, jossa etsin eroista kertovista henkilöjutuista sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Näiden erojen ja yhtäläisyyksien avulla näen, miten erotarinat ja niiden kerronta mahdollisesti syntyvät, vakiintuvat tai katoavat eri vuosikymmenillä.

Tutkimukseni rakentuu seuraavasti: Esittelen aluksi työni lähtökohtia ja määrittelen siihen olennaisesti liittyvät sukupuoli, representaation ja diskurssin käsitteet. Luvussa kaksi keskityn lisäksi aiemman kirjallisuuden läpikäyntiin. Aiemman kirjallisuuden avulla pohjustan lukuun kolme kokoamani tutkimuskysymykset. Luvussa neljä avaatan tutkimusmenetelmiäni. Luvussa viisi

perehdyn tutkimusaineistooni ja naistenlehden genreen. Lukuun kuusi kokoan yhteen aineiston analyysin ja tutkimustulokset. Lopuksi pohdin tutkimukseni kulkua ja siitä saatuja tuloksia.

2. Tutkimuksen käsitteistö ja aiempi tutkimus

2.1 Kolme keskeistä analyysin avainta

Tutkimuksessani keskeisiä teoriaan liittyviä käsitteitä ovat naiseus, representaatio ja diskurssi. Näiden käsitteiden avulla pääsen analysoimaan valitsemaani aineistoa, joten aluksi on tärkeää avata, kuinka ymmärrän kyseiset käsitteet tässä tutkimuksessa.

2.1.1 Naiseus biologisena ja kulttuurisena sukupuolena

Olen rajannut tutkimukseni eronneen naisen ja hänen parisuhteensa päättymisen esittämiseen henkilöhaastatteluissa. Aivan aluksi on tärkeää määritellä, mitä tarkoitan puhuessani naiseudesta. Näin linjaa myös Maija Töyry (2005, 16), jonka mukaan naistenlehtien tutkimiseen liittyy väistämättä naiseus sen kulttuurisine merkityksineen ja eri aikoina vaihtelevine sisältöineen.

Ymmärrän tutkimuksessani naiseuden kuten Kaarina Nikunen (1996, 17) biologisena ja kulttuurisena sukupuolena. Hän käsittelee biologista ja kulttuurista sukupuolta Teresa de Lauretis (1987, 10) käsitteiden ”Nainen” ja ”naiset” avulla. de Lauretis tekee eron representaatioiden tuottaman kulttuurisen normin ja todellisten naisten välille. Hänen mukaansa on olemassa kulttuurinen normi ja toisaalta ihmiset, jotka suhteuttavat elämäänsä tähän normiin. Isolla alkukirjaimella kirjoitettu Nainen on ideaali tai instituutio, kun taas pienellä kirjoitetut naiset ovat historiallisesti eläviä, todellisia naisia. de Lauretis ideaali Nainen muodostuu erilaisten sukupuolen representaatioita tuottavien diskurssien kautta, jotka ilmentävät tiettyä ideologiaa. (de Lauretis, 1987, 10. Ks. myös Nikunen, 1997, 17, Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 22.) Nikunen (1996, 17) korostaa, ettei ideaali Nainen ole irrallinen todellisista naisista, vaan se vaikuttaa kaikissa naisissa, ja näin ollen todelliset naiset ovat jatkuvassa suhteessa näihin representaatioihin muokaten omaa identiteettiään reaktiona niihin.

Mäkelä, Puustinen & Ruoho (2006, 18) puolestaan käyttävät naiseuden määrittämisessä erottelua biologinen ja sosiaalinen sukupuoli. Sukupuolijärjestelmän teoriassa biologinen sukupuoli näyttäytyy synnynnäisenä ja ruumiillisena, ja sosiaalinen sukupuoli puolestaan opitaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan sosiaalistumisen myötä. Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin valinnut selvyiden vuoksi käytettäväkseni termit biologinen ja kulttuurinen, vaikkakin myös sosiaalinen sukupuoli on mielestäni ymmärrettävä keino selittää naiseuden rakentumista.

Ymmärrän tutkimuksessani henkilöhaastatteluissa esiintyvät haastateltavat biologisesti naisina, jotka ovat eläviä ja todellisia naisia. Samaan aikaan he kuitenkin ovat myös meille kulttuurisidonnaisesti esiteltyjä ideaalia Naisia, joista muodostuu kuva meille esitettyjen sukupuolen representaatioiden ja niitä tuottavien diskurssien kautta. Biologinen (naiset) ja kulttuurinen (Nainen) sukupuoli siis ikään kuin kulkevat rinnakkain. Kulttuurisen ja biologisen sukupuolen rajanveto onkin vaikea tehtävä, sillä kyseisen rajan avulla myös tehdään pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, millaisia naisten tai miesten tulisi olla (Nikunen, 2006, 2-3). Tuula Gordonin (1994, 1) mukaan naiset on määritelty historiallisissa ja kulttuurisissa representaatioissa nimenomaan suhteessa miehiin. Naisen kulttuurisen kontekstin ovat muodostaneet romanttinen rakkaus, kumppanuus, äitiys ja avioliitto. Tämä kaikki on näkynyt myös heidän representaatioissaan, jotka muodostavat kehyksen, jonka sisällä naiset rakentavat omaa minäkuvaansa.

Tutkimuksessani sukupuolinen näkökulma on tärkeä juuri siksi, että aikaisempia sukupuolikäsityksiä ovat hallinneet perinteiset näkemykset naisesta äitinä ja hoivaajana. Perheenperustamisessa ”epäonnistunut” vanhapiika puolestaan on yhteiskunnassa tietynlainen hylkiö (Vilka, 2006, 22). Tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan sitä, kuinka parisuhteen päättymisen kuvaillaan lehtijutuissa vaikuttavan naiseen ja hänen naiseuteensa. Yksi tutkimuskysymyksistäni liittyy juuri siihen, kuinka naiset määrittelevät ja ovat määritelleet itsensä parisuhteen tai sen puuttumisen kautta. 2000-luvun lopulla Me Naisiin haastateltuja naisia ei kuvata perheenperustamisessa epäonnistuneena vanhanapiikana, vaan pikemmin he ovat selviytyjiä, joille on jäänyt aikaa rakentaa uraa, haaveilla tulevasta ja nauttia vain elämästä (Korhonen, 2010, 29-30). Onko näin ollut jo 1970-luvulta lähtien?

Sukupuoli on tärkeä osa henkilön identiteettiä. Tutkimuksessani on siis taustalla ajatus, jonka mukaan analysoimani haastattelut samaan aikaan sekä kuvaavat ja uusintavat aikansa todellisia naisia että luovat kulttuurisesti representaatioita ideaalista Naisesta. Elettyä parisuhdetta ja sen päättymistarinaa voi lähestyä Stiversin (1994) esittämän nelisivuisen pyramidin ajatuksen avulla. Itse pyramidin sisällä on aviosuhde elettyinä, todellisena suhteena. Tämä eletty aviosuhde tulee näkyviin pinnoilla, joiden vertauskuvana ovat pyramidin sivut. Media osallistuu merkittävästi aviosuhteen pintojen tuottamiseen, sillä aviosuhteesta puhuminen julkisuudessa tuo suhteen eri tavoin muiden nähtäväksi. Monet parisuhteen ilmiöt välittyvät suurille ihmisjoukoille juuri näiden pintojen kautta. Pintojen ja niiden sisällä olevan suhde muistuttaa konstruktionismista

tuttua todellisuuden kaksijakoisuutta. Aviosuhdetta siis sekä eletään että ajatellaan tai rakennetaan ajatuksellisesti. Julkisuudessa nähtävällä aviosuhteen pinnalla tieto todellisesta suhteesta voi vääristyä, mutta silloinkaan aviosuhteesta ei voi väittää mitä tahansa. Julkisuudessa pinnoille muodostuu sääntöjä, jotka ohjaavat myös valehtelua. Pinnat eivät ole eletyn aviosuhteen peilejä, mutta ne tarjoavat näköaloja niiden takana olevaan elettyyn elämään silloinkin, kun pinnoille on kehittynyt omaa elämää. (Jallinoja, 1997, 17-19.) Naistenlehden henkilöhaastattelussa parisuhteen päättymisestä todennäköisimmin siis kerrotaan siten, että todellinen nainen luo tietyn, säännönmukaisen representaation ideaalin Naisen parisuhteen päättymisestä.

Naistenlehdissä naiseuden voi nähdä toimivan eri osa-alueilla (Töyry, 2005, 49). Nainen voi olla yhteiskunnallinen toimija kansalaisena, suhteessa työelämään, tavarantuotantoon ja kuluttamiseen. Naista voi lähestyä myös naiseuden ja reproduktiotyön kautta, eli naiseuden tarkasteluna kodinhoidossa, parisuhteissa ja äitiydessä. Kolmantena naiseutta käsitellään usein myös naisen ruumiin ja ruumiillisuuden kautta. Omassa tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, millä osa-alueella naisen on katsottu toimivan. Määritelläänkö eroista kertovissa jutuissa nainen esimerkiksi juuri äitiyden tai vartalonsa kautta? Naiseuden huomioiminen tällaisessa tutkimuksessa on mielestäni oleellista, sillä naistenlehti sisältää väistämättä jonkin naiskuvan: jokaisen naistenlehden konseptissa ilmenee lehden käsitys naisen yhteiskunnallisesta asemasta, suhteesta reproduktiotyöhön ja ruumiiseen (Töyry, 2005, 97).

Sukupuolen määrittely on tärkeää myös siinä suhteessa, että naistenlehdet ovat keskeinen sukupuolisopimuksen neuvottelujen kenttä, jossa tunnistetaan, tuotetaan, vahvistetaan ja puretaan sukupuolieroa eri painotuksin (Töyry, 2008, 28; Töyry 2005, 51). Judith Butler esittää, että sukupuoli tulisi nähdä tekoina ja esityksinä, joita toistetaan erilaisissa kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa valtasuhteissa ja käytännöissä, kuten mediassa (ks. Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 20). Tutkimuskohteena naistenlehteä voi lähestyä analysoimalla lehden aiheamaailmaa ja sen käsittelyä suhteessa siihen sukupuolisopimukseen, joka eri aikoina on vallinnut yhteiskunnassa. Naistenlehdet voivat joko kyseenalaistaa naisten ja miesten suhteita, purkaa vanhaa ajattelua ja esittää uusia sukupuolisopimusten muotoja. Toisaalta naistenlehti voi myös myötäillä tai vahvistaa vallitsevan sukupuolisopimuksen linjaa. Käsitteenä sukupuoli on neuvottelujen kohteena oleva muuttuva ja sopimuksenvarainen käsite. Naistenlehdessä sukupuolijako on molempia: se on sekä lehtien julkaisemisen pysyvä perusta että jatkuva neuvottelujen kohde. (Töyry, 2005, 46-48, 55-56.)

Tässä tutkimuksessa en pyri selvittämään, millaista sukupuolisopimusta Me Naiset on minäkin vuosikymmenenä mahdollisesti edustanut. Sen sijaan pyrin yksittäisistä henkilöhaastatteluista selvittämään, millaista sukupuolisopimusta ja naiseutta yksittäinen juttu edustaa. Näistä yksittäisistä jutuista ja niiden tulkinnoista pyrin löytämään ajalle ominaista, yhtenäistä erodiskurssia ja naiseuden esittämistä. Omassa tutkimusaineistossani pääsen kuitenkin peilaamaan toisiinsa vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta ja naisen asemaa sukupuolisopimuksessa aiemman tutkimuksen avulla. Tässä kohden tutkimukseni siis sivuaa aiheeltaan myös sukupuolen ja median problematiikkaa.

2.1.2 Representaatio esityksenä ja merkitysten tuottajana

Tutkimukseni toinen olennainen käsite on representaatio. Representaatiot ovat merkitysten tuottamista erilaisten esitysmuotojen, kuten kielen, kuvien ja tekstien kautta. Lisäksi representaatiot materialisoivat abstrakteja käsityksiä, mutta samalla myös tuottavat näitä käsityksiä. (Nikunen, 1996, 11.) Tutkimuksessani tarkoitan eron representoinnilla siis sitä, millaisten esitysten kautta eroa esitetään. Näitä esityksiä ovat tutkimuksessani henkilöhaastattelujen tekstit ja kuvat sisältöineen. Nikusen (1996, 11) mukaan me ymmärrämme todellisuutta juuri näiden erilaisten representaatioiden, eli esitysten, kautta.

Sukupuoli ja representaatio liittyvät tiiviisti yhteen, sillä meille syntyy käsityksiä mieheydestä ja naiseudesta juuri näiden, monelta eri taholta tuotettujen representaatioiden kautta (Nikunen, 1996, 16). Jo aikaisemmin mainittu de Lauretis (1987, 3) esimerkiksi esittää, että sukupuoli on representaatio ja representaationa sen jatkuvaa konstruoimista, eli jälleen uusien representaatioiden tuottamista. de Lauretis näkee naiseuden ja mieheyden abstrakteina malleina tai ideoina mielessämme, kun taas representaatiot ovat niiden erilaisia ilmentymiä. Näin ollen sukupuolen representaatioiden funktiona on muodostaa yksilöistä naisia ja miehiä.

Tutkimukseni kannalta on mielenkiintoista se, millaista representaatiota eronneista naisista ja heidän sukupuoliroolistaan henkilöhaastatteluissa annetaan ja on annettu vuosien aikana. Erkki Karvosen (1991) mukaan representaatioissa luodaan, vahvistetaan ja muutetaan sukupuoli-identiteettiä jatkuvasti. Hän esittelee myös termin itse-representaatio, jolla hän tarkoittaa feminiinisuuden ja maskuliinisuuden tekemistä, jota todelliset naiset ja miehet tuottavat esimerkiksi lehtiteksteissä esitettävien sukupuolirepresentaatioiden vaikutuksesta. (Ks. Vilska,

2006, 23.) Itse-representaation kautta ajateltuna lehtiteksteissä esitettävät kuvat eronneista naisista tavallaan luovat lukijalle, todelliselle naiselle, kuvaa siitä, millaista eronnutta naista hänenkin tulisi edustaa. Kun Me Naisten henkilöhaastatteluissa ero representoidaan nykypäivänä selviytymistarinaksi ja onnellisesti päättyväksi matkaksi alkupisteestä tähän hetkeen (Korhonen, 2010, 27-29), voikin kysyä, saako todellinen nainen tukea näistä ideaalien Naisten erotarinoista? Vai kokeeko hän huonommuuden tunnetta, mikäli oma ero ei olekaan ollut sopuisa, vaan tuskainen ja pitkä tie? Tutkimukseni tarkoitus ei ole tarkastella lukijan tuntemuksia haastatteluista, mutta mielestäni näitä representaation tavoista syntyviä kysymyksiä on hyvä tuoda esille.

Parisuhteen päättymisestä kertovien haastatteluiden representaatioihin epävarmuutta tuo juuri se, että haastattelupuhe on julkaistu lehdissä. Kertoessaan medialle omasta elämästään ihmiset ovat taipuvaisia harkitsemaan tavallista enemmän sanojaan, koska he tietävät kaiken kertomansa päätyvän julkisuuteen. Haastateltavat eivät välttämättä kerro kaikkea itsestään tai he voivat kaunistella sanomisiaan. Näin tapahtuu silloinkin, kun haastateltavat väittävät olevansa avoimia. (Jallinoja, 1997, 18.) Tämä naistenlehtien haastatteluissa esiintyvien naisten ja todellisten naisten representaation ongelma on hyvä tiedostaa. Omaan tutkimukseeni sillä ei kuitenkaan ole juuri merkitystä, sillä haastattelujen todenmukaisuuden sijaan tutkin sitä, millaisilla journalistisilla tavoilla ja valinnoilla parisuhde-eroista on ajan saatossa kerrottu.

2.1.3 Diskurssi ilmiöstä puhumisen säännönmukaisena tapana

Kolmas käyttämäni käsite ja analyysin apuväline on diskurssi, joka liittyy tiiviisti representaatioon. Stuart Hall (1999, 47) esittää, että diskurssi on sosiaalinen käytäntö, tietynlainen tapa rakentaa merkityksiä, joka suuntaa ja järjestää sekä toimintaamme että käsityksiä itsestämme ja muista. Diskurssi tarjoaa tietyn tavan ymmärtää jonkin ilmiön ja todellisen maailman suhdetta. Lisäksi se antaa yhteiset välineet keskustella ilmiötä tai aihetta koskevasta tiedosta diskurssin sisällä, samalla kuitenkin rajaten muita mahdollisia tapoja kyseisen ilmiön näkemiseen toisella kuin diskurssin esittämällä tavalla. Diskurssit siis asettavat tietynlaisen merkityksen ensisijaiseksi. Diskurssi on tapa representoida jokin kohde, ja se tuottaa merkityksellistä tietoa tästä kohteesta. Tämä tieto puolestaan vaikuttaa sosiaalisiin käytäntöihin ja sillä on näin ollen todellisia seurauksia ja vaikutuksia. (Emt., 98-99, 103.)

Diskurssilla tarkoitetaan verrattain eheätä säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemiä, joka rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja rakentaa samalla sosiaalista todellisuutta. Diskurssin käsite sopii tutkimuksiin, joissa painopiste on ilmiöiden historiallisuuden tarkastelussa. (Jokinen ym, 1993, 26-27.) Tässä mielessä diskurssi on omiaan myös tähän tutkimukseen, jossa tavoitteena on selvittää journalistisen eropuheen muuttumisen tapoja menneiltä vuosikymmeniltä nykypäivään saakka. Tutkijalle diskurssi on lopulta tulkintatyön tulos. Kaikille analysoitaville teksteille on ominaista se, etteivät ne ole yksiselitteisiä tuotteita, vaan voivat olla hyvinkin ambivalentteja ja avoimia erilaisille tulkinnoille. Niinpä merkityssysteemien analyysissa ei ole kyse tekstien ominaisuuksien mekaanisesta kirjaamisesta vaan perustellusta tulkinnasta, joka pohjautuu tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun. (Emt., 28.) Tässä sisältöä tutkivassa tutkimuksessa diskurssi siis realisoituu tekstissä, josta olen tutkijana ensisijaisesti kiinnostunut.

Myös tiedotusvälineiden diskurssien analysointiin paneutunut Norman Fairclough (1997, 124) määrittää diskurssit tietyn sosiaalisen käytännön konstruktioksi tai merkityksellistämiseksi, joka on tehty tietystä näkökulmasta. Diskurssit on syytä nimetä, jotta sekä käytetty näkökulma että diskurssin ala tarkentuvat. Nämä nimeämiset teen aineiston analyysi ja tulokset -luvussa. Representaatio puolestaan toteutuu Fairclough`n mukaan tekstissä pääasiallisesti joko lauseissa tai niiden yhdistelyssä ja jaksottelussa. Kun kielellä representoidaan tapahtumia, tekoja, suhteita, asiointiloja sekä niihin liittyviä ihmisiä ja asioita, on aina tehtävissä monenlaisia kielellisiä valintoja. Osaltaan näitä vaihtoehtoja tarjoaa sanasto: kunkin kielenkäyttäjän tuntema sanasto antaa käyttöön tiettyjä ennalta annettuja kategorioita. (Emt., 143.) Näihin representaatioihin palaan samaisessa luvussa, esittäen esimerkkejä tutkimistani teksteistä.

Fairclough (1997, 77-78; 100; 107) tuo esille myös sen, että diskurssijärjestyksen rakennusosina on kaksi keskeistä diskurssityyppien kategoriaa: genret ja diskurssit. Diskurssityyppi tarkoittaa sellaisia genrejen ja diskurssien muodostelmia, jotka esiintyvät diskurssijärjestyksissä muuttuen mahdollisesti pysyviksi ja konventionaalisiksi. Tässä yhteydessä diskurssi on se kieli, jolla tietty sosiaalinen käytäntö representoidaan tietystä näkökulmasta. Diskurssin representaatioissa eräs tärkeä muuttuja on se, miten pitkälle representoivan diskurssin (toimittajan puhe) ja representoidun diskurssin (raportoitu puhe) välistä rajaa pidetään yllä. Eräs tapa pitää näitä rajoja yllä on antaa ihmisten puhua omasta puolestaan. Laajasti ajatellen diskurssit kuuluvat tiedon ja tiedon koostamisen alueelle. Diskurssijärjestyksellä Fairclough viittaa kriittisessä diskurssianalyysissä kunkin yhteisön diskursiivisiin käytäntöihin – siis sen tavanomaisiin kielenkäyttötapoihin - jotka mielletään verkostoiksi. Tietyn sosiaalisen osa-alueen diskurssijärjestys rakentuu kaikista niistä

diskurssityypeistä, joita siinä käytetään. Käyttämällä diskurssijärjestyksen käsitettä Fairclough korostaa kokonaisuuden eri osa-alueiden välistä keskinäistä suhdetta: ovatko osa-alueet tiukasti erillään vai sekoittuvatko ne tietyissä teksteissä helposti toisiinsa? Genreä hän sitä vastoin pitää kielenkäyttönä, joka yhdistetään tiettyyn käytäntöön ja joka rakentaa jotain tiettyä sosiaalista käytännettä, kuten haastattelua. Genret voidaan kuvailla niiden rakenteellisilla ominaisuuksilla, esimerkiksi haastattelu on rakentunut aivan eri tavoin kuin mainos.

Omassa tutkimuksessani tarkoitan diskurssilla tiettyä sosiaalisen käytännön konstruktiota, joka on tehty tietystä näkökulmasta ja tietyillä sanavalinnoilla. Ennakko-oletukseni on, että tutkimusaineistostani on löydettävissä eri vuosikymmeninä käytettyä tietynlaista erodiskurssia ja toistuvia teemoja, joilla eronnutta naista kuvataan. Kyseinen erodiskurssi puolestaan asettaa jonkin tietyn merkityksen ensisijaiseksi ja rajaa samalla muita mahdollisia tapoja ilmiön esittämiseen. Diskurssia tarkastelen sisällönanalyysin avulla, jossa kiinnitän huomiota aineistoni sanavalintoihin, teemoihin ja näkökulmiin. Tutkimuksessani siis ymmärrän diskurssien ohjaavan sekä representaatiota että tapaa, jolla ymmärrämme representaatiota.

Diskurssi liittyy siis olennaisesti esitystapaan, representaatioon, jolla sukupuolesta puhutaan. Kaarina Nikunen (1996, 16) siteeraa Anu Koivusta (1994), jonka mukaan sukupuolten representaatiot ovat kulttuurissamme risteilevien diskurssien materiaa. Nämä diskurssit, eli ajattelutavat, käsitykset ja olettamukset, tuottavat ja konstruoivat naiseutta ja mieheyttä. Naisia esimerkiksi määrittellään ja kuvaillaan erilaisissa uskonnollisissa ja lääketieteellisissä teksteissä, kirjallisuudessa ja historiallisissa katsauksissa. Näiden diskurssien ideologia materialisoituu kuvissa ja teksteissä, eli representaatioissa. Tutkimuksessani ymmärrän naiseuden ja mieheyden käsittämisen rakentuvan ajattelun lisäksi juuri kielenkäytössä esiintyvien ja kirjoitetussa kielessä uusiintuvien diskurssien kautta.

Yksittäisellä toimittajalla on mahdollisuus juttua kirjoittaessaan valita tietty diskurssi, tapa, jolla jutun kirjoittaa. Jutun tuottamaan lopulliseen representaatioon vaikuttavat muun muassa valittu näkökulma, käytetyt sanat, se mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta sekä myös se, kenelle kirjoitetaan. Valittua diskurssia käyttämällä kirjoitettu artikkeli on yksi representaatio aiheesta. (Vilka, 2006, 17.) Näin ollen diskurssia käyttämällä representaatio ei ole välttämättä täydellinen kuva tutkitusta aiheesta, mutta se on kuitenkin esitys todellisesta aiheesta, ilmiöstä.

Tutkimuksessani en kuitenkaan tarkastele yksittäisen toimittajan tekemiä journalistisia valintoja ja hänen käyttämäänsä diskurssia. Sen sijaan tarkoitukseni on keskittää huomio ja vetää

suurempia linjoja siihen, millaista eronneista naisista kertova diskurssi on nyt ja millaista se on ollut menneisyydessä.

2.2 Avioerojen ja päättyneiden parisuhteiden muutokset Suomessa ja naistenlehdissä viimeisinä vuosikymmeninä

Seuraavaksi tarkastelen aiempaa tutkimusta parisuhde-elämästä, avioeroista ja parisuhteen päättymisestä Suomessa ja suomalaisten naistenlehtien haastatteluissa. Lähestyn aiempaa tutkimusta ensin yleisellä tasolla suomalaista avio- ja parisuhde-elämää valottavien tutkimusten avulla. Lisäksi esittelen aiempaa tutkimusta avioeroista naistenlehdissä ja tarkastelen sitä, kuinka naisten henkilöhaastattelut rakentuvat jo tutkitun mukaan.

Erityisen tutkittuja parisuhteet ja niissä käyttäytyminen ovat sosiologian piirissä. Usea lähdekirjallisuus, johon tässä luvussa viitataan, on sosiologian tutkijoiden käsialaa. Vaikka oma tutkimukseni keskittyy aiheen journalistisen puolen tutkimiseen, pidän esille tuomieni sosiologian tutkijoiden esittelemistä relevanttina. Esimerkiksi Riitta Jallinojan tutkimukset ovat hyvin lähellä omaa aihevalintaani ja osittain ne menevät jopa aineiston valintani kanssa päällekkäin. Hänen tutkimustensa avulla pääsen hyvin valottamaan biologisten naisten ja ideaalien naisten representaation syntyä naistenlehden henkilöhaastattelussa. Nämä sosiologiset tutkimukset ovat myös olleet hyvin viitattuja journalistisen puolen tutkimuksissa, esimerkiksi tutkimusaiheittani suuresti valottavan aikakauslehtijournalismin professorin Maija Töyryn kirjoituksissa. Tässäkin suhteessa koen esimerkiksi sosiologi Jallinojan esilletuonnin perusteltuna.

2.2.1 Parisuhteen merkitys ja eroaminen Suomessa

Parisuhteeseen ja avioeroihin kohdistunut tutkimus Suomessa on pääsääntöisesti kvalitatiivista (Kontula, 2009, 11). Avioeroa ja parisuhteen päättymistä on mielestäni silti mielenkiintoista katsoa myös tilastojen valossa, sillä avioerojen määrä antaa viittaa siitä, kuinka suurta osaa suomalaisista parisuhteen kariutuminen koskettaa. Uusimman siviilisäätöjen muutoksia koskevan taulukoinnin mukaan vuonna 2012 avioeroon päättyi 13 040 avioliittoa. Avioeroja oli vähemmän kuin edellisellä vuonna 2011, jolloin avioeroja myönnettiin 13 469 kappaletta. Vaikka avioeronneisuus hieman alenikin, sen taso pysyi silti edelleen korkeana. Vuonna 2010 avioeroja myönnettiin 13 619 kappaletta. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana avioerojen määrä on

vaihdellut hyvin vähän. Rekisteröityjen pariin eroja oli puolestaan viime vuonna 103 kappaletta. (SVT, 2011; 2012; 2013.)

Oman tutkimukseni ajoittuminen 1970-2010-luvuille sisältää aluksi nousujohteisen määrän avioeroja. Aineiston alkupäässä, vuonna 1970 Suomessa tilastoitiin yhteensä 6 044 avioeroa. Vuonna 1980 määrä nousi 9 464 avioeroon. Nousua tapahtui myös vuonna 1990, jolloin eroja tilastoitiin 13 127 kappaletta. Vuonna 2000 avioeron määrä sen sijaan ei enää noussut tuhansilla edelliseen verrattuna: avioliitto purettiin yhteensä 13 913 kertaa. Vuonna 2010 määrä pysytteli edelleen noin 13 000 avioeron pinnassa. (SVT, 2011.) Avioerot siis näyttävät vakiintuneen nykyiseen määräänsä 1990-luvulta lähtien. Todennäköisesti vakiintuminen on tapahtunut vuonna 1988 avioerolainsäädännön myötä.

Avioerot, puhumattakaan seurustelusuhteiden päättymisestä, puolestaan eivät näy tilastoissa, joten suomalaisten parisuhde-erojen määrä on varmasti moninkertainen vuodessa verrattuna tilastoituihin avioeroihin. Esimerkiksi avoliitot näyttävät hajoavan kaksi kertaa useammin kuin avioliitot (Hemminki, 2010, 18). Suomen eronneisuusluku onkin ollut yksi Euroopan korkeimpia (Paajanen, 2003, 15). Yhteiskunnallisesti tutkimukseni aihe on kiinnostava juuri siksi, että iso joukko suomalaisista naisista omaa naistenlehtien sivuillakin esitettyjä erokokemuksia. Tutkimuskohteeni on myös siinä mielessä kiinnostava, että huhtikuussa 2011 voimaan astui uusi laki avopuolisoiden yhteystalouksien purkamisesta. Laki koskettaa noin 300 000 avoparia Suomessa (Aamulehti, 20.3.2011). Laki osoittaa parisuhde-eron purkautumisen olevan niin merkittävä osa elämää, että sen jälkeiselle ajalle halutaan laillista turvaa myös avioeron sattuessa.

Suomessa avioeroa on varsinaisesti alettu tutkia vasta 1970-luvulla, lukuun ottamatta joitakin yksittäisiä tutkimuksia. 1970-luvulla tutkimus painottui lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin selvityksiin, kun taas 1990-luvulle tultaessa avioeroa käsittelevät yhteiskuntatieteelliset tutkimukset yleistyivät. Avioeroa arjen kokemuksena on toistaiseksi tutkittu vähän. Suomalaisten avioeroja koskeva tutkimus on painottunut lähinnä huoltajuusongelmiin, uusperheiden ongelmiin ja avioeron syiden selvittämiseen. Sosiologisen näkökulman rinnalla avioerotutkimuksessa ovat nousseet esille kasvatustieteen, teologian ja psykologian näkökulmat. Suomalaisessa erotutkimuksessa on ollut voimakkaana suuntauksena avioeron juridisen puolen tarkastelu. (Hemminki, 2010, 15; 30.) Tämä tutkimuksen painottuminen tietyille aloille selittää osaltaan sitä, miksi itse tässä tutkimuksessa joudun nojaamaan aiemmassa kirjallisuudessa pitkälti sosiologian tutkijoiden teksteihin.

Suomalaisessa yhteiskunnassa parisuhteen ja avioliiton luonne on muuttunut vuosien varrella. Osmo Kontula (2009, 11) viittaa Yesilovan (2009) johtopäätökseen, jonka mukaan historiallisesta näkökulmasta parisuhdeonni on ollut suomalaisissa parisuhteissa sodan jälkeen suorastaan yhteiskunnallinen velvollisuus. Lisäksi parisuhteita pidettiin tuohon aikaan lähes välttämättöminä ihmisten toimeentulon kannalta. Nykyisissä parisuhteissa sen sijaan annetaan entistä suurempi merkitys tunteille, hellyydelle ja seksuaaliselle nautinnolle. Nykypäivänä avioliitto- ja perhekäsite kohoaa entistä painokkaammin järjen sijaan tunteisiin vetoavuudesta. Ihmiset haluavat kokea tunne-elämältään laadukkaita suhteita, ja molemmat sukupuolet vaativat itselleen enemmän vapautta päättää intiimistä elämästään ja pyrkimyksestään onneen. (Kontula, 2009, 11.)

Jotain johtopäätöksiä avioliittoon ja eroamiseen suhtautumisen ilmapiiiristä voi vetää myös siitä, että vuonna 2012 avioeroon päätyneitä avioliittoja, joissa kumpikin puolisoista oli ensimmäisessä avioliitossaan, oli 69 prosenttia kaikista avioeroista. Vuonna 1990 vastaava prosenttiosuus oli vielä 80. (SVT, 2013.)

Yksilöiden näkökulmasta kaipuu parisuhteen solmimiseen on ollut ja on edelleen ihmisen elämän perustavampia tarpeita. Mediassa parisuhde rinnastetaan jopa koko elämänonnen löytymiseen. Suomi poikkeaa useimmista muista maista siinä, että meillä nuoret ihmiset seurustelevat tavallisesti useamman kumppanin kanssa ennen kuin muuttavat yhteen puolisonsa kanssa. Suomessa erilaisten parisuhteiden muodostumiseen suhtaudutaan kansainvälisesti poikkeuksellisen vapaamielisesti. (Kontula, 2009, 11.) Tämän vapaamielisen suhtautumisen vuoksi parisuhteet varmasti ovat paljon esillä suomalaisessa mediassa ja erityisesti naistenlehdissä, joiden keskeiseen sisältöön rakkauselämä kuuluu olennaisena osana. Näin ollen myös parisuhteen päättymisestä ja eroamisesta puhutaan ja kirjoitetaan vapaasti. Vuonna 2012 ensimmäisen avioliittonsa solmineiden naisten keski-ikä oli 30,8 vuotta (SVT, 2013). Tutkimuskohteeni esimerkkitapauksena toimivan Me Naisten kohderyhmässä 30–39-vuotiaita naislukijoita on 61 000 kappaletta (Sanoma Magazines Finland, Me Naisten lukijaprofiili). Me Naiset tavoittaa ikäluokaltaan naiset, jotka ovat varmasti kiinnostuneita lukemaan parisuhteesta ja perhe-elämästä niin sitoutumisen kuin eroamisenkin kannalta.

Instituutiona avioliitto on hallinnut suomalaisia parisuhteita 1960-luvulle saakka. Asenteet avioeroja kohtaan muuttuivat Kontulan (2009, 19, 114) viittaamien Amato & Hohmann-Marriotin (2007) tutkimustulosten mukaan suotuisammiksi erityisesti 1960-luvulta 1990-luvulle.

Tuolloin pyhänä pidetyn avioliiton pysyvyyttä ylläpitäneet uskonnolliset arvot ja niiden sitovuus sekä vaikutus heikkenivät. Avioliiton päättämisen aiempaa helpommaksi tekivät myös puolisoiden taloudellisen toisistaan riippuvaisuuden väheneminen ja lainsäädännön helpottuminen. Erotarinoiden voi siis kuvitella saaneen palstatilaa naistenlehtien sivuilta asennemuutoksen vauhdittamana. 1960-luvulta lähtien myös suomalaiset perhetyypit ovat lisääntyneet. Vallitseva perhemuoto on edelleen kahden vanhemman perhe, mutta vain kuusi kymmenestä vauvasta syntyy enää naimisissa oleville vanhemmille (Hemminki, 2010, 18). Aiemmin mainitun viime vuoden huhtikuussa voimaanastuneen lain jälkeen Suomesta löytyy yhteensä neljä erilaista perhetyppiä: avioliitto- ja avoliittoperheiden lisäksi siviilisäädyissä ovat vielä yksinhuoltajaperheet ja rekisteröidyt parisuhteet (Aamulehti, 20.3.2011). Näiden parisuhdemuotojen muutosten käsittely näkyy myös naistenlehtien sivuilla – sen jokainen lukija pystyy lehteä selailemalla itse havaitsemaan.

Nykyisessä länsimaisessa yhteiskunnassa erojen lisääntyminen on luonnollista. Yhteisöjen säännöt ja normit ovat löystyneet, eikä esimerkiksi uskonto enää kiellä eroamista. Silti eronneilla itsellään näyttää tutkimusten mukaan olevan tarve löytää erolleen sellainen syy tai selitys, jonka myöskin ympäröivä yhteisö hyväksyy. (Hemminki, 2010, 18-19.) Tällaisia syitä tutkimuksissa tuodaan esille useita: Naisten koulutustason nousu ja työssäkäynnin yleistymisen ovat vaikuttaneet paljon perheiden elämään viime vuosikymmeninä. Avioerojen määrät ovat kasvaneet osaltaan avioeron saannin helpottumisen, yleistymisen ja hyväksytyimmäksi tulemisen kautta. Lisäksi avioliiton riskitekijöiksi on listattu muun muassa puolisoiden alhainen koulutustaso ja työttömyys sekä toisaalta naisen korkea tulotaso. (Paajanen, 2003, 68.) Viimeisten vuosikymmenten aikana sosioekonomiaa ja aviollisten häiriöiden eroavaisuuksia tutkivien tutkimusten määrä onkin kasvanut. Aiempi tutkimus osoittaa sosioekonomisten eroavaisuuksien olevan avioeroriski. (Jalovaara, 2007, 25.) Avioliitossa vaimon korkeat tulot, koulutus ja ammatillinen luokka nostavat avioeroriskiä. Alimmillaan riski on silloin, kun vaimon tulot ovat matalat ja miehen tulot korkeat. Korkeimmillaan avioeroriski on puolestaan silloin, kun vaimon tulot ovat suhteellisen korkeat ja aviomiehen matalat. (Emt., 79.)

2.2.2 Eroaminen ja eronneet naiset naistenlehdissä

Parisuhdetta ja parisuhteen päättymistä naistenlehtien sivuilla on tutkittu jonkin verran. Tässä luvussa esille pääsevät usean eri alan tutkijat, mutta yhteistä heille on se, että heidän tutkimusaineistonsa on ollut naistenlehti ja tutkimuksessa on painottunut parisuhde-erojen

tutkiminen jostain näkökulmasta. Tämän aiemman kirjallisuuden avulla saan itselleni käsitteitä ja olettamuksia, joiden avulla pääsen rajaamaan tutkimuskysymyksiäni ja tarttumaan aineistooni.

Avioeroa ja sen syitä on käsitelty paljon naistenlehdissä. Perhesosiologian professori Riitta Jallinoja (1997) on tutkinut avioliittoa naistenlehdissä julkaistuista haastatteluista vuosien 1955 ja 1997 välillä. Jallinojan mukaan avioliitto on pysynyt ajankohtaisena haastattelun aiheena jo vuosikymmeniä. 1950- ja 1960-luvuilla avioliitto oli haastateltaville vaihtoehdoton itsestäänselvyys, 1970-luvulla aviosuhteessa alkoi tapahtua merkittäviä, liberaaleja muutoksia, kun taas 1990-luvulla avioliitosta puhumisen tavasta tuli yksilöllistä. Haastateltaviksi ja haastattelun aiheeksi eronneet naiset ja ero päättyivät 1970-luvulta lähtien. Tuolloin ero tuli mediajulkisuuteen erityisesti tunnettujen henkilöiden yksityiselämän esittelynä. Jallinoja (1997, 145-146) linjaa avioeron nousseen median tapahtumaksi pitkälti samassa tahdissa avioerojen yleistymisen kanssa, kuitenkin niin, että avioeron merkitys on korostunut julkisuuden pinnalla.

Aiempaa tutkimusta avioerosta naistenlehdissä löytyy myös Suvi Kukkasjärven ja Maria Pelkosen (1999) artikkelista. Heidän käyttämästään käsitteistöstä saan apua oman aineistoni tulkintaan. Kukkasjärvi ja Pelkonen (1999, 69) kirjoittavat avioeron olevan naistenlehdessä loppujen lopuksi seurauksiltaan aina positiivinen prosessi, joka on kasvattava kokemus, oman minän löytämistä ja aikuiseksi kypsymistä. Kirjoittajat ovat pyrkineet selvittämään, onko avioeroartikkelien kielellä niin paljon yhteistä, että voitaisiin puhua avioerogenrestä. Kukkasjärvi ja Pelkonen (1999) syventyvät kieleen ja kielenkäyttöön hyvin tarkasti ja erottelevat tekstistä eri metaforia, joilla avioerosta kerrotaan. Itse en syvenny aineistoni juttujen kieleen aivan näin tarkasti kieliopillisesti enkä metaforien kautta. Enemmänkin pyrin tarkastelemaan sitä, millaista puhumisen tapaa ja mitä asioita Me Naisten erodiskurssissa on mahdollisesti toistettu vuosikymmenten välillä.

Käytän tutkimuksessani hyväksi Kukkasjärven ja Pelkosen (1999) tutkimustuloksia, joita vertaan omaan aineistooni. Heidän mukaansa avioeroa kuvataan usein ajallisesti siten, että ihmiset liikkuvat eteenpäin ja heidän matkansa varrella tapahtuu asioita, joiden läpi he kulkevat (emt., 71). Lisäksi avioero kuvataan heidän mukaansa melko usein kivun ja tuskan aiheuttajana (emt., 72) sekä parisuhteen eheyden ja tasapainon menettämisenä (emt., 75). Lisäksi Kukkasjärvi ja Pelkonen (1999, 77) ovat päätyneet tulokseen, jonka mukaan yleinen käytäntö tuntuu olevan avioeron kuvaaminen hallitsemattomana ja yllättävänä tapahtumana, johon aviopuolisoilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa. Yleensä myöskään eron aiheuttavaa henkilöä, eli niin sanottua syyllistä,

ei mainita (emt. 77). Olennaista avioerojutuille on se, että eron laukaisijana vaikuttaa yleensä olevan jokin ulkopuolinen tekijä, jolle aviopuolisot eivät mahda mitään. Tällöin puolisot kuvataan usein vain kokijan roolissa, eivätkä haastateltavat koskaan sano suoraan laittaneensa itse eroa vireille vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan. (Emt., 85.) Tällainen eron aiheuttava ulkopuolinen tekijä on usein urasuuntautuminen ja työelämään panostaminen (emt., 98). Eron perimmäisistä syistä kerrotaan siis usein varsin varovaisesti (emt., 88).

Aiemman tutkimuksen avulla on mielenkiintoista tarkastella, kohtaavatko todellisten naisten ja miesten eron syyt naistenlehdessä esitettyjen syiden kanssa. Vuoden 2003 Perhebarometrin kyselystä käy ilmi, että päätös avioerosta ja aloite avioeroon on useimmiten naisen tekemä (Paajanen, 2003, 67). Tärkeimmiksi eroon johtaneiksi syiksi puolestaan ilmoitettiin muuan muassa rakkauden ja läheisyyden puute, kommunikaatiovaikeudet, uskottomuus, mustasukkaisuus, liiallinen päihteidenkäyttö, arvostuksen ja kunnioituksen puute. (Emt., 70-76.) Tutkimuksen loppupuolella onkin mielenkiintoista nähdä ja pohtia, kuinka nämä todelliset syyt näkyvät tai ovat näkymättä naistenlehtien erojen selityksinä. Vastaavatko todellisten naisten ja naistenlehdessä esitetyn ideaalin Naisen eron syyt ja erokokemukset siis toisiaan?

Kukkasjärven ja Pelkosen (1999) päätelmä on, että avioeroartikkelit rakennetaan varsin hienotunteisiksi ja sovinnaisiksi, sillä aihe on arka ja vaikeista asioista on helpompi puhua varovaisin, kiertelevin ilmauksin. Ero on naistenlehdissä heidän mukaansa harvoin pariskunnan yhteinen päätös. Lisäksi roolijako näyttää olevan nurinkurinen, sillä naistenlehdessä asiat toimivat, mutta ihmiset ovat vain toiminnan kohteita ja puolisot täysin passiivisia. (Emt., 97.) Olennaista erodiskurssille on myös se, ettei koskaan unohdeta muistuttaa, että sateen jälkeen paistaa aina aurinko (emt., 98).

Arja Mäkisen (2008) väitöskirjassa puolestaan esitetään puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta sekä odotustenmukaisesta naiseudesta. Mäkisen tutkimuksessa yksineläjänaiset ovat puolisottomia ja lapsettomia, mutta silti heidän normaaliutensa, hyväksyttävyytensä ja aikuisuutensa rakentuvat vertaamalla yksineläjänaisen tilannetta perheellisen naisen tilanteeseen. Heteroseksuaalista puolisosuhdetta ja äitiyttä puolestaan pidetään normiodotusten mukaisena naiseutena, joten vaimot ja äidit voivat määritellä itsensä odotukset täyttämään kykeneviksi naisiksi mainitsemalla puolisostaan ja lapsistaan. (Emt., 7-8.) Mikäli yksineläjänainen kuvailee itseään normiodotusten mukaisena oman sukupuolensa edustajana, on hänen vaikeaa samaan aikaan luoda itsestään mielikuvaa omassa

elämäntilanteessaan hyvinvointia kokevana ja elämäntilanteensa säilyttämään kykenevänä naisena (emt., 9).

Parisuhteen ja avioliiton päättymisestä ja eron jälkeisestä elämästä kertovat kirjoitukset ovat myös Arja Hemmingin (2010) väitöskirjan yhtenä tutkimuskohteena. Hän kuvaa parisuhde-erojen syitä ja eron kokemista kriisinä, käännekohtana ja kasvun paikkana. Väitöskirjassaan Hemminki tutkii sekä naistenlehtien julkisten julkisia haastattelutekstejä että yksityisiä tavallisten pohjalaisnaisten kirjoittamia erokertomuksia. Nämä mediassa esitetyt julkiset erokertomukset poikkeavat sekä esitystavaltaan että sisällöltään tavallisten naisten kirjoittamista yksityisistä erokertomuksista. Hemmingin (2010, 13-14) mukaan julkinen eropuhe vaikuttaa meihin kaikkiin, se luo malleja erokerrontaan ja myös heijastaa kulttuurissamme hyväksytyjä ja arvostettuja asioita. Omassa tutkimuksessani tämä Hemmingin ajatus koskettaa tutkimukseni osaa naiseuden rakentumisesta ja sitä, kuinka tavalliset naiset näitä ideaalien naisten erotarinoita mahdollisesti lukevat.

Hemmingin mukaan naistenlehdissä esitetyissä erotarinoissa ääneen pääsevät sekä julkisuuden henkilöt että tavallisten ihmisten esimerkkitarinat erokokemuksista. Usein tällaiset esimerkkitarinat sisältävät lisäksi neuvoja ja ohjeita siitä, kuinka selvitä parisuhteen päättymisestä. Tutkijan mukaan nämä kertovat paljon siitä, millaisia erotarinoita lukijat suomalaisessa kulttuurissa haluavat lukea ja miten parisuhteen päättymistä mediassa käsitellään. (Emt., 33.) Hemminki (2010, 103) paneutuu erityisesti erokertomuksiin tarinoina, ja hän jakaakin jutut neljään eri luokkaan: erotarinat voivat olla tragedia, joka johtaa yksin elämiseen, tai tragedia, joka johtaa katkeruuteen ja yksin elämiseen, jota ei ole valittu itse. Lisäksi erotarina voi olla elämän käännekohta, jota seuraa uusi parisuhde, tai elämän käännekohta, jota seuraa itse valittu yksin eläminen. Omasta aineistostani pyrin tarkastelemaan juuri tätä, millä tavoin eroa kuvataan ja mitä sanoja erosta kerrottaessa on valittu käytettäväksi.

Sanna Kivimäen (2002) artikkelin avulla lähestyn naiseuden representaatiota ja henkilöhaastatteluissa käytettyjä naiseutta rakentavia ilmaisuja. Kivimäki (2002, 4, 8) on tarkastellut aikakauslehtien haastattelutekstejä tietynlaisten konventioiden mukaisesti tuotettuna puheena, joka osaltaan konstruoi ja vahvistaa kulttuurisia käsityksiä sukupuolittuneista puhujan paikoista sekä kulttuurisesti sopivista puheenaiheista ja puheentavoista. Näille puheentavoille on ominaista esimerkiksi se, että naisten haastatteluissa keskiössä on tekemisen lisäksi usein kokeminen ja tunteminen, ja konteksti löytyy yleensä läheltä esimerkiksi perheestä tai suvusta.

Tutkimukselleni on hyötyä naiskirjailijoiden haastatteluita tutkineen Kivimäen määritelmästä, jonka mukaan haastattelu on tietynlainen tapa tuottaa omanlaista tietoa. Haastatteluiden teksti on yleensä varsin verbaalista ja tunteellisuutta ilmentävää verrattuna esimerkiksi substansiiveja suosiviin tieteellisiin genreihin. Lisäksi haastatteluille on tärkeää tekeminen ja liike. Myös aika ja paikka tuovat haastatteluihin ja henkilökuviin vahvaa läsnäolon tuntua, ja niille on ominaista selkeä näkökulmaisuus. (Kivimäki, 2002, 7.) Usein tekijän sukupuoli tulee haastattelussa puheeksi suhteessa miehiin ja heteroseksuaalisuuteen (emt., 14). Lisäksi naisten haastatteluiden esittämisen- ja puhumistavoille on tyypillistä huomion kiinnittyminen naisen ruumiillisuuteen, iän ilmoittamiseen sekä haastateltavan tapaan olla, elehtiä ja liikkua (emt., 9). Olennainen osa ruumiillisuuden teorisoimista ovat kysymykset iästä, etnisyydestä ja yhteiskuntaluokasta, summaavat myös Mäkelä, Puustinen & Ruoho, (2006, 16).

Ruumiillisuuden tutkimus nousi pinnalle 1990-luvulla, ja siinä on tarkasteltu muun muassa median naiskuvaa ja kauneusihanteita kulttuurisina ilmiöinä (Kyrölä, 2006, 109).

Naishaastateltavan ruumiin ja työn suhdetta haastattelujutuissa on pohtinut myös Erkki Railo (2011, 10). Hänen mukaansa henkilökuviin toistuva teema 1970-luvulta 2000-luvulle on ollut juuri naishaastateltavien suhde omaan ruumiiseensa. Omasta aineistostani panen merkille sen, kuinka eronneista naisista puhutaan ja millaisilla esittämisen tavoilla heidän ruumiillisuuttaan kuvataan haastatteluteksteissä.

Railo (2011, 10) esittää, että haastateltavan ruumiillisuus ei ole pelkästään henkilökohtainen asia. Erityisen vähän henkilökohtaista on siinä tilanteessa, jossa julkisuuden henkilön suhdetta ruumiiseensa käsitellään sellaisen lehden sivuilla, jolla on parhaimmillaan satoja tuhansia lukijoita. Tällöin ruumiin kuvaus saa yhteiskunnallisen ulottuvuuden ja henkilökohtaisesta tulee poliittista. 1970-luvulla naisen ruumis nähtiin puutteena, joka haittaa tai häiritsee naisten työtä julkisessa tilassa. Tällöin naisen tulee huolehtia siitä, että hänen ruumiinsa ei muodosta politiikkaan osallistumisen estettä: hänen tulee käydä kampaajalla, pukeutua sopivasti, syödä ja nukkua. 1980-luvulla näkökulma naisen ruumiiseen muuttui. Näissä kirjoituksissa ruumis on voimavara, joka kykenee synnyttämään, luomaan uutta elämää ja tekee naisista sen vuoksi erityisen sopivia rauhantyöhön ja arkielämästä huolehtimiseen. (Emt., 97.) 1990-luvulla naispoliitikkojen haastatteluissa alettiin hyödyntää sankaruuden tarinamallia. Näille henkilökuville ominaista ovat niihin sisältyvät tarinat tavallisesta nuoresta ihmisestä, joka omin voimin ponnistelee politiikan huipulle vastoin käymisestä huolimatta. (Emt., 144.) Naisen

ruumiillisuus puolestaan ilmenee sellaisena, jonka mukaan naiset ovat saaneet kokea pilkkaa siitä, että monien mielestä heillä on vääränlainen ruumis poliittisiin tehtäviin (emt., 150).

2000-luvulla julkaistut, menestyneitä nuoria naispoliitikkoja kuvailevat tekstit eroavat aikaisempien vuosien vastaavista kirjoituksista erityisesti siinä, että niissä naisten toiminta politiikassa ei nouse samanlaisen ihmettelyn aiheeksi kuin aiemmin. Niitä kuitenkin yhdistää aikaisempiin henkilökuviin sen kuvaaminen, miten naispoliitikot pärjäävät miesvaltaisessa ympäristössä sekä naispoliitikkojen ruumiillisuuteen keskittyminen. Samaten keskustelu poliitikon työn ja yksityiselämän yhdistämisestä jatkuu, mutta nyt keskitytään erityisesti kysymykseen äitiyden ja työn yhteensovittamisesta. Ominaista naispoliitikkojen henkilökuviin kohteiden kuvaamisessa 2000-luvulla on myös lähestyminen entistä useammin äitiyden näkökulmasta. (Emt., 190-192.)

Railon naispoliitikkoja koskenut tutkimus toimii esimerkkinä myös omassa tutkimuksessani, sillä kuten Railo kirjoittaa (2011, 176), poliittikonaisten haastattelujen keskeinen jännite on muualla. Näissä haastatteluissa haastatellun työ voisikin olla oikeastaan mikä tahansa julkisuuden ammatti. Tekstin kohteena voisi olla esimerkiksi urheilija tai viihdetaitelija, joka kertoisi avioerostaan. Nämä jännitteet muualle kuin naisen työhön suuntaavat jutut alkoivat yleistyä 1980-luvun lopulla. 1990-luvulla tuli tavalliseksi julkaista useita erillisiä haastatteluita, joista jokaisessa käsiteltiin ajankohtaisia yksityiselämän tapahtumia, kuten avioliittoja tai avioeroja, ja lisäksi tällaisten yksityiselämään keskittyvien haastattelujen määrä kasvoi selvästi. (emt., 176). Näin ollen voin omassa analyysivaiheessani lähestyä naishaastateltavan kuvaamaa suhdetta ruumiillisuuteen Railon esimerkkien avulla. Voin esimerkiksi tarkastella sitä, kuinka naiseuden kuvaus on eri vuosikymmenillä syntynyt, millainen rooli työllä on ollut siihen ja kuinka suuressa roolissa naisen ruumiillisuus, jonka väitetään aina olevan vähintään maininnan arvoinen, haastatteluissa on.

Oman näkökulmansa aiempaan tutkimukseen tuo myös julkkisten eroja ja avioeroja sekä niiden käsittelytapoja väitöskirjassaan tutkinut Jaana Maksimainen (2010). Hänen mukaansa parisuhde nähdään yhä useammin jatkuvien ristiriitojen lähteenä, jota pitää hoitaa, mutta joka siitä huolimatta päättyy todennäköisesti eroon. Mediajulkisuudessa eroista on tullut erittäin suosittu aihe, joka vakiintui lehtien – erityisesti naistenlehtien ja iltapäivälehtien – vakioaiheeksi 2000-luvulla. Media esittelee eroja, jotka ovat selvästi toisten ihmisten eroja, usein vieläpä parhaillaan tapahtumassa olevia eroja. Julkkiksen yksittäinen ero kirjoittaa mediassa kymmenittäin erilaisia

juttu ja otsikoita. Erosta tulee siis mediatapahtuma, jossa tiivistyy sentimentaaliseksi draamoiksi ja kohahduttaviksi otsikoiksi se, mikä eletyn elämän tasolla koetaan usein monimutkaisena, sotkuisena, surullisena ja emotionaalisesti monin tavoin sanoiksi pukeutumattomana todellisuutena. (Emt., 130.)

Maksimainen (2010, 140-141) kirjoittaa julkiksen eroutisoinnin rakentuvan perinteisen tragedian juonirakenteella, johon kuuluu seesteinen alku, dramaattinen keskikohta ja sovitteleva loppu (ks. myös Korhonen, 2010, 21-22). Julkkiserossa tarinaan hypätään dramaattisesti keskivaihetta edustavan eron tapahtuessa, mutta liiton särkymistä edeltänyt alkutilanne – julkkiserossa usein avioliittoidyllin muodossa esitettynä – käydään läpi. Näin ero asettuu rakkausidyllin rikkojaksi ja onnellisuuden tuhoajaksi. Oletuksena on, että idyllisen onnen päättymiselle täytyy olla painavat syyt. Tavallisesti tällaisia painavia syitä aletaan hakea uskottomuusselityksistä. Tällöin iltapäivälehdissä käytetään usein eufemistista ilmaisua eroon mahdollisesti liittyvästä ”kolmannesta osapuolesta”, jonka lukijatkin jo tunnistavat tutuksi eroselitykseksi. Usein eroajat itse vaikenevat eron syistä, esittävät vain pidättyväisiä ja lyhyitä puheenvuoroja tai tyytyvät kiistämään eron syihin liittyviä oletuksia (kuten myös Kukkasjärvi & Pelkonen, 88).

Maksimainen (2010, 9, 15) käyttää tutkimuksessaan rakkaussuhdetta kuvatessaan suomalaisittain hyvin nuorta käsitettä parisuhde, jonka hän kirjoittaa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana horjuttaneen selvästi romanttisen rakkauden kulttuurista asemaa, mikä käy ilmi esimerkiksi median esityksistä. Vaikka romanttinen rakkaus elää edelleen vahvana kulttuurisessa kuvastossa, on parisuhde noussut omalakisiksi aiheeksi ja näkökulmaksi rakkauden rinnalle. Parisuhde on monessa mielessä ohittanut myös avioliiton paikan rakkaussuhteita koskevassa julkisessa puhunnassa, vaikkei avioliiton institutionaalisen aseman voikaan väittää olleen uhattuna. Tässä mielessä koen perusteltuna nostaa termin parisuhde jo pro gradu –tutkielmani otsikkoon. Nykypäivänä parisuhdetta pidetään tärkeänä aiheena ja sitä käsitellään monilla yksityisillä ja julkisilla areenoilla. Käsitteenä parisuhde tuntuu myös nykyaikaiselta, ja koen sen jo itsessään kertovan jotain ajastamme. 1990-luvulla parisuhdetta käsittelevän kirjallisuuden ja lehtiartikkeleiden määrät nousivat selvästi verrattuna 1980-lukuun. Vuosikymmenen voikin tietystä mielessä katsoa synnyttäneen ja vakiinnuttaneen termin parisuhde käytön. Tuolloin sanan käyttö jokapäiväistyi yleiskäsitteeksi käsittämään kaikenlaiset rakkaussuhteet, eli avioliiton, avoliiton ja seurustelun. Parisuhde on tässä mielessä myös joustava käsite: se ei ole sidottu vain

heteroseksuaalisten henkilöiden välisten suhteiden tai lain määrittämien suhdemuotojen, kuten avioliiton, määrittelyyn.

Parisuhde on eriytynyt ikään kuin omaksi maailmakseen suhteessa perheeseen siten, että sen voi väittää vaikuttavan perheen kohtaloon. Voimakkaimmin tämä irtautuminen näkyy parisuhdetta käsittelevässä julkisuudessa. Vaikka perhe, avioliitto ja rakkaus nivoutuvat parisuhteeseen ja näitä aihepiirejä käsitellään usein yhdessä, on parisuhteesta kuitenkin tullut omalakinen aihe, joka ei tarvitse tueksensa puhetta perheestä, avioliitosta tai rakkaudesta. Tällaista parisuhteen itsearvoistumista ja parisuhdeasioiden laajaa kulttuurista näkyvyyttä Maksimainen (2010, 9-10) nimittää parisuhdekysymykseksi, jolla hän viittaa parisuhteeseen kohdistuvaan yleiseen kiinnostukseen ja parisuhdeaiheiden vahvaan esilläoloon.

1900- ja 2000-lukujen vaihteessa esiin nousi myös familistinen käänne. Familistisellä käännteellä tarkoitetaan yleistä arvojen ja asenteiden muutosta, joka näkyi julkisena perhearvoja käsittelevänä keskusteluna esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamisesta. Familistinen käänne sekä perheen ja työn vaatimusten yhteensovittaminen näkyy esimerkiksi siten, että haastatteluissa alettiin ottaa kantaa lasten hankkimiseen ja kasvattamiseen sekä pienten lasten vanhemmuuden ja työn yhdistämiseen. (Railo, 2011, 195-196.) Mielenkiintoista on nähdä, kuinka voimakkaasti omassa tutkimusaineistossani mahdollisesti näkyy tämä familistinen käänne tai parisuhteeseen keskittyminen. Ovatko eronneet naiset kuvanneet naiseuttaan aina perheen ja äitiyden kautta? Kuinka eronneista naisista kertovat henkilöhaastattelut siis ottavat kantaa vuosituhannen vaihteen keskusteluun siitä, miten hyvä vanhemmuus on yhdistettävissä esimerkiksi työelämän vaatimuksiin?

Entä onko omasta tutkimusaineistostani luettavissa esiin ajankohtaa, jolloin romanttisen rakkauden ihannointi on mahdollisesti siirtynyt parisuhteesta kertomiseen? Kun naistenlehdissä siis puhutaan parisuhteista joko parisuhdekysymyksen tai romanttisen kautta, syntyy jutuille suurin eroavaisuus erokysymyksissä. Parisuhdekysymyksessä ero ei muodostu seurauksiltaan yhtä kohtalokkaaksi asiaksi kuin familistisessä ajattelussa. Parisuhdekysymyksen näkökulmasta ero on toki vakava ja käsittelyn arvoinen asia, mutta vakavuuden lähde ei piile perheen ensisijaisuudessa. Parisuhdekysymykseen sisältyvä vakavuus ei ole seurausta huolesta, joka kohdistuu perheeseen kokonaisuutena ja muotona, vaan parisuhdekysymyksen vakavuus juontuu suoraan parisuhteen luonteesta ja sitä määrittävästä terapeutisesta eetoksesta. Kyse on näin ollen parisuhteen painoarvon nousemisesta ohi perheen painoarvon. Parisuhdetta voi siis lehtitekstissä

käsitellä ilman perhettä, mutta perhettä ei voi käsitellä ilman parisuhdetta. (Maksimainen, 2010, 11.)

Omassa tutkimuksessani käsittelen tutkimusaineistosta kaikenlaisia eroja – niin avioeroja kuin seurustelusuhteen statuksella liikkuvien parisuhteiden päättymistä. Tutkimusaineistosta aion Maksimaisen avulla laittaa merkille juuri sen, näkyykö vuosikymmenten aikana muutosta romanttisen rakkauden ja parisuhdekysymykseen liittyvän eropuheen välillä. Maksimaisen (2010, 25) mukaan huomionarvoista on se, että 1970-luku hädin tuskin tunsi koko parisuhteen käsitettä, kun taas 2000-luvulla siihen törmää kaikkialla niin naistenlehdistä television keskusteluohjelmiin ja papin vihkipuheeseen morsiusparille.

Tässä luvussa mainittu kirjallisuus auttaa minua suhteuttamaan sitä, kuinka journalistinen eropuhe on syntynyt ja muuttunut vuosikymmenten aikana. Aiempi tutkimus auttaa minua tarttumaan myöhemmin esiteltävään aineistoon, sillä jo saadut tutkimustulokset valaisevat tarkasti erojen syitä ja aikajaksoja, joilla suuria muutoksia on tapahtunut. Aiempi tutkimus myös auttaa minua muotoilemaan ja esittämään kysymyksiä, joihin etsin vastauksia aineistostani analyysivaiheessa.

2.2.3 Yksityisen astuminen julkisuuteen

Kuten jo johdannossa mainitsin, aikakauslehtien tutkimuksessa voidaan erottaa kolme erilaista tutkimusintressiä, johon tutkimusta sijoitetaan. Tyypillisintä on tutkia lehtien sisältöjä, jolloin tutkimuksen kohteena on usein jokin tietty lehti. (Töyry, 2008, 21.) Koska omat tutkimusintressini ovat Me Naisten henkilöhaastatteluissa, tutkimukseni sisältö koostuu lehtien sisällön tutkimisesta. Laajemmin tutkimuskentällä tutkimukseni sijoittuu aikakauslehtijulkisuuden ja erityisesti naistenlehtien julkisuuden tutkimiseen. Pysin yhdistämään vuoropuhelua oman aineistoni ja aikakauslehtijulkisuuden lainalaisuuksien välillä. Ennen kaikkea tutkimukseni liikkuu yksityisen ja julkisen väliseen rajankäyntiin liittyvissä kysymyksissä ja niiden rajapinnalla. Siksi aluksi on tärkeää määrittää, mitä tarkoitan julkisuudella ja yksityisellä sekä miten ne sijoittuvat suhteessa toisiinsa.

Jallinojan mukaan lehdistö alkoi reagoida kevään 1997 aikana itse luomaansa ilmiöön.

Toimittajat hämmästelivät sitä, kuinka lehdissä käsitellään nykyään niin paljon yksityiselämän

asioita. Yksityinen muuttuikin julkiseksi nimenomaan julkkisten kautta, sillä media ei ole kiinnostunut juurikaan muiden henkilökohtaisista kokemuksista. Julkiseksi tulemisen mekanismit muodostuvat median (toimittajien), julkkisten ja yleisön välisissä jännitteisissä suhteissa. Toimittajien ja julkkisten välistä suhdejärjestelmää hallitsee paljastamisen ja salaamisen rajoja koetteleva jännitys, julkkisten ja yleisön välistä suhdejärjestelmää laskelmoidun hyödyn ja hetkittäin ailahtavan yhteisyyden tunteen tasapainoilu. Median ja yleisön välistä suhdejärjestelmää määrittää puolestaan kysynnän ja tarjonnan rautainen laki. Yhdessä nämä kolme suhdejärjestelmää ratkaisevat, missä määrin ja millä tavalla esimerkiksi yksityisenä pidetty aviosuhde tulee julkiseksi. (Jallinoja, 1997, 15, 19-20.)

Jallinoja (1997, 39) viittaa Kanervan (1994) ajatuksiin, joissa esitetään kaiken median välityksellä yleisön tietoon saapuvan tulevan periaatteessa osaksi julkisuutta. Joukkoviestimien välittämä tieto voi siis olla joko asioita, tapahtumia tai henkilöitä koskevaa. Henkilöiden asema korostuu tiedon virrassa yhä enemmän, sillä myös asioista ja tapahtumista kerrotaan yhä yleisemmin keskittymällä ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin. Erityisesti naistenlehdissä yksityisestä tehdään julkista, sillä lähes jokaista aihetta lähestytään esimerkkihaastateltavan kautta. Näin yleiseen ilmiöön päästään tarttumaan lähestyttävästi yksilön kokemusten kautta.

Jallinoja esittää, että julkisuus voidaan nähdä yhtenä suurena kenttänä, mutta myös lukuisten pienempien kenttien koosteena. Suuri julkisuus on konkreettisesti olemassa: se muodostuu ihmisistä, jotka lähes kaikki joukkoviestimien tavoittamat ihmiset tuntevat. Pieni julkisuus puolestaan on suhteellisen suppeiden yleisöjen julkisuutta. Esimerkiksi erikoislehdet luovat kukin omaa pienen julkisuuden piiriään. Naistenlehtien julkisuutta voi pitää omana julkisuuden kenttänä, jonka muodostumista ovat ohjanneet naisten kiinnostuksen kohteet. Naistenlehtien sisältö muotoutui jo varhain sellaiseksi, jollaisena se on säilynyt monin paikoin nykypäiviin saakka. Alussa keskeisenä sisältönä olivat ihmissuhdepalstat, jotka koostuivat pääosin rakkaushuolien pohdiskelusta. Sittemmin naistenlehdissä ovat varsin keskeiseen asemaan nousseet kaikki kotiin ja avioliittoon liittyvät asiat, joita pitkään esiteltiin valistavassa hengessä. (Jallinoja, 1997, 39-40.)

Omassa tutkimuksessani ymmärrän julkisen ja yksityisen eron siten, että julkisena pidetään kaikkea sitä, mikä on avoin kenen tahansa katseelle. Tällöin yksityinen on useimpien katseelta piilossa oleva elämänalue. Tätä jaottelua hallitsee media, joka pystyy tekemään lukuisten ihmisten elämän ja toiminnan näkyväksi. Toiselta kantilta yksityisen ja julkisen elämänalueen

erottelun voi ajatella määrittävän valtion kautta. Tällöin institutionalisoitunutta poliittista valtaa käyttävä valtio edustaa julkisen aluetta, jolloin yksityisen alue muodostuu yksityisestä taloudellisesta toiminnasta, kansalaistoiminnasta ja henkilökohtaisista suhteista. Erityisesti hyvinvointivaltiota koskevassa keskustelussa tällaista julkisen ja yksityisen erottelua käytetään yleisesti. (Jallinoja, 1997, 38.) Itse koen ensinnä mainitun jaottelun mielekkäämmäksi, sillä tarkoitukseni on tarkastella juuri mediajulkisuutta, ja siinäkin erityisesti naistenlehtien julkisuutta ja siihen astunutta yksityiselämää.

Myös Maija Töyryn (2008) mukaan naistenlehdet tuottavat julkisen tilan puheelle yksityisestä. Yksityisyyden siirtymistä julkisuuteen on tutkinut myös Erkki Railo (2011), joka väitöskirjassaan kertoo tutkimiansa poliitikkojen yksityiselämän julkisuuteen tulon tapahtuneen 1970-luvulla. Tuolloin kyse oli poliitikkojen ja kansalaisten välisten suorien suhteiden heikkenemisestä, minkä seurauksena poliitikot tarttuivat uusiin keinoihin saavuttaakseen uusia kannattajakuntia. Samalla myös suomalainen julkisuushierarkia oli madaltunut, eikä poliitikkojen tarvinnut pelätä, että naistenlehdissä esiintyminen likaisi heidän maineensa. (Emt., 71-71.) Mikä yksityiselämän paljastamisesta julkisuuteen sitten tekee kiinnostavaa? Railo linjaa, että poliitikkojen henkilökohtaisen elämän tapahtumat alkavat vaikuttaa kiinnostavilta, koska ne paljastavat heistä asioita, joista on vaikea tai mahdotonta tietää mitään muuta kautta. Yksityiselämän julkisuus on siis kiinnostavaa, koska se synnyttää illuusion, että tunnemme poliitikon henkilökohtaisesti (emt., 72).

Poliitikkojen yksityiselämästä kertovat haastattelut eivät toki ole ainutlaatuisia. Ne ovat sukua aikaisemmin ilmestyneille viihdetäiteilijöiden ja urheilijöiden elämää kuvaileville teksteille myös siinä suhteessa, että kirjoitusten myötä tunnetuista poliitikoista alkoi kehittyä muihin julkisuuden henkilöihin verrattavia ”julkkiksia”. Sellaisina poliitikkojen henkilökuvat palvelivat yleisön näkökulmasta samanlaisia tavoitteita kuin muutkin kuuluisien ihmisten elämää käsittelevät jutut. (Railo, 2011, 73.)

Pidän Railon tutkimustuloksia hyödyllisinä omalle työlleni, joka sivuaa juuri tätä yksityisyyden astumista julkisuuteen. Railon rajaama vuosiluku 1970 on yksi rajauskriteeri myös omassa aineistossani. Myös Laura Saarenmaa (2010, 15) kirjoittaa naisten julkiseen esiintymiseen ja tekoihin liittyvän yksityiselämän julkistumisen ja tähän liittyvän yksityisen ja julkisen rajojen siirtymisen ajoittuvan 1960- ja 1970-lukujen vaihteeseen. Näihin rajauksiin palaan vielä tarkemmin luvussa viisi. Saarenmaa on väitöskirjassaan kuvannut suomalaisten naisten saamaa

julkisuutta vuosina 1961-1975. Hän toteaa, että julkisuudessa esiintyviä naisia, kuten Lenita Airistoa, paheksuttiin herkästi. Näin oli erityisesti, jos naiset osoittivat itsenäisyyttä ja määrätietoisuutta. Saarenmaa hahmottelee, että naisten esiintyminen missä tahansa julkisuuden osa-alueella oli ennen vuotta 1975 vaikeaa. Naisten esiintyminen julkisuudessa itsenäisinä ja määrätietoisina henkilöinä herätti yhteiskunnassa voimakkaita reaktioita, jotka enimmäkseen olivat hyvin kielteisiä. (Emt., 15.)

Saarenmaa käyttää tutkimuksessaan käsitettä julkisuuden intimisoituminen, joka merkitsee uudenlaisia julkisuudessa esiintymisen ja puhumisen tapoja niin juttujen tekijöille kuin niissä esiintyneille henkilöille. Intiimissä puhe- ja esitystavassa korostuu henkilökohtaisuus. 1960-1970-lukujen vaihteessa tapahtunut intimisoituminen toi julkisuuteen yhä useampia elämästään avomielisesti kertovia julkkipersoonia. Erityisesti ajanvietelevien rakentama intiimi toimi 1960-1970-lukujen vaihteen Suomessa alueena, jossa käytiin sukupuolten välisiä valtasuhteita ja julkista liikkumavaraa koskevaa kamppailua ja neuvoteltiin myös luokkaristiriidoista. Tästä näkökulmasta intiimiä voisi ajatella myös yhteiskuntakritiikin harjoittamisen alueena. Intimisoituminen nosti julkiseen, kansalliseen tietoisuuteen kysymyksiä ja ongelma-alueita, joista aiemmin oli häveliäästi vaiettu. Kiusalliset sosiaaliset, ruumiilliset ja moraaliset kysymykset nostettiin päivänvaloon, kaikkien katseltavaksi ja arvioitavaksi. (Saarenmaa, 2010, 146, 223.) Intimisoituminen on yksi käsite, jonka avulla pääsen tutkimusaineistostani lähestymään sitä, milloin ja miten henkilökohtainen kuvailu parisuhteen päättymisestä on asetettu naishaastateltavien suuhun eri vuosikymmenillä. Mielenkiintoista on myös se, ovatko nämä henkilökohtaista parisuhde-elämäänsä valottavat haastateltavat vain julkikkisia vai myös ”tavallisia”, ei julkisuudesta tunnettuja naisia.

Ymmärrys julkisuudesta ja yksityisyydestä on tärkeää myös siinä mielessä, että nykyaikainen parisuhde on muotoutunut omanlaisekseen juuri sellaisessa julkisessa esilläolossa, josta median esitykset ja sen edustamat käsittelytavat ovat esimerkkejä. Parisuhdetta omakohtaisuutta ja intiimiyttä korostavana kulttuurisena ymmärryksenä ei voi käsittää ilman nykyajalle ominaista yksityiselämää julkistavaa julkisuutta. Parisuhdeasioita aktiivisesti ylläpitävä julkisuus, asiantuntijat, parisuhdeesta kiinnostuneet ja omaa elämäänsä ymmärtämään pyrkivät ihmiset pitävät yllä käsitystä parisuhdeesta sellaisena kuin me sen nykyään ymmärrämme. (Maksimainen, 2010, 26-28.)

Lopuksi vielä hieman itse julkisuuden-käsitteestä ja siitä, millaiseksi miellän ja mitä tarkoitan puhuessani julkisuudesta tässä tutkimuksessa. Hannu Nieminen (2001, 188-189) on jakanut suomalaisen julkisuuden eliitti- ja populaarijulkisuuteen, joista kumpikin jakaantuu useaan pienempään alajulkisuuteen. Hänen ajatuksiaan käyttää hyväkseen myös Erkki Railo (2011, 16). Eliittijulkaisun piiriin Nieminen lukee korkeatasoisina pidetyt ja yhteiskuntahierarkiassa tärkeinä koettuja aiheita käsittelevät sanoma-, aikakaus- ja puoluelehdet sekä televisio- ja radio-ohjelmat. Populaarijulkisuuden mediat puolestaan käsittelevät toisentyyppisiä asioita kuin eliittijulkisuuden tiedotusvälineet, mutta myös niiden luonne on erilainen. Nieminen katsoo populaarijulkisuuden olevan sosiaalista, yhteisöllisyyden luomiseen ja ylläpitämiseen tähtäävää. Siinä missä eliittijulkisuus käsittelee ongelmia, jotka mielletään koko yhteiskuntaa koskeviksi aiheiksi, pohtii populaarikulttuuri arkeen ja jokapäiväiseen elämään liittyviä teemoja. Viihteellisestä tai tunteisiin vetoavasta käsittelytavasta huolimatta populaarijulkisuus tarjoaa vastauksia tärkeisiin haasteisiin, jotka voivat liittyä ihmissuhteisiin, elämäntapoihin, eettisiin tai moraalisiin valintoihin.

Eri julkisuuksien hierarkkisen suhteen toisiinsa on ajateltu merkitsevän, että toisilla julkisuuksilla on enemmän vaikutusvaltaa kuin toisilla. Eliittijulkisuudella olisi näin ollen enemmän valtaa ihmisten ajatuksiin kuin populaarijulkisuuden medioilla. Railo (2011, 16-17) siteeraa Niemisen (2001) ajatuksia siitä, että saattaa olla hedelmällisempää ajatella, että populaarijulkisuuden tiedotusvälineet vaikuttavat yleisöihinsä toisella tavalla kuin eliittijulkisuuden lehdet. Eliittijulkisuuden mediat hyödyntävät rationaalista argumentointia oman viestinsä välittämiseen, mutta populaarijulkisuus vetoaa tunteisiin, tuottaa yhteenkuuluvuutta ja tuo julkisen keskustelun kohteeksi aiheita, jotka ovat eliittijulkisuuden näkökulmasta sopimattomia tai vaikeita käsitellä. Populaarijulkisuus voi myös hyödyntää sellaisia viestinnän muotoja, joihin eliittijulkisuutta edustavat tiedotusvälineet eivät voi turvautua. Näistä syistä populaarijulkisuudella saattaa olla runsaastikin vaikutusvaltaa ihmisiin. Tämän pro gradun julkisuuden tutkiminen sijoittuu siis populaarijulkisuutta edustavaan mediaan. Mutta kuten Nieminen (2001, 192-195) sanoo, ei populaarijulkisuutta tule pitää vähäpätöisenä, sillä sen vaikutukset ihmisiin eivät ole vähäisiä.

Iiris Ruoho (2006, 171-172) korostaa, että julkisuudesta puhuttaessa on hyvä huomioida sen sukupuolittuneisuus. Esimerkiksi politiikan tutkijat näkevät jaon yksityiseen ja julkiseen osana asioiden tärkeysjärjestyksiä tuottavaa ja normittavaa valtaa, joka marginalisoi naiset yksityiseen. Arvostettu julkinen asema on jo kielelliseltä perimältään maskuliininen asema, johon naiset ovat joutuneet itsensä suhteuttamaan. Näin on myös journalismissa, jonka ihanteena ovat julkiset asiat ja yksityiselämä nostetaan esille useimmiten häiriötekijänä ja julkisuuden rapauttajana.

Journalismin varsin vakiintuneiden normien voi nähdä idealisoivan yhdenlaista käsitystä julkisuudesta. Jo varhaisissa 1600–1700-lukujen vaihteen naistenlehdissä tämä näkyy: Naistenlehdet rakensivat normatiivista käsitystä yksityisen ja kodin elämänpiiristä, joka oli leimallisesti naisten aluetta. Näin lehdet pyrkivät tuottamaan oman lukijakuntansa. Kun se oli käsitteellisesti tuotettu, sille alettiin toimittaa omia aikakausjulkaisuja, naistenlehtiä. Naistenlehdet asettivat naiset miesten mailman ulkopuolelle ja loivat naisten omaa julkisuutta. Naistenlehdestä alkoi muodostua foorumi, jossa yksityisestä voidaan puhua julkisesti. (Ks. Töyry, 2006, 212.)

Kun jatkossa puhun tutkimuksessani julkisuudesta, tarkoitan sillä nimenomaan populaaristen joukkoviestinten välittämää mediajulkisuutta ja erityisesti naistenlehtijulkisuuden kenttää. Käsitän tutkimuksessa julkisuudella nimenomaan aineistokseni valitun Me Naiset –lehden mediatekstien muodostaman julkisuuden. Myöhemmin esittelemäni Me Naiset –lehden uskon edustavan hyvin aikansa paljolti luettua ja vaikutusvaltaista populaarijulkisuuden lehteä. Tarkoitukseni on tarkastella siis sitä, millaiset asiat nousevat yksityiselämän puolelta julkiseksi haastattelupuheeksi ja miten se tapahtuu. Julkiset erokertomukset ovat kulttuurintuotteita, ja koska ne ovat julkisia, niissä on kiinnostavaa myös se, mitä jätetään kertomatta (Hemminki, 2010, 33). Sitä, mitä jutuissa kerrotaan tai jätetään kertomatta, pohdin myöhemmin aineistoa käsittelevässä luvussa.

Kun julkisuudessa puhutaan jostain aiheesta pitkään ja paljon, siihen kyllästyään helposti (Jallinoja, 1997, 15). Jallinojan tutkimus vuodelta 1997 ja oman kandidatukseni aineisto 2000-luvun lopulta kuitenkin osoittavat, ettei ainakaan naistenlehdissä parisuhteesta ja sen päättymisestä kertovat haastattelut ole menettäneet mielenkiintoaan, vaikka ne ovatkin usein esillä. Yksityiselämästä kertovia haastatteluja julkaistaan edelleen erittäin paljon, ja ne tuntuvat olevan jopa entistä paljastavimpia (emt., 15).

2.3 Naistenlehti feministisen mediatutkimuksen kohteena

Naistenlehdissä esitettäviin eroihin keskittyvän aiemman tutkimuksen lisäksi pidän tärkeänä tuoda lyhyesti esiin naistenlehtien tutkimuksen historiaa. Samalla paikannan oman tutkimusotteeni suhteessa siihen. Pääasiassa naistenlehtien tutkimuksen käänneet ovat noudattaneet viestinnän tutkimuksen yleisempää kehitystä, ja naistenlehtien tutkimus näyttää

keskittyneen sen pohtimiseen, millaisessa vuorovaikutuksessa naisten yhteiskunnallinen asema on ollut naistenlehtien kirjoitusten kanssa. Naistenlehtien tutkimuksen 1960-luvulta lähtöisin olevan tutkimustradition valtavirta ei suhtautunut naistenlehtien sisältöön kovin suosiollisesti. Tavallisin näkökulma naistenlehtien kirjoituksiin oli tulkita niitä sukupuolten välisen epätasa-arvon ylläpitäjinä. Tuon tutkimustradition mukaan naistenlehdet ovat tarjonneet naisille vääristyneitä esikuvia ja sellaisia identifioitumisen kohteita, jotka ovat vahvistaneet naisten alistettua roolia yhteiskunnassa. 1970-luvulla tutkimustraditio vahvistui, ja naistenlehtien ajateltiin tarjoavan lukijoilleen vääranäntyyppistä ideologiaa, joka tuli naisen alistettua asemaa yhteiskunnassa. Vuosikymmenten 1970 ja 1980 vaihteessa naistenlehtien tutkimuksessa keskityttiin tekstien tarkasteluun ideologisen kamppailun areenoina, jossa erilaiset arvot ja asenteet taistelivat ja neuvottelivat keskenään. 1980-luvulla tarkasteluun päätyi tekstien tulkinnan mahdollisuus monella eri tavalla. Tuolloin tutkimuksen painopiste siirtyi määrällisestä analyysistä laadulliseen tutkimukseen ja monentyyppisten sisällöllisten tekstianalyttisten välineiden hyödyntämiseen. Samalla ajatus tekstien ja niiden tulkintojen sijoittumiseen aikaan ja paikkaan syntyi. (Railo, 2011, 20-22.)

Tutkimukseni sijoittuu osaltaan naiseuden representaation tutkimukseksi, ja sivuan sukupuolisuuden ja median välistä problematiikkaa tutkiessani naiseuden rakentumista lehtijutuissa. Tältä osin tutkimukseni noudattaa feministisen tutkimuksen ja feministisen mediatutkimuksen linjoja. Feministisessä naistenlehtitutkimuksessa yleisin tutkimuskohde on ollut naisten ja naistenlehden suhde. Nykypäivää kohden tullessa on alettu kysyä entistä tarkemmin, millaisia sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia ominaisuuksia ja tarpeita lehtien naislukijoilla on ja millaisia eri naistenlehtikonseptien puhuttelemat Naiset ovat. (Töyry, 2006, 208.) Viimeisen vuosikymmenen sisällä tutkimuksen linjat ovat katsoneet usein taaksepäin 1960-1990-luvuille mallintaakseen tutkimuksen erilaisia painotuksia. Feministisen mediatutkimuksen painopisteiden siirtymät ovat selkeästi havaittavissa, mikä näkyy varsinkin representaatio- ja yleisötutkimuksen periodisoinneista. Itse tutkimuskohteet, esimerkiksi naistenlehdet, sen sijaan ovat usein olleet muuttumattomia. Useimmiten naistenlehtiä koskevan tutkimuksen aineistoksi on otettu naiseuden representaatio naistenlehtien sivuilla. (Töyry, 2005, 30-31.) Usein tehty tutkimus keskittyy juuri sukupuolen esittämisen ja edustamisen kysymyksiin sekä naistenlehtien rakentamien kulttuuristen identiteettien tarkasteluun (Ruoho & Saarenmaa, 2011, 10; Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 43). Näiden identiteettien sekä sukupuolen voidaan ajatella rakentuvan historiallisesti ja niitä rakennetaan erilaisilla yhteiskunnallisilla käytännöillä,

esimerkiksi tieteessä ja politiikassa. Media on yksi keskeinen kulttuurin alue, jolla käsitystä sukupuolesta rakennetaan. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 7.)

Omassa tutkimuksessani painottuu 1980-luvulta lähtöisin oleva laadullinen ja tekstianalyttinen tutkimus ja lisäksi tutkimukseni sijoittuu pohtimaan perinteitä kunnioittaen sitä, millaiseen yhteiskunnalliseen asemaan nainen näyttää asettuvan naistenlehtien kirjoituksissa.

Lähtökohdakseni tähän naiseuteen olen ottanut luvussa 2.1.1 esitellyn tavan naiseuden rakentumisesta sekä biologisen että kulttuurisena sukupuolena. Kulttuurisena ilmiönä sukupuoli on sidottu tiettyyn aikaan ja paikkaan, ja sen vuoksi sitä on mahdollista tutkia ihmisten välisen kommunikaation, kuten tekstien, kautta (Railo, 2011, 23).

Feministisessä mediatutkimuksessa pohditaan, miten maailma sukupuolittuu niin median tuotannossa, esityksissä kuin vastaanotossakin. Feministinen mediatutkimus ei kuitenkaan ole yhtenäinen tieteenhaara tai suuntaus vaan pikemminkin näkökulma. Muun naistutkimuksen tavoin se pyrkii tekemään sukupuolen näkyväksi ja tarkastelemaan jatkuvasti muuttuvia valtasuhteita. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 7-8.) Suomalaisessa feministisessä mediatutkimuksessa tutkimuksen aiheet ovat vaihdelleet naistenlehtiin kohdistuvasta kiukusta niiden lukijoiden ymmärtämiseen ja lehtien käyttötapaan (Töyry, 2006, 215, 223). Oma tutkimukseni edustaa aineistoltaan ja aiheeltaan feminististä mediatutkimusta, joka on keskittynyt sukupuolen representaatioiden analyysiin ja naisille suunnattuihin medioihin. Tutkimusaiheeni on siinä mielessä perinteinen, että suurin osa jo tehdystä tutkimuksesta on keskittynyt samaan aihealueeseen. Tutkimukseni sijoittuu siis samaan joukkoon, kuin suurin osa suomalaisesta aikakauslehtitutkimuksesta: naistenlehtitutkimus ponnistaa usein feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta. Suomalaisia naistenlehtiä on lähestytty ahkerasti siitä näkökulmasta, millaista naiskuva ne tulevat representoineeksi ja millaisia implisiittisiä tai todellisia yleisöjä ne tulevat puhutelleeksi. Näistä lähtökohdista keskustelu naistenlehtien merkityksistä on lukkiutunut samoihin vastakkainasetteluihin kuin puhe populaarikulttuurista yleensä. Naistenlehdet on teoreettisesta viitekehyksestä riippuen nähty joko naisia alistaviksi tai naisten saavutuksia juhliviksi. (Saarenmaa, 2010, 19.)

Aineistolla on hyvin suuri merkitys tutkimuksen määrittelyssä kentälle: naistenlehti on naisille suunnattu lehti, joka johtaa sukupuolispesifiin analyysiin ja siten sijoittaa tutkimuksen myös naistutkimuksen kentälle (Töyry, 2005, 19). Oma tutkimukseni rajoittuu tällä naistenlehtien tutkimuksen kentällä yhden naistenlehden osan tutkimiseen sisällön välityksellä: lehtiteksteissä

keskityn henkilöhaastatteluiden erodiskurssin rakentumiseen ja naiseuden representaatioon. Tuon tutkimuksessani esille myös hieman sukupuolijärjestelmän asettamia ehtoja, mutta pääpainoni ei ole tässä aiheessa. Tutkimukseni ulkopuolelle jäävät selvästi naistenlehden tekemiseen ja tutkimiseen liittyvät tuotannolliset, institutionaaliset, kaupalliset ja yleisön tutkimiseen liittyvät puolet sekä konseptien ja lukijasuhteiden tutkimus.

3. Tutkimuskysymykset

Seuraavat tutkimuskysymykset ovat muodostuneet ja tarkentuneet aikaisemman kirjallisuuden ja toissa vuonna valmistuneen kandiditutkielmani pohjalta. Tutkimukseni käsittää kolme tutkimuskysymystä, jotka ovat numeroituna seuraavat:

1) Kuinka parisuhde-erojen representoinnin tavat ja erodiskurssit ovat muuttuneet 1970-luvulta 2010-luvulle esimerkkitapauksena Me Naisten henkilöhaastattelut?

Tämän tutkimuskysymyksen avulla pyrin tutkimaan niitä tapoja ja sanavalintoja, diskursseja ja representaatioita, joilla erotarinaa kerrotaan ja on kerrottu vuosien aikana. Ennako-oletukseni siis on se, että muutosta parisuhde-eroihin suhtautumisessa on tapahtunut niin kulttuurisesti kuin yhteiskunnallisestikin, kuten edellä mainitusta kirjallisuudesta ja tilastoista voi jo päätellä.

Tässä kohdassa tutkin aiempaan kirjallisuuteen perustuen sitä, rakentuvatko erotarinat samalla tavalla haastattelusta toiseen ja onko erodiskursseissa toistuvia, ajanjaksoon sidottuja kaavoja, joiden kautta asiaa käsitellään. Aineistostani etsin vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: Onko naistenhaastattelu aina alkanut arkipäivän kuvauksella tai määrittääkö haastattelujen naistoimijuutta toistuvasti erilaiset ulkomuotoon, olemukseen ja ikään liittyvät seikat? Valitaanko naistenlehden sisältöön niitä aihepiirejä ja käsittelytapoja, jotka ovat jossakin tietyssä suhteessa yhteiskunnassa vallitsevaan sukupuolisopimukseen? Entä onko aineistosta luettavissa esiin intimisoitumista, eli 1960- ja 1970-lukujen vaihteeseen sijoittuvaa julkisuuskulttuurista muutosta? Missä vaiheessa eron tapahtumista ollaan valmiita puhumaan, jos ihmisten tapaan kertoa omasta aviosuhteestaan vaikuttaa ratkaisevasti se, missä vaiheessa aviosuhde on kertomishetkellä? Esimerkiksi avioliitosta kerrotaan ennen avioeroa toisella tavalla kuin avioeron jälkeen.

Mitkä puolestaan ovat olleet naisten erosta selviytymisen keinot menneillä vuosikymmenillä, kun 2010-luvun lopulla erosta on toivuttu uuden kodin sisustamisen ja uusien työhaasteiden avulla? Entä näkyykö vuosikymmenten aikana muutosta romanttisen rakkauden korostamisen tai parisuhteen painottamisen välillä?

2) Onko erohaastattelujen diskurssi positiivista?

Mielestäni on kulttuurisesti kiinnostavaa, ovatko erotarinat olleet eri vuosikymmeninä sävyiltään samanlaisia. Positiivisen erodiskurssin käsityksen perustan kandidutkielmaani, josta kävi ilmi, että 2000-luvun lopun Me Naisten erotarinat olivat lopputulemaltaan positiivisia. Haastateltava selviytyy erosta voittajana, eikä eroa representoida kivun tai tuskan aiheuttajana. Sen sijaan ero on mahdollisuus uuteen alkuun ja itsenäiseen elämään sekä yksinoloon. 2000-luvun lopulla yksikään haastateltava ei ole nykyhetkessä onneton, vaan ikävät ajat ovat takana ja tässä hetkessä katse on tulevaisuuteen, jossa uusi koti ja uudet työkuviot tarjoavat haasteita. Onko parisuhteen päättymisestä ja sen jälkeisestä tulevaisuudesta annettu kuva ollut aina yhtä positiivinen?

3) Onko parisuhteen päättymisellä vaikutusta haastateltavan naiseuteen?

Koska sukupuoli on tärkeä osa henkilön identiteettiä, on eroa olennaista tarkastella myös sukupuolen kannalta. Käytän kolmanteen kysymykseen vastaamisessa hyväkseni ajatusta siitä, kuinka naisten representaatio rakentuu historiallisesti ja kulttuurisesti suhteessa miehiin ja kuinka naisen kulttuurisen kontekstin ovat muodostaneet romanttinen rakkaus, kumppanuus, äitiys ja avioliitto. Onko haastateltavien naisten itsensä määrittelemisen siis muuttunut esimerkiksi vaimosta ja äidistä uraansa keskittyväksi bisnesnaiseksi vuosien aikana? Entä onko ero muuttanut heitä naisina? Kuvataanko vaimo miehen alamaiseena tai tekeekö avioliittosopimus naisesta isännän kodinhoitajan? Entä mitä avioero merkitsee naiselle ja millä tavoin äitiys esitetään perusteluna naisen asemalle? Nouseeko perheen mainitseminen ja sen yhteensovittaminen työn kanssa keskeiseksi kysymykseksi jollain ajanjaksolla? Kuinka suureen osaan naisten haastatteluissa nousee ruumiillisuus ja naisten suhde omaan ruumiiseensa?

Tällä tutkimuskysymyksellä pyrin vastaamaan siihen, kuinka naiset määrittelevät ja ovat määritelleet itsensä parisuhteen tai sen puuttumisen kautta. 2000-luvulla Me Naisten haastateltuja ei kuvata perheenperustamisessa epäonnistuneena vanhapiikana, vaan pikemmin he ovat selviytyjiä, joille on jäänyt aikaa rakentaa uraa, haaveilla tulevasta ja nauttia vain elämästä. Onko näin ollut jo 1970-luvulta lähtien? Usein naiset esitetään erodiskurssissa yksin tai lastensa kautta. Entistä aviopuolisoa ei juurikaan esitellä, vaan kyse on eronneiden naisten omista tuntemuksista. Lähestyn kolmatta tutkimuskysymystäni tutkimalla sitä, kuinka naiset itse kertovat naiseudestaan ja eron aiheuttamista tuntemuksista suhteessa naiseuteen. Kiinnostavaa on myös se, millaista naiseutta kyseiset haastateltavat edustavat ja uusintavat lehden sivuille kertomallaan.

4. Tutkimusmenetelmä

Luvussa neljä esittelen laadullisen tutkimukseni luonteen ja käyttämäni tutkimusmenetelmän, sisällönanalyysin. Minulle sisällönanalyysi on väljä tulkintakehikko (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 148), jonka sisällä käytän avukseni tutkimusaineiston sisällön analysoimisen menetelmänä diskurssianalyysia. Tutkimani aineiston ymmärrän joukkotiedotuksen ja kulttuurin tuotteeksi, jossa tarinoita ei ymmärretä todellisuuden heijastuksina, todellisuudesta välittömästi kertovina tekstikatkelmina, vaan diskursiivinen lukutapa edellyttää niiden tematisointia kulttuurissa tuotetuiksi kulttuurituotteiksi (Eskola & Suoranta, 1998, 140.) Näistä käsitteistä kerron tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

4.1 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivinen. Lähden tekemään tutkimusta aikaisemmin esittelemiini tutkimuksiin ja teorioihin perustuvan sisällönanalyysin avulla. Tarkastelen ja lajittelen aineistoa siis kielen ja representaatioiden kautta, etsien siitä sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Näitä eroja ja yhtäläisyyksiä vertaan ja tulkiten jo aiemmin tutkitun pohjalta. Tutkimusaineistoni koostuu naistenlehden erojutuista saatavasta tiedosta. Tuomen ja Sarajärven (2003, 93) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Lisäksi sisällönanalyysia voi pitää paitsi yksittäisenä metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokemuksiin. Tässä tutkimuksessa ymmärrän sisällönanalyysin juurikin teoreettisena kehyksenä, jonka sisällä tutkin aineistoani käyttämällä metodinani diskurssianalyysia. Diskurssianalyysiin perehdyn tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Laadullinen tutkimus itsessään on terminä eräänlainen sateenvarjo, jonka alla on useita hyvin erilaatuisia laadullisia tutkimuksia (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 5-8, 69.) Koska laadullisen tutkimuksen määritelmä itsessään on laaja, on mielestäni tärkeää määritellä, millaista laadullista tutkimusta tarvitsen juuri tässä tutkimuksessa tulosten saamiseksi. Ymmärrän laadullisen tutkimuksen tässä yhteydessä seuraavasti: Ensinnäkin oma sisällönanalyysini on teorialähtöistä. Olen muodostanut aiemman tutkimuksen perusteella oletuksia ja ennakkokäsityksiä, joiden toteutumista testaan omaan aineistooni. Ylipäätään, jotta laadullista tutkimusta voidaan tehdä, tarvitaan tueksi välttämättä teoriaa (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 17). Omassa tutkimuksessani teoriaosuus on tämän tutkimuksen viitekehys ja käyttämäni käsitteet, jotka olen poiminut

aiemman tutkimuksen avulla. Eräs laadullisen tutkimuksen kulmakivistä, johon tutkimuksen perusteluissa nojataan, on havaintojen teoriapitoisuus.

Havaintojen teoriapitoisuudessa tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa se, millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään. Laadullisessa tutkimuksessa on siis hyvä pitää mielessä, etteivät tutkimustulokset ole käytetystä havaintomenetelmästä tai käyttäjästä irrallisia. Ei ole olemassa puhdasta objektiivista tietoa, vaan kaikki tieto on siinä mielessä subjektiivista, että tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 19, 98.) Omassa tutkimuksessani tämä näkyy siten, että objektiivisuuden ihanteesta huolimatta tulkitsen aineistoani nuoren naisen näkökulmasta käsin. Tämä seikka on tärkeää tuoda esiin, sillä laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksessa keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta, 1998, 211).

Laadullinen tutkimukseni koostuu sekä teorian että empiiristen havaintojen vuoropuhelusta. Lajityypiltään laadullinen tutkimus on empiiristä, ja siinä on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida. Empiirisessä analyysissä korostuvat aineiston keräämis- ja analyysimetodit (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 20-21). Aineistoa käsittelevässä luvussa koitan tuoda aineiston keruun ja analyysin mahdollisimman hyvin esille, antaahan niiden kuvailu lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimusta ja lisäksi ne ovat osa tulosten uskottavuutta.

Lisäksi laadullinen tutkimukseni käyttää aineiston erittelyssä avuksi myös hieman määrällistä sisällönerittelyä. Aineiston läpikäymisvaiheessa lasken ja kirjaan ylös, kuinka monta erojuttua minäkin vuonna on tehty. Lisäksi tarkkailen sitä, ketkä erohaastatteluissa pääsevät ääneen. Ovatko erotarinat tavallisten lukijoiden vai poliitikkojen kertomaa? Mielenkiintoista on nähdä, onko esimerkiksi haastateltavien sosiaalisessa asemassa nähtävillä tiettyä linjaa eri vuosikymmeninä. Mitä vapaampi tutkimusasetelma on, sitä luontevampaa onkin käyttää erilaisia aineistonhankinnan menetelmiä keskenään (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 73). Erityisesti seuraavassa luvussa esittelemäni diskurssianalyysin kanssa sovelletaan usein useampia erilaisia analyysitapoja, ja ne kietoutuvat toisiinsa. Esimerkiksi määrällinen laskeminen ja taulukointi, jota aion käyttää hyväkseni, edellyttävät yleensä ensin jonkinlaista teemoittelua. Diskursiivisia lukutapoja soveltaessaan saattaa palata aineiston määrälliseen analyysiin, laskemaan vaikkapa tiettyjen ilmaisujen esiintymiskertoja.

Tällainen kvantifiointi, eli laadullisen aineiston määrällinen analyysi, on alkeellisimmillaan aineiston luokittelemista erilaisten tekijöiden mukaan eri luokkiin (emt., 165). Sukupuolta käsittelevissä tutkimuksissa määrällinen analyysi on siinä mielessä toimiva valinta, että usein sukupuoleen yhdistetään myös muita tekijöitä, kuten ikä, koulutus, ammatti tai etninen tausta (Aslama, 2006, 47.) Tähän tutkimukseen saan mielestäni hyvän lisän soveltamalla muutoin laadullisen tutkimuksen yhdessä osassa myös määrällistä analyysia. Erityisesti koen tämän tavan hyväksi päästä alkuun aineiston kanssa. Näin saan myös tutkimusaineiston tekstimassan hallintaani heti alusta alkaen. Erityisen hyvin määrällinen analyysi soveltuu ajallisen muutoksen tutkimiseen (emt., 50) ja johtopäätösten vetämiseen siitä, miten eropuhe mahdollisesti on muuttunut ajan saatossa. Yleisesti kvantifioinnin ongelmaksi voi nousta se, että analyysin jäädessä vain siihen, aineistosta voi jäädä paljon oleellista hyödyntämättä. Itselläni en koe tätä vaaraa olevan, sillä kvantifiointi on vain tapa päästä alkuun: varsinainen aineiston analyysini alkaa kvalitatiivisena sitten, kun luokittelu on tehty.

Tiivistettynä, laadullinen tutkimukseni on sekä teorialähtöistä että haastatteluteksteistä tekemiini havaintoihin perustuvaa. Pyrin ymmärtämään ja selittämään tutkimaani ilmiöitä. Tutkimukseeni eivät kuulu teemahaastattelut tai kyselyt, vaan keskityn puhtaasti lehtitekstin sisällön analysointiin. Laadullisen analyysin avulla pyrin ymmärtämään ja selittämään tutkimaani ilmiötä tiivistetyssä muodossa: sitä, kuinka parisuhde-eroista kertovat jutut ovat rakentuneet eri vuosikymmenillä. Ennen kaikkea sisällönanalyysi auttaa minua järjestämään tutkimani aineiston johtopäätösten tekoa varten.

Laadullisen tutkimuksen kompastuskiveksi voi nousta se, ettei tutkija kykenekään sanomaan keräämistään aineistosta juuri mitään aikomansa analyysimenetelmän avulla (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 72). Uskon, että laadullinen tutkimus ei aiheuta tätä ongelmaa tässä tutkimuksessa. Olen testannut laadullista analyysia jo kandidaatin tutkielmassani, ja sain sen avulla etsittyä tuloksia aineistosta. Laadullisen tutkimukseni kirjalliseksi materiaaliksi olen valinnut joukkotiedotuksen tuotteisiin kuuluvan naistenlehden Me Naiset. Lopullista tutkimusaineistoani ovat lehden pitkät, yli sivun mittaiset henkilöhaastattelut, jotka kertovat parisuhde-erosta. Muihin, tarkempiin rajauskriteereihin palaan seuraavassa pääluvussa.

4.2 Metodina diskurssianalyysi

Olen valinnut tutkimukseni metodiksi diskurssianalyysin. Metodin ymmärrän tässä välineeksi, jota käytetään asetetun päämäärän saavuttamiseksi. Metodi siis perustelee tutkimuksessa syntyneen tiedon. Tuomen & Sarajärven (2003, 106) mukaan edellä esittelemäni sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi eroavat toisistaan siten, että sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysissä analysoidaan, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan. Samaa määrittelyyn ovat päätyneet myös Eskola & Suoranta (1998, 195) siteeraten Luostarisen ja Väliiverosen (1991) ajatuksia: Diskurssianalyysissä etsitään tekstin merkitysten sijasta sitä, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. Sisällönanalyysi siis tarkastelee kommunikaatiota ”todellisuuden kuvana” ja diskurssianalyysi puolestaan todellisuuden rakentamisena. Tässä kohtaa metodin määrittelyä on hyvä tuoda esille myös tärkeänä pitämäni käsite representaatio. Käytän tutkimuksessani representaation käsitettä tutkiessani näitä erohaastatteluissa käytettyjä esitystapoja ja ”todellisuuden kuvia”. Representaatio on minulle sisällönanalyysin tekemisen väline. Diskurssianalyysin välineenä puolestaan käytän käsitettä diskurssi, jonka avulla pääsen tarkastelemaan merkitysten tuottamista. Kuten jo aiemmin mainitsin, ymmärrän diskurssien ohjaavan sekä representaatiota että tapaa, jolla ymmärrämme näitä representaatioita.

Mielestäni diskurssianalyysi tarjoaa metodina tavan päästä vastaamaan tutkimuskysymyksiini, sillä diskurssianalyysissä tekstit eivät ole tie tekstien takana piileviin tutkittaviin ilmiöihin. Kiinnostus kohdistuu itse diskurssiin, siihen, miten se on organisoitu, mitä sillä tehdään ja mitkä ovat sen funktiot. (Eskola & Suoranta, 1998, 197.) Sisällönanalyysin avulla pääsen käsiksi siihen, mistä asioista erojutuissa milläkin vuosikymmenellä on kirjoitettu ja mitä representaatioissa on mahdollisesti painotettu. Diskurssianalyysi puolestaan avaa tutkimuksessani sitä, millaisia mahdollisia kielellisiä teemoja jutuissa toistuu. Millainen todellisuus eronneesta naisesta siis luodaan lehtijutussa – ja millä keinoin?

Suonisen (esim. 1997) mukaan diskurssianalyysin lähtökohtana on kieli ja sen seurauksia tuottava luonne. Kieliasultaan samanlainen lause voidaan tulkita monilla eri tavoin riippuen siitä asiayhteydestä, missä se esiintyy. (Ks. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.) Tekstit eivät siis niinkään kuvaa kohdettaan, vaan ne pikemminkin muodostavat aktiivisesti jonkinlaisen version asioista (Eskola & Suoranta, 1998, 198). Diskurssianalyysin perusajatus on, että kieli ei ole sosiaalisen todellisuuden neutraali heijastaja. Kieli on sosiaalisen todellisuuden tuote samalla, kun se itse tuottaa tätä todellisuutta. Kieltä käytetään eri tavoin pyrittäessä saavuttamaan erilaisia

päämääriä. Tekstit eivät siis niinkään kuvaa kohdettaan, vaan pikemminkin aktiivisesti muodostavat jonkin version asioista. Tekstien tutkiminen ei siis pelkisty vain ”tekstien tutkimukseksi”, sillä tekstit pitävät sisällään ja ilmentävät monenlaisia yhteiskunnallisia intressiristiriitoja ja valtasuhteita (emt., 141; 203).

Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993, 17) kirjoittavat, ettei diskurssianalyysia ole mielekästä luonnehtia selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan se on pikemminkin väljä teoreettinen kehys. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa he katsovat tutkijan tukeutuvan konstruktionistiseen näkökulmaan, jossa kielen käyttöä ei tarkastella siltana todellisuuteen, vaan osana todellisuutta itseään (emt., 9-10). Myös omassa diskurssianalyysissäni tämä sosiaalisen konstruktionismin, eli sosiaalisen todellisuuden rakentamisen, periaate on lähtökohtana. Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysi siis edustaa kielen käytön tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tässä viitekehyksessä painopisteenä on erityisesti lähtökohta ja oletus kielen sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta, merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta sekä oletuksesta useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta. (Emt., 17.)

Omassa diskurssianalyysissäni ymmärrän kvalitatiivisten aineistojen olevan järjestetty sellaiseksi, millaiseksi ne kulloinkin ovat tiettyä tarkoitusta silmälläpitäen tehty. Diskurssianalyysissä pyrkimyksenä on käsitellä aineistoja ensikädessä autonomisina kulttuurituotteina ilman viittauksia faktisiin asiantiloihin. Toisessa vaiheessa analyysin avulla voidaan tehdä tulkintoja todellisuudesta, eli siitä, miten asiat ovat. Tulkintojen tekemisen mahdollisuus siis perustuu ajatukseen kielen käytön ja yhteiskunnan yhteenkietoutuneisuudesta. Lyhyesti sanottuna diskurssianalyysissä tutkimuskohde on jonkin sosiaalisesti rakentuvan inhimillisen käytännön selvittäminen kokonaisuutena. (Eskola & Suoranta, 1998, 162.)

Diskurssianalyysissä itse analyysin suorittamisessa ei ole mitään mekaanista menettelytapaa edetä aineistosta tuloksiin. Aineistosta etsitään eroja ja yhtäläisyyksiä sekä asetetaan hypoteeseja tekstin funktioista ja vaikutuksista, pyritään siis tunnistamaan erilaisia repertuaareja, eli suhteellisen ristiriidattomia kielellisiä resursseja, jotka sisältävät rajatun määrän sanastoa ja ilmaisuja. Repertuaari voi olla vaikkapa sanontatapa, käsite- tai asiakokonaisuus, jonka ilmaukset käyvät sisällöllisesti yhteen. Nämä ovat tulkinnallisia, niiden avulla ihmiset muodostavat

käsityksensä maailmasta. (Eskola & Suoranta, 1998, 199.) Omassa tutkimuksessani pyrin etsimään juuri näitä eroja ja yhtäläisyyksiä, joskaan en käytä niistä jatkossa termiä repertuaari.

Fairclough esittää (1997, 50-51), että analyysissä yhden pääkohdan tulisi olla se, kuinka mittavat muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa näkyvät tiedotusvälineiden muuttuvissa diskursiivisissa käytännöissä. Aineistovalikoiman tulisi valottaa niitä alueita, joilla vaihtelua ja epävakautta on huomattavissa, mutta myös niitä alueita, jotka ovat vakaita ja muuttumattomia. Tekstien analyysiin täytyisi sisällyttää myös yksityiskohtaisia huomioita kielestä ja niiden tekstuurista. Tekstianalyysia tulisi täydentää tekstin tuotannon ja kulutuksen käytäntöjen analyysillä. Näitä kohtia pyrin noudattamaan tämän tutkimuksen diskurssianalyysissä.

Diskurssianalyysissäni on taustalla koko ajan ajatus naiseuden esittämisestä, sillä kuten West, Lazar ja Kramarae (1997, 119-120) kirjoittavat, sukupuoli toteutuu juuri diskurssissa ja sitä rakennetaan kielenkäytöllä. Diskurssianalyysin avulla pystyn tarkastelemaan hyvin sitä, miten naisia henkilöhaastatteluissa kuvataan. Hyvin tavallista on se, että miehiä kuvaillaan yleensä heidän työrooleihinsa liittyvin termein, kun taas naisten tyypillinen kuvailu on suhteessa heidän aviollisiin ja perheeseen liittyviin velvollisuuksiin, toisin sanoen äidin ja vaimon rooleihin (emt., 123-124). Jo omassa kandintyössäni totesin tämän kuvailun tavan pitävän paikkansa naisten osalta 2000-luvulla: olennaisena osana eronneiden naisten haastatteluihin kuuluu naisen määrittäminen erityisesti äidin roolissa.

5. Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineiston keräsin Me Naiset –lehden henkilöhaastatteluista vuosien 1970 ja 2010 väliltä. Koen, että näiden haastattelujen kautta pääsen helpoiten ja varmimmin tutkimaani aiheeseen kiinni. Ymmärtääkseni paremmin tutkimusaineistoani on naistenlehtiin tärkeää tutustua yleisesti myös historian ja niiden tuottaman julkisuuden kautta. Pehdyttyäni tässä luvussa ensin naistenlehden luonteeseen, haastateltaviin ja aihepiireihin, esittelen lopuksi varsinaiseksi tutkimusaineistoksi valitsemani Me Naiset –lehden.

5.1 Aineistona naistenlehti

Naistenlehdet ovat olleet mediatutkimuksen lisäksi suosittuja tutkimusaineistoja myös sosiologien, politiikan tutkijoiden ja historioitsijoiden aineistona. He käyttävät mediaa tutkimusaineistonaan tarkastelematta sitä kuitenkaan viestinnän tutkimuksen tai tiedotusopin näkökulmasta. Tekstien avulla ikään kuin kurkistetaan johonkin yhteiskunnalliseen tai historialliseen ilmiöön. Tällöin saattaa jäädä huomaamatta, ettei media heijasta sosiaalista todellisuutta, vaan se esittää ja rakentaa käsitystä todellisuudesta omilla ehdoillaan ja näin myös vaikuttaa todellisuuteen. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho, 2006, 8.) Omassa tutkimuksessani tämä median sosiaalista todellisuutta heijastava luonne on läsnä koko analyysini ajan. Keskityinkin tutkimaan aineiston avulla sitä, millaista eroamisen todellisuutta ja kerrontaa journalistiset erojutut edustavat.

5.1.1 Lyhyt katsaus naistenlehtien historiaan

Varhaisia naistenlehtiä tutkinut Maija Töyry (2005, 16) kirjoittaa, että naistenlehdeksi kutsuttu ilmiö on satoja vuosia vanha instituutio, joka alkoi muotoutua jo 1600-luvun lopulla. Sen muovautumiseen ovat vaikuttaneet muun muassa mediaympäristö ja eri ajankohtien kulttuurinen konteksti, tekstin lajityyppien kehityskulut ja tyylit, tekninen kehitys ja teollistuminen, kuluttajakulttuurin kehitys ja naisten asema. Naistenlehdistö syntyi ja kehittyi 1700- ja 1800-luvuilla erityisesti Iso-Britanniassa, jossa naistenlehtien pääasiallinen sisältö oli kodin hengittärien ylistäminen. Ensimmäisissä naistenlehdissä juttutyyppejä oli useita: lehtien sivuilta löytyi muun muassa diskursiivista proosaa, fiktiota, muotia, runoutta, poliittista journalismia, mainoksia, lukijakirjeitä ja haastatteluja. 1800-luvun lopulla edelläkävijälehdet syntyivät yhä

useammin Yhdysvalloissa. Sitten naistenlehdet levisivät muualle Eurooppaan ja runsaan puolen vuosisadan viiveellä Suomeen. Naistenlehden idea on Suomessa tuontitavaraa, ja usein nämä naistenlehdet ovat olleet ulkomaisia konseptilainoja. Niillä on ollut valmis julkaisumalli uuden lehden sisältöjen, muotojen ja tyylin luomiseen. 1890-luvulta lähtien Suomessa on ilmestynyt uutena naistenlehden konseptin muunnelmana naisten kuluttajalehtiä. Näiden kuluttajalehtien syntymisen jälkeen naistenlehdissä ei ole syntynyt selvästi uutta konseptia, vaikka muotoa on varioitu runsaasti ns. naisten erikoislehdissä. (Emt., 18-19, 28-29, 40, 48, 55, 308; myös Töyry, 2006, 211.)

Suomessa naistenlehtien historia on suhteellisen lyhyt. Töyryn (2005, 19) mukaan ensimmäinen suomalainen aikakauslehti *Om konsten att rätt behaga* vuodelta 1782 toi naistenlehden konseptin Suomeen, mutta vasta sata vuotta myöhemmin naisten järjestölehdet pystyivät luomaan kestäviä lukijasuhteita. Jallinoja (1997, 40-41) puolestaan kertoo, että ensimmäiset suomalaiset naistenlehdet olivat pitkälti naisasiajärjestöjen julkaisemia, kuten Suomen Naisyhdistyksen *Koti ja yhteiskunta* vuodelta 1889. Kyseiset lehdet käsittelivät suurelta osin naisten oikeuksien laajentamista, mutta myös joitakin varsin perinteisellä tavalla kotia ja avioliittoa tarkastelevia artikkeleja niistä löytyi. Ensimmäiset suomalaiset naistenlehdet olivat omakustanteita ja valtaosa varhaisista naistenlehdistä oli suunnattu keskiluokkaisille lukijoille (Töyry, 2006, 210).

Ensimmäisenä varsinaisena naistenlehtenä on pidetty *Kotiliesi*-lehteä, joka alkoi ilmestyä vuonna 1922. (Jallinoja, 1997, 40-41.) Töyryn (2005, 247) mukaan Suomen vaurastuminen johti siihen, että Kotiliesi saattoi luoda ensimmäisen kestäväen naisten kuluttajalehden konseptin. Alkuvuotena 1923 Kotilieden toimituksellinen sisältö koostui mielipidepitoisista artikkeleista, poliittisista artikkeleista, ohje- ja hyötyaineistosta, uutisraporteista, fiktiosta, kilpailuista ja kysymys-vastauspalstoista (emt., 255).

Yksi kotimaisen naistenlehden murroskohdista sijoittuu 1960-luvun modernisaatiomurrokseen. Tuolloin perustettiin uusia lehtiä, vanhoja puolestaan lakkautettiin tai ylenkatsottiin. (Malmberg, 1991, 231, 235.) Tuolloin uudet, moderneille 1960-luvun naisille suunnatut naistenlehdet, kuten Jaana ja Anna, jättivät levikkimäärissä vanhemmat lehdet varjoonsa. Tutkimuskohteekseni valikoitunut Me Naiset –lehti muuttui vuonna 1960 viikkolehdeksi, ja siitä eteenpäin lehden levikki nousi rajusti kyseisellä vuosikymmenellä. Lehtien suosioon vaikutti tuolloin kulutuskulttuurin nousu ja se, että kulutustavaroiden markkinointi löysi nuoret naiset

kuluttajakategorioina sekä mainonta esitti naiset moderneina ja elämäntyyliiltään liikkuvaisina. (Ruoho & Saarenmaa, 2011, 45.)

Naistenlehdissä naiseutta, kotia ja perhettä on käsitelty ensimmäisestä naistenlehdestä alkaen (Töyry, 2005, 93). 1700-luvun alun jälkeen naistenlehdissä esiintyneissä teksteissä korostettiin ja vahvistettiin erityisesti kotiin sidottua naiseutta liittämällä naiseus rakkauteen, romantiikkaan, äitiyteen, kotiin ja lapsiin (emt., 86). 1800-luvulla naistenlehtien keskeisiä elementtejä olivat artikkelit ja fiktio, joissa myös käsiteltiin rakkautta ja avioliittoa. (emt., 78). Naistenlehtien diskurssi keskittyy ja on keskittynyt jo alkuaajoistaan yksityiseen. Julkunen (1995) kuvaa länsimaisen kulttuurin sisälle tuotettua polis/oikos –elämismaailmaa, jossa mies toimii poliiksessa, joka on julkisen poliittisen, rationaalisen ja korkeimman oikeusjärjestyksen alue sekä oikoksessa, eli yksityisen perheen ja kotitalouden alueella, jonne naisen toiminta on rajattu. Omaa lehtityyppiä naisille tuskin olisi syntynyt, ellei naiseus ja naiskansalaisuus olisi eri asia kuin mieheys ja mieskansalaisuus. (Ks. Töyry, 2005, 45.)

5.1.2 Naistenlehden genre, sukupuolisopimus ja sisällön ristiriitaisuus

Millaisia naistenlehdet sitten ovat ja millaisiksi ne ymmärretään? Naistenlehtien aihepiireihin, kuten muunkin lehdistön keskeisiin tavoitteisiin, kuuluu oman ajan ilmiöiden esitleminen (Jallinoja, 1977, 42). Varsinaisiksi naistenlehdiksi lasketaan yleensä sellaiset aikakauslehdet, joissa nimenomaisesti keskitytään naisia kiinnostaviin asioihin. Lehtien sisältöjen perusteella sellaisia ovat olleet kotiin, perheeseen, avioliittoon ja ihmissuhteisiin liittyvät asiat samoin kuin ruoka, vaatteet ja kauneudenhoito. Mukana on ollut toki yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi luokiteltavia asioita, mutta niistäkin mukaan valikoituivat herkimmin sellaiset, joihin voi luontevasti liittää naisten näkökulman. (Emt., 40-41.) Se lajityyppi, joka nykyisin tavallisesti mielletään naistenlehdiksi, on konseptiltaan naisten kuluttajalehti. Kuluttajalehti perustaa taloutensa ilmoitustuloihin ja lukijoilta saatuihin tilausmaksuihin ja irtonumeromyyntiin. Lisäksi se tuottaa sisältöä, jossa ilmoitukset ja journalismi tukevat toisiaan. Nykyään naistenlehden olennainen piirre on siis journalistisen sisällön ja ilmoitusten aihepiirien saumaton yhteys. Yksinkertaisimmillaan käsitteellä naistenlehti tarkoitetaan naisille tarkoitettua aikakauslehteä. Naistenlehtien määrittelyn lähtökohtana on siis usein niiden yleisö. (Töyry, 2005, 17, 26; Töyry, 2006, 212.)

Naistenlehtigenrelle ominaista on se, että pääosassa on lähes poikkeuksetta nainen. Naistenlehtiä voi pitää naisystävällisinä, sillä ne tunnistavat naisten ongelmia ja tarjoavat selviytymiskeinoja samalla, kun ne neuvovat avoimesti, miten esimerkiksi viehättää miestä ulkonäköään ehostamalla. Naistenlehdet kertovat kauneusjuttujen lisäksi naisten elämästä sekä yleisesti että henkilökohtaisesti. Usein nämä näkökulmat niputetaan yhteen niin, että ensin yleinen aihe esitellään tutkimusten ja asiantuntijan avulla ja sitten jonkun yksittäisen henkilön kokemusten avulla. Yleensä naistenlehti puhuttelee nimenomaan heteronaista, jolla on perhe tai joka on kiinnostunut solmimaan suhteen mieheen. Lisäksi lehdet ovat kulutuskeskeisiä, joten ne on suunnattu vain kulutuskykyisille naisille. Naisille suunnattu lehti antaa kokemuksia identifioitumisesta ja nautintoa itsensä tunnistamisesta. Naistenlehden voi nähdä siksi yhdeksi niistä harvoista paikoista, joissa naisen identiteetti ja onni läheisistä suhteista, kodista ja hoivatyöstä ovat sallittuja. Uutisjournalismissa koti näyttäytyy helposti naisen vankilana ja vasta kodin ulkopuolinen maailma todellisen identiteetin syntymäpaikkana. (Siivonen, 2006, 231-232, 240.)

Beethamin (1996) mukaan naistenlehti pyrkii asettamaan lukijansa tilanteeseen, jossa lehti yhtä aikaa tyydyttää lukijaansa juuri nyt, mutta samalla se jo lupaa lisää tyydytystä vielä kesken jääneisiin asioihin ensi viikolla tai ensi kuussa. Naistenlehdelle tyypillistä onkin lupaus ja pyrkimys säännölliseen ja jatkuvaan ilmestymiseen. Naistenlehdille tärkeää on sarjallisuus, jonka keskeinen rakentamisen keino on omaan lehteen kiintyvän lukijakunnan luominen. Yksi näistä keinoista on lukijoiden kirjeiden tai muiden kontribuutioiden julkaiseminen. (Ks. Töyry, 2005, 41.)

Lajityypillisesti naistenlehden sisällön kuvaillaan usein viihdyttävän, neuvovan ja tyydyttävän neuvotuksi tulemisen tarvetta. Töyry (2005, 93) kuvailee naistenlehden keskeistä toiminta-aluetta identiteetin peilaamisen tarpeeksi. Naistenlehti ikään kuin tuottaa peilin naisen omalle identiteetille. Peilissä lukijalle tarjotaan sekä hyväksyntää että kehotuksia parannuksiin. Näillä sisällöillään naistenlehdet tavoittelevat kestäviä lukijasuhteita. Sitä ne tekevät esimerkiksi valitsemalla tekstien aihepiirejä ja muotoja, kuten juttutyyppejä. Kyseiselle genrelle ominaista on myös se, että lehdet pyrkivät hallitsemaan tyyliään esimerkiksi tietynlaisella lukijoiden puhuttelulla. Erilaisia naistenlehtiä siis yhdistää lajityypille ominainen tapa puhutella oletettua naislukijaa. Vaikka sukupuolen mukainen puhuttelu rakentaa tekstiin naisille sukupuolen mukaista lukijapaikkaa, ei sen rakentuminen ole kiinni kirjoittajan eikä lukijan biologisesta sukupuolesta. Käsite naistenlehti on jo sinällään tyypittelyn tulos: ajatus siitä, että lehti

kirjoitetaan naisille ja että se tarjoaa lukijalle sukupuolittuneen paikan antaa aiheen olettaa, että kyse on erityisestä journalistisesta genrestä. (Töyry, 2005, 60; Töyry, 2006, 209.)

Naistenlehden on onnistuttava sijoittumaan yhteiskuntaan tavalla, jota riittävän moni lukija pitää mielekkäänä. Näin on, jotta lukijasuhdetta syntyisi. Sarjallisen julkaisumuotonsa vuoksi onnistunut lehden konsepti on naistenlehden julkaisemisen talouden perustalle välttämätön. Naistenlehti, jolle ei löydy maksavaa lukijakuntaa, lakkaa ilmestymästä. Tästä syystä yksittäisen naistenlehden voi olettaa olevan ennemminkin vallitsevan sukupuolisopimuksen hyväksyvä ja sitä mahdollisesti vahvistava. Naiseutta oletetaan esitettävän naistenlehdissä sellaisena kuin se kulloinkin nähdään yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttävänä ja tavoittelemisen arvoisena. (Töyry, 2005, 81-82.)

Vaikka naistenlehdet voi nähdä ennen kaikkea sukupuolijärjestelmän ylläpitäjinä, osaltaan ne voivat myös kyseenalaistaa vallitsevaa sukupuolijärjestelmää. Naistenlehdet eivät ole vain sukupuolitettuja painotuotteita, vaan naistenlehdet ovat rakentamassa miesten ja naisten erillisiä elämänalueita. Naistenlehdet ovat yhtäläillä sekä sukupuolijärjestelmän tuotteita että sen tuottajia. Töyry esittää, että naistenlehdet ovat rakentaneet sarjallisen ilmestymisensä sukupuolijärjestelmän puitteissa ja kulloisenkin sukupuolisopimuksen käsittelyn ympärille. Sitä mukaa kuin sukupuolisopimuksen ehdot ovat muuttuneet, myös naistenlehden konseptit ja lukijoiden puhuttelutavat ovat vaihdelleet. Vallitseva sukupuolisopimus siis luo puitteet, joiden sisällä naistenlehti toimii. Naistenlehdet ovat neuvottelujen areena, mutta ne eivät itse ole perustaneet tai solmineet sopimuksia. Naistenlehdet ovat julkaisuja, jotka universaalista nimestään huolimatta tuotetaan kukin jollekin tietyille naisten osajoukolle. (Töyry, 2005, 54, 57; Töyry, 2006, 215.) Omassa tutkimuksessani ajattelen naistenlehtien sukupuolisopimuksista samoin. Sukupuolisopimus ei ole pysyvä, vaan se muuttuu ajan, yhteiskunnan ja kulttuurin muutosten myötä. Tutkimusaineistostani pyrin lukemaan esiin näitä murroskohtia.

Tutkimusaineistoksi valitsemani Me Naiset tuottaa tässä mielessä ajateltuna varmasti tuloksia: kuuluuhan avioelämä jaottelun mukaan yksityisen perheen alueelle, josta lehdet kirjoittavat olennaisena osana sisältöään. Ennako-oletukseni ja aiemman tutkimuksen mukaan naistenlehdet ovatkin juuri tällainen sukupuolisopimuksen neuvottelun ja naiseuden kuvaamisen paikka. Töyry (2005, 47) kuitenkin huomauttaa, etteivät naistenlehdet ole syntyneet nimenomaan käsittelemään sukupuolisopimusta ja sen vahvistajiksi tai purkajiksi, vaikka ne niin aiheiltaan kuin ajattelutavaltaankin liikkuvat sukupuolijärjestelmästä aiheutuvien seurausten ympärillä.

Naistenlehtien antama kuva naisten elämästä ja siitä selviytymisestä on ristiriitainen. Siinä missä lehdet kehottavat ruokaohjeineen herkuttelemaan mielin määrin, velvoittavat laihdutusjutut olemaan syömättä ja tavoittelemaan ihannevartaloa. Naistenlehdet voivat puhutella lukijaansa samanaikaisesti vapauttaen ja vangiten. Naistenlehden maailma ikään kuin vetää kahteen suuntaan. Toisaalta se epäsuorasti kehottaa naisia muuttumaan yhteiskunnan hyväksymäksi, esimerkiksi ulkonäöllisesti, toisaalta se puhuu samalla asioista, joista valtakulttuuri, kuten päivälehdet, vaikenevat. Naistenlehdessä naisena oleminen esitellään usein puutteellisena ja ristiriitaisena tilana, jossa naislukija kamppailee kohti parempaa, mutta alati saavuttamatonta naiseutta. (Siivonen, 2006, 226, 230.)

Näitä naisen elämän ristiriitoja naistenlehti käsittelee yleensä piilevästi sijoittamalla eri näkökulmat eri teksteihin. Suurimman osan ristiriidoista, kuten äitiyden ja työelämän vaatimusten vastakkaisuudesta, se jättää ratkaisematta. Naistenlehdet näyttävät yleensä hyväksyvän sen paikan, jossa lukijat kulloisenkin vallitsevan sukupuolisopimuksen mukaisesti ovat. Naistenlehden koostuminen monenlaisista teksteistä ja erilaisten naiseuksien esittäminen samassa lehdessä tuottaa yksittäiseen lehden numeroon useita eri kertojia ja eri teksteihin erilaisia samaistumisen paikkoja. Varioinnin avulla naistenlehdet paradoksaalisesti sekä pitävät yllä että purkavat naiseutta samassa lehdessä. (Töyry, 2006, 224-225.) Tyypillisesti naistenlehdet saavat kiitosta niiden luomasta erityisestä naisille suunnatusta tilasta, jossa lukija voi käsitellä maailmankuvaansa ja tunnistaa oman elämänsä piirteitä. Moitteita ne puolestaan saavat osakseen naiskuvan kapeudesta ja kaupallisuudesta. (Siivonen, 2006, 227.)

5.1.3 Henkilöhaastattelun kehitys julkkisten puheenvuoroksi

Myös tutkimillani henkilöhaastatteluilla on omanlaisensa historia naistenlehdissä. Varhaisissa aikakauslehdissä ilmestyi fiktiivisten henkilöiden ja kaunokirjallisen esittämistavan rinnalle myös anekdootteja aikalaisista. Nämä anekdootit alkoivat vähitellen laajentua kokonaisiksi elämäkertoiksi. Esimerkiksi Suomessa 1860-luvulla ilmestymisensä aloittanut naistenlehti *Från nära och fjerran* julkaisi sarjan suurmiesten elämäkertoja. Esikuviksi kelpaavien naisten elämäkertojen julkaisemisen puolestaan aloitti suomalaisista naistenlehdistä *Koti ja Yhteiskunta* vuonna 1889. (Töyry, 2005, 316.)

Aikakauslehtien sisällöissä henkilö- ja elämäkertajuttujen osuus kasvoi muutostrendinä selkeästi 1900-luvun alusta 1940-luvulle. Tuolloin myös haastateltaviksi päätyivät poliitikkoja useammin viihdyttäjät, kuten elokuvatähdet, ja tavallista lukijaa muistuttavat arjen sankarit. Henkilöjuttujen näkökulma muuttui henkilöiden yhteiskunnallisista saavutuksista yksilön elämäntapaa, tyyliä ja vapaa-ajan kulutusvalintoja korostavaksi. 1960-luvulla henkilökeskeisyys journalistisena näkökulmana vahvistui Suomessa, kun julkisuuden merkitys kulttuurin, viihteen ja politiikan alueilla alkoi kasvaa. (Saarenmaa, 2010, 24, 145.) Nykypäivänä henkilöhaastatteluiden asema naistenlehdissä juttutyypinä on tärkeä ja olennainen: jotkut julkkiset suostuvat ainoastaan naistenlehden haastatteluihin, koska niissä asioita käsitellään tahdikkaasti ja haastateltavan henkilön toiveita kunnioittaen. (Jallinoja, 1997, 209-210.)

Jonita Siivosen (2006, 228; 239) mukaan henkilökuville on ominaista henkilökohtaisuus, myönteisyys ja uutistekstejä suurempi vapaus kirjoittaa tunteikkaasti ja värikkäästi. Henkilökuvat perustuvat tyypillisesti toimittajan ja kirjoituksen kohteen vuorovaikutukseen, jossa toimittaja saa paljastaa lukijoilleen haastatellusta jotain intiimiä tai jonkin huonosti tunnetun puolen ja vastaavasti haastateltu saa itselleen tärkeää näkyvyyttä ja tunnettavuutta. Henkilökuvissa ei irvailta tai pilkata niiden kohteita, eikä tyyliin kuulu edes ironian käyttö haastatellun henkilön näkemyksien kyseenalaistamisessa. Ihaileva ja ylistävä kirjoittelu on ominaista henkilökuville. Kun juoruissa kerrotaan henkilöstä ikäviäkin asioita, henkilöhaastatteluissa heitä tarkastellaan melkein aina myönteisessä valossa. Henkilökuvissa päähenkilöt ovat jo voittaneet ongelmansa, kun uutis- ja juorupalstoilla kuvattavilla henkilöillä on usein ongelmia. Usein henkilökuvan kieli on tunteisiin vetoavaa ja myönteistä – sillä houkutellaan lukijaa eläytymään tarinoiden henkilöiden asemaan.

Lisäksi Siivonen (2006, 227-228) kuvailee naistenlehdissä ilmenevän kiinnostavan fantasian ja realismin ristiriidan. Julkkiksen elämästä kertova henkilöhaastattelu on realismia siinä mielessä, että päähenkilö on olemassa. Toisaalta julkkisten elämästä kirjoitetaan myös fantasioiden. Julkkisten kuvia voi säestää esimerkiksi arvuuttelu siitä, miksi henkilö liikkuu tietyssä paikassa ja tietyssä seurassa tai siitä, millainen julkkiksen arki on. Naistenlehtien henkilökuvat ehkä kertovat todellisista henkilöistä, mutta ne eivät sinällään kuvaa todellisuutta. Todellista elämää on mahdotonta kirjata paperille tarkasti, mutta teksti voi olla enemmän tai vähemmän todenmukainen. Aikaa myöten myös lukijat ovat nousseet henkilöjuttujen pääosaan.

Siivosen määritelmiä käyttää hyväkseen myös Saarenmaa (2010, 148-149) kuvaillessaan henkilökuvan ja henkilöhaastattelun eroa. Henkilökuva käsittelee yhtä päähenkilöä kerrallaan, kun taas haastattelujutussa voidaan ristivalottaa kohdetta usean eri puhujan näkökulmasta. Lisäksi henkilökuvan rakentamiseen on käytössä monia mahdollisia kertojaratkaisuja. Kirjoittaja voi kirjoittaa itsensä jutun näkyväksi kertojaksi, kuvailla omia havaintojaan minä-muodossa tai puhutella lukijaa tai haastateltavaa suoraan. Toisaalta toimittaja voi jättää itsensä kokonaan tekstistä pois ja muotoilla jutun pelkästään haastateltavan puheeksi ilman lainausmerkkejä. Panu Rätty (1998, 138) puolestaan tekee eroa haastattelun ja henkilökuvan välille. Hänen mukaansa haastattelun ja henkilökuvan ero on yksinkertainen. Haastattelussa välitetään tietoa, siinä ihminen riittää aiheeksi. Henkilökuvan kirjoittaja tavoittelee laajaa kokonaiskuvaa ihmisestä ja voimista ihmisen ympärillä, hän haluaa vaikuttaa lukijoihinsa. Henkilökuva ei ole tietoa välittävää, vaan tietoa muokkaavaa kirjoittamista, jossa etsitään uudella tavalla ilmaistuja tosiasioita ja tuoreita tulkintoja. Useimmiten laajan henkilökuvan kohde on julkisuudesta tuttu. Parhaimmillaan henkilökuva kasvaakin kertomukseksi ajasta, aatteesta ja ihmisestä – siis maailmasta tässä ja nyt.

Omassa tutkimuksessani aineistoksi päätyvät sekä henkilökuvat että henkilöhaastattelut. Nämä haastattelut päätyvät tutkimusaineistoon ensisijaisesti aineiston sisällön perusteella: Jutun on kerrottava pääasiallisesti parisuhteen päättymisestä. Sillä ei ole väliä, onko juttu toimittajan minä-muodossa havainnoimaa vai suoraan haastattelun sanomaksi kirjoitettua. Toinen yhtä tärkeä kriteeri on se, kenestä henkilökuva kertoo. Tämän henkilön on oltava sukupuoleltaan nainen. Itse en aineistossani tee yllämainitun kaltaista eroa henkilökuvan ja henkilöhaastattelun välille. Kutsun tutkimuksessani aineistoon päätyneitä tekstejä jatkossa rinnakkain sekä erohaastatteluiksi, erojutuiksi että erotarinoiksi. Nämä termit ovat tutkimuksessani synonyymit, eikä niillä ole merkityseroa.

Ketkä naistenlehtien henkilöhaastatteluissa sitten pääsevät ääneen? Ennen kaikkea naistenlehdissä haastatellaan henkilöitä, jotka ovat julkkiksia. Päätoimittajat perustelevat tätä sillä, että yleisö haluaa lukea tarinoita nimenomaan tunnettujen ihmisten elämästä. Tavallisten ihmisten elämä ei kiinnosta yhtä paljon. (Jallinoja, 1997, 47). Jallinojan (1997) tutkimusaineistossa sana ”julkkis” esiintyy ensimmäisen kerran vuonna 1970 ja silloinkin lainausmerkeissä. Sitä ennen puhuttiin kuuluisuuksista. Sittemmin julkkis on jäänyt yleiseen kielenkäyttöön, joskin sillä on edelleen hiukan epäilyttävä kaiku. (Emt., 43-44.) Nykypäivänä naistenlehteä lukeva tuskin voi välttyä lehtien sivuilta runsaslukuisina kurkkaavilta julkkiksilta.

Oletankin tutkimuksessani jo ennakkoon, että suurin osa aineistoni erojuttujen haastateltavista naisista on julkisuuden henkilöitä.

Entä millaiset julkkikset lehdessä saavat suunvuoron? 1950-luvulta lähtien taiteilijoilla oli vahva merkitys naistenlehtien haastateltavina. Taiteilijat ja näyttelijät olivat haastattelujen pääosassa myös 1960-luvulla, mutta 1970-luvulle tultaessa heidän rinnalleen tulivat tasaveroiseksi muutkin viihteen edustajat, iskelmälaulajat etunenässä ja missit sekä urheilijat perässä. Vuoteen 1975 mennessä myös naispoliitikot liittyivät julkkishaastateltavien ryhmään. Lisäksi haastateltavien joukossa on myös henkilöitä, jotka eivät välttämättä ole julkkiksia. Tällainen ryhmä koostuu yleensä julkkisten omaisista, siis puolisoista ja lapsista. Julkisuuden henkilöiden puoliset tulevat suurelle yleisölle tutuiksi sen vuoksi, että heitä haastatellaan usein yhdessä julkispuolison kanssa. Erityisesti näin tapahtuu silloin, kun haastattelun aiheena ovat yksityiselämän asiat. Kun tällaisia haastatteluja on paljon, julkkisten puolisoistakin voi tulla julkkiksia. Sen jälkeen heitä voidaan joskus haastatella yksinkin. Erityisesti avioero tuo julkkiksen puolison itsenäisesti julkisuuteen. (Emt., 52-56.)

Aviosuhde tai sen päättyminen itsessään ei ole ollut julkisuuteen pääsyn perusteena: ihmisistä ei tule julkkiksia sen vuoksi, että he avioituvat, eroavat tai elävät pitkissä liitoissa. Joitakin toki haastatellaan naistenlehdissä pelkästään tällaisten syiden vuoksi, mutta niin tapahtuu yleensä vain kertaluontoisesti. Sen vuoksi heistä ei myöskään tule julkisuuden henkilöitä. Enemmistö haastatelluista on julkisuuden henkilöitä sen vuoksi, että he ovat menestyneet työssään ja muussa sellaisessa toiminnassa, jonka ei katsota kuuluvan yksityiselämän piiriin. Saavutukset näillä saroilla kirjataan yleensä tarkkaan haastatteluihin. Kirjaaminen tekee samalla julkisuuden näiden ihmisten kohdalla oikeutetuksi. (Jallinoja, 1997, 47.)

Kaikilla työssään menestyvillä ei ole kuitenkaan pääsyä julkisuuteen. Julkisuuden todellisena kynnyksenä on menestyminen tiettytyyppisillä aloilla. Usein taide ja viihde ovat naistenlehtien julkkisten keskeisimmät ammattialat. Suurta osuutta selittää se, että näillä aloilla työskentelee vain vähän suomalaisia. Taiteella ja viihteellä on siis sellaisia ominaisuuksia, jotka altistavat niiden edustajat julkisuudelle erityisesti silloin, kun mielenkiinnon kohteena on yksityiselämä. (Jallinoja, 1997, 47-48.) Samaan ovat päätyneet myös Ruoho ja Saarenmaa (2011, 95). Haastattelu- ja lehtiaineistojen perusteella suomalaiset naistenlehdet tarjoavat myönteistä julkisuutta taiteen ja tieteen tekijöille. Samoin palstatilaa annetaan myös elinkeinoelämän eliiteille, naispoliitikoille ja pienyrittäjille. Toimittajien mielikuvissa yrittäjyys yhdistyy

myönteisiin mielikuviin vapautumisesta ja emansipaatiosta. Toimittajien suhtautuminen poliitikkojen esiin nostamiseen on haastattelujen perusteella ristiriitaista. Asenteet vaihtelevat torjunnasta naispoliitikkojen tarkoitukselliseen tukemiseen.

Jallinoja (1997, 48) luokittelee julkisuudessa esiintyvät henkilöt jakamalla heidät ammattien perusteella seuraavasti: viihde, taide, urheilu, politiikka, media, talouselämän johtajat, tieteen edustajat, ylemmät virkamiehet, julkkisten omaiset ja ei-julkisuuden kentällä olevat henkilöt. Omassa tutkimuksessani aion myös analyysivaiheessa kirjata ylös, minkä ammatin edustajat eroistaan pääsevät kertomaan. Toinen mielenkiintoinen seikka on se, ketkä eroista pääsevät kertomaan. Painottuvatko haastattelut enemmän julkisuuden henkilöihin vai yksityishenkilöihin? Raja julkkisten ja heihin kuulumattomien välillä on toki häilyvä, eikä sille ole olemassa tiettyjä kriteerejä (Jallinoja, 1997, 45).

Kenen tahansa julkkiksen eroa ei nosteta näkyvästi esiin, eivätkä kaikkien erot herätä kiinnostusta eron syihin. Kiinnostavuuteen ja syiden pohdintaan vaikuttaa esimerkiksi se, että kyseessä on erittäin tunnettu tai suurta suosiota nauttiva henkilö, joka harvemmin esiintyy julkisuudessa yksityiselämänsä edustajana tai se, että pariskunnan ero koetaan suurena yllätyksenä. (Maksimainen, 2010, 140.) Julkkisiin verrattuna tavalliset ihmiset eivät kuulu julkisuuden kentille. Yksityishenkilöitä haastatellaan silloin ja sen vuoksi, jos heidän avioelämässään on tapahtunut asioita, eroja, he elävät yksin tai heillä on paljon lapsia. Joskus jokin dramaattinen tapahtuma, kuten vakava sairaus, motivoi haastattelemaan tavallista ihmistä. (Jallinoja, 1997, 56.)

Omassa tutkimusaineistossani julkkisten määrittely on tärkeää, sillä ennakko-oletukseni on, että valtaosa naishaastateltavista on tavalla tai toisella julkisuuden henkilöitä. Käytän heistä tässä tutkimuksessa ilmaisuja julkkis ja julkisuuden henkilö. Haastateltavia, jotka eivät ole julkkiksia, kutsun tavallisiksi ja/tai yksityishenkilöiksi. Uskon ennakko-oletukseni pitävän paikkaansa myös siinä mielessä, että kulttuuristen merkitysten ohella julkkiksissa on kyse myös konkreettisista journalistisista käytännöistä: julkkisinstituution kehitys kytkeytyy konkreettisesti journalististen lajien, kuten henkilöhaastattelugenren, kehittymiseen (Saarenmaa 2010, 24). On hyvä pitää mielessä, että julkkikset eivät muodosta universaalia, yhtenäistä sosiaalista ryhmää tai asemaa, joita olisi mielekästä tarkastella historiallisista konteksteista irrallaan. Julkkiksia ei tällaisessa epähistoriallisessa mielessä ole olemassa, vaan julkkiksissa on kyse lukuisista eritasoisista, historiallisiin tilanteisiin sijoittuvista prosesseista, jotka voidaan palauttaa niin lehtikonseptien välisiin eroihin, muuttuviin uutiskriteereihin kuin yksittäisten toimittajien tehtäväkenttiin ja

ammattillisiin tavoitteisiin. (Emt., 334.) Tutkimukseni pääpaino ei ole julkkisten tutkimisessa, mutta koska heitä aineistossani varmasti esiintyy runsaasti, on näitä lainalaisuuksia mielestäni hyvä tuoda esiin.

Tiivistetysti, valitsin tutkimukseni aineistoksi toimittajien kirjoittamia erohaastatteluja. Tässä kohtaa on mielestäni tärkeää nostaa esille kysymys journalismin tuottavasta roolista. Ymmärrän tutkimuksessani henkilöhaastattelut haastateltavien omasta elämästä kertovana puheena, joka on samalla myös journalistista puhetta. Ymmärrän haastattelupuheen aina toimittajan ja vallitsevien journalististen käytäntöjen värittämäksi. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole tutkia jutun kirjoittaneen toimittajan yksilöllistä tyyliä kirjoittaa. Keskityn tutkimuksessani siihen, kuinka genre vaikuttaa erojuttujen rakentumiseen ja millaista on journalistisesti laajemmin tuotettu eropuhe diskursseineen. Tämä journalistiseen kysymykseen pureutuminen erottaa oman tutkimukseni aiemmin esittelemistäni, samaa aihepiiriä käsittelevistä tutkimuksista.

Journalismin eropuhetta värittävä luonne näkyy esimerkiksi siinä, että parisuhdetarinat naistenlehdissä ovat ensisijaisesti kunkin lehden erilaisia tulkintoja parisuhteisiin liittyvistä kysymyksistä. Haastateltavat ja heidän esimerkkitarinansa ovat tarkoitushakuisesti valittuja. Parisuhteet tai mitkään muutkaan todellisen elämän ilmiöt eivät välity naistenlehtien kautta dokumentaarisen tarkasti, vaan ne ovat eri naistenlehdissä kunkin lehden omien arvojen ja tavoitteiden suuntaan valittuja ja muokattuja. (Töyry, 2005, 37.) Ennakko-oletukseni on, että erohaastattelussa nostetaan esiin se, mikä nähdään sosiaalisesti merkityksellisenä sen hetkisessä kulttuurisessa ympäristössä. Tutkimuksessani olen kiinnostunut juttujen haastateltavien eropuheesta kulttuurisesti ja journalistisesti merkitykselliseksi tulleen puheen välittäjänä. En siis perehdy haastateltavien elämään tai sen enemmän haastattelun dokumentaarisuuteen. Dokumentaarisuutta sivuan vain hieman pohtiessani naiseuden kuvaamista biologisen ja ideaalin naisen kokemusten välillä.

5.1.4 Me Naiset julkisen keskustelun areenana

Jos puheenvuoro on annettu julkkiksille, niin millaisia aiheita he sitten tuovat naistenlehdessä julkisuuteen? Suomalaisten naistenlehtien tuottamaa julkisuutta ja yhteiskunnallista vaikutusta 1960-2000-luvuilla ovat tutkineet Iris Ruoho ja Laura Saarenmaa (2011). Heidän mukaansa naistenlehdet ovat historiallisesti kehittyvä ja merkitykseltään muuttuva julkisuuden muoto.

Suomalaisesta naistenlehdestä puhuttaessa on hyvä pitää mielessä niiden yhteiskunnallisuus ja kiinnittyminen yhteiskunnallisiin keskusteluihin tavalla tai toisella. Historiansa aikana naistenlehdet ovat tuottaneet julkista tilaa yksityistä koskevalle puheelle ja toimineet keskusteluareenoina, joilla on neuvoteltu naisten ja miesten välisen sukupuolisopimuksen ehdoista. (Ruoho & Saarenmaa, 2011, 11, 45.) Erityisesti tutkijoiden huomio kiinnittyy siihen, millaisiin keskusteluihin naistenlehdet paneutuivat 1960-2000-luvuilla. Yhtenä tutkijoiden analyysin kohteena on Me Naiset, kuten myös omassa tutkimuksessani.

Mitä aiheita Me Naisten julkisuuteen on sitten valittu menneinä vuosikymmeninä? 1960-luvulla yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja politiikka olivat muoti-aiheita, joita käsiteltiin julkisuudessa innokkaasti. Näin tapahtui myös ”kaupallisissa” naistenlehtien kaltaisissa, ei-poliittisissa ja ei-yhteiskunnallisiksi mielletyissä yhteyksissä. Me Naisissa tämä yhteiskunnallistamistrendi näkyi politiikkaan osallistuviin nuoriin naisiin kohdistettuna huomiona. Keskusteluun nousivat ajankohtaiset asiat, kuten laki elatusavusta ja yksinhuoltajaäitien hankala asema, käsiteltynä nuorten naisten kannalta. (Emt., 48-49, 51.) 1960-1970-luvuilla Me Naiset oli julkisen keskustelun paikka, esimerkiksi lukijoiden kirjeiden ja kysymysten julkaisualustana. Naistenlehtien roolia julkisen keskustelun paikkana voidaan ajatella merkittäväksi 1960- ja 1970-lukujen julkisuuskulttuurisessa tilanteessa. Siis aikana, jolloin eri-ikäisten ja eri tuloluokkia edustavien naisten kokemukset ja näkökulmat nousivat verrattain harvoin valtajulkisuuteen. Naistenlehtien rakentamaa julkisuutta arvioitaessa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista vetää rajaa tärkeiden ”kansalaisasioiden” ja vähemmän tärkeiden ”yksityisasioiden” välille. Esimerkiksi Me Naisten kirjepalstalla käsiteltiin 1970-luvulla monia sellaisia aiheita ja kysymyksiä, jotka voidaan mieltää yhtä lailla niin yksityisiksi kuin yleisiksi ja yhteiskunnallisiksi. (Emt., 53-54.)

1970-luvulla Me Naisissa näkyy myös feministisen tietoisuuden vahvistuminen, jonka taustalla vaikutti 1960-luvun puolivälissä käynnistynyt keskustelu sukupuolirooleista. Tuolloin palstatilaa saivat feministisellä otteella käsitellyt aiheet eduskuntakeskustelusta, synnytyskivun lieventämisestä ja avioeron juridiikasta sekä uudesta sukunimilaista. (Emt., 54-55.) 1980-luvulla Me Naisten julkisuudessa keskityttiin vaalijulkisuuteen ja tasa-arvopolitiikkaan, ja esimerkiksi poliitikkojen parisuhdehaastattelut alkoivat yleistyä 1980-luvun alussa. Niissä käsiteltiin poliitikkojen kotielämää, kodin työjärjestystä ja politiikkaa kotielämän esimerkein. Suhtautuminen politiikkaan oli lehdessä innostunutta ja naispoliitikoista rakennettiin vetovoimaisia julkkiksia. (Emt., 62.)

1990-luvun puolelle – ja erityisesti sen loppupäähän - tultaessa lehden innostunut katse puoluepolitiikkaan ja tasa-arvokysymyksiin hiipui. Sen sijaan lehti keskittyi vartalon hemmottelun, ruoan, muodin, kosmetiikan ja terveyden vaalimiseen. Kansikuvissa hymyilivät viihdejulkikset. Myös lehden tekstipainotteisuus muuttui: graafinen ja visuaalinen ilme sai lisää tilaa ja painoarvoa, samalla kirjoittavan toimittajan merkitys pieneni. Asia-artikkeleiden aiheina toistui tasa-arvo- ja sosiaalipolitiikan sijaan naisen ruumiiseen ja terveyteen liittyvät kysymykset. Yhteiskunnallisten aiheiden väheneminen merkitsi myös vähemmän vauraiden yhteiskuntaluokkien muuttumista näkymättömiksi, sillä lehden ruoka- ja hemmottelujutuissa puhuteltiin hyvätuloista ja elämän nautinnoista kiinnostunutta kuluttaja-lukijaa. Me Naisten näkökulmasta hyvinvointivaltion rakentamisen ja vahvistamisen projekti näyttää päättyvän 1990-luvulla, jolloin ilmassa oli eräänlaista väsymystä politiikkaan yleisimminkin. (Emt., 64-65.)

2000-luvulla Me Naisten uusitussa konseptissa juttuvalikoima laajeni kuvareportaaseilla, joiden aiheita olivat esimerkiksi naispuoliset miinanraivaajat ja vaalikampanja-avustajat. Asia-artikkeleissa korostui ympäristötietoisuus. Lehden uudistuneessa tulkinnassa politiikka näyttää olevan jotakin, joka tiedetään ja tunnetaan, mutta johon suhtauduttiin etäisen ironisesti. Poliittikkohaastattelujen määrä oli vähäinen. Rahasta puhumisesta tuli yksi lehden 2000-luvulla voimakkaasti esiin nostamista aiheista. Naistenlehtien näkökulmasta edustuksellisen demokratian sijaan kiinnostavaa vuosituhaten alussa oli henkikökohtainen arjessa pärjääminen. Tällaiseen elämänpolitiikan alueeseen kuuluvat neuvottelut hyvän elämän sisällöistä, ihmissuhteista, onnesta ja onnettomuudesta, hyvinvoinnista sekä arvoista. Elämäntapapolitisoituminen merkitsee samalla politiikan tapahtumapaikan muutosta yhteiskunnasta ja rakenteista koteihin, perheisiin ja yksilöiden henkilökohtaisiin valintoihin. (Emt., 71-72.)

Suomalaisten naistenlehtien, Me Naiset mukaanlukien, voi siis ajatella toimineen yhtenä niistä julkisuuden areenoista, joissa elämänpoliittisia kysymyksiä on 1990- ja 2000-luvuilla pidetty esillä. Naistenlehtiä voi pitää julkisuuden muotona, jossa erilaisia asioita on käsitelty ja tietyille haastateltaville tarjottu tilaa päästä puhumaan. Suomalaisiin naistenlehtiin liitettyihin erityispiirteisiin on kuulunut naiskansalaisuuden rakentaminen, yhteiskunnallisen aseman parantaminen ja naisten etujen valvominen. Me Naisten julkisuudessa tämä näkyy vuosien 1960-2000 välillä tasa-arvon vahvistumisena. Lisäksi naistenlehtien julkisuudessa on näkynyt suomalaisten aineellinen vaurastuminen ja naistenlehtien huomion kiinnittyminen kulttuurin, politiikan, tieteen ja elinkeinoelämän huippuihin. Lisäksi naistenlehtien julkisuudessa on

nähtävissä painopisteen siirtyminen naisten yhteisten etujen valvonnasta yksilökeskeisempään elämänpolitiikkaan. Poliitiikan tapahtumapaikka vaihtui yhteiskunnasta koteihin, perheisiin ja yksilöihin. (Ruoho & Saarenmaa, 2011, 72, 77.)

Tutkimukseni taustalla on koko ajan ymmärrys siitä, että naistenlehden tuottama julkisuus on historiallisesti muuttuvaa. Naistenlehden julkisuuteen ja käsittelyyn päätyvät ne aiheet ja ilmiöt, joiden katsotaan olevan naislukijan kannalta olennaisia ja kiinnostavia naistenlehden konseptin sisällä liikuttaessa. Lisäksi aineiston analyysissä on hyvä ottaa huomioon naistenlehtijulkisuutta suuremman aikakauslehtijulkisuuden ymmärtäminen. Samanlaisia aineistoja kuin tässä tutkimuksessa tutkinut Jallinoja (1997, 16) esittää, että koko tutkimusaineisto on luonteeltaan ymmärrettävä ajankohtaisten ilmiöiden heijastumina. Yhdessä muun median välittämän puheen kanssa tutkimani naistenlehden artikkelit tuottavat näitä ilmiöitä. Muun median ja erityisesti lehtien, joiden sisältöä on samankaltaisten parisuhdehaastattelujen julkaiseminen, rooli on hyvä pitää mielessä omaa aineistoa analysoitaessa. (Emt., 16.) Julkisuudesta puhuttaessa on hyvä muistaa, että vaikka naistenlehtien tuottamaa julkisuutta pidetään omana julkisuuden kenttään, se on myös päällekkäinen monien muiden – erityisesti perhe- ja yleisaikakauslehtien sekä iltapäivälehtien – julkisuuden kanssa. Päällekkäisyys näkyy muun muassa siinä, että suurin osa naistenlehdissä esitellyistä henkilöistä esiintyy myös muiden lehtien sivuilla ja vieläpä samantyyppisissä aviosuhteesta kertovissa haastatteluissa. (Emt., 42-43.)

Naistenlehtijulkisuutta ei ole syytä pitää suppeana. Omassa tutkimuksessani on hyvä huomata, että vaikka itse keskityn naistenlehtien julkisuuden tutkimiseen, voisin yhtä hyvin etsiä samoja tutkimustuloksia jostakin tietystä yleisaikakauslehdestä. Tutkimusaineistossani esille nousevat haastateltavat esiintyvät usein myös, ainakin mitä lähemmäs 2000-lukua tullaan, esimerkiksi Seura- ja Apu-lehtien kansissa. Tutkimani Me Naisten tuottamaa julkisuutta ja samantapaisia erohaastatteluja on myös paljon muissa lehdissä. Jos kaikkien parisuhdetta aiheenaan käsittelevien lehtien levikkejä laskee yhteen, nousee luku miljooniksi. Lukua voi pitää suurena, sillä miljoonat suomalaiset siis tietävät yhtä ja toista monen julkisuuden henkilön yksityiselämästä (Jallinoja, 1997, 43).

5.2 Aineistona Me Naiset

Tutkimusaineistonani toimii Sanoma Magazines Finland Oy:n julkaisema Me Naiset –lehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1952 lähtien. Kuten olen jo aiemmin maininnut, lehti päätyi aineistokseni, koska Me Naiset on Suomen suurin naisten viikkolehti (Sanoma Magazinesin mediaopas), se on ilmestynyt jo pitkään ja vakiinnuttanut asemansa Suomen naistenlehtien joukossa. Me Naiset on perustamisestaan asti kuulunut Suomessa suosittujen naistenlehtien joukkoon, ja sen sisältö on käsitellyt naisten elämää ja asemaa yhteiskunnassa alusta lähtien. Näin ollen se on mielestäni relevantti tutkimuskohde edustamaan tutkimaani aihetta. Lisäksi Me Naisten kannessa viitataan usein eronneisiin julkisuuden henkilöihin ja parisuhteet eroineen kaikkineen ovat olennainen osa lehden aihesisältöjä. Me Naiset kuuluu myös selvästi naistenlehtiin, sillä Töyryn (2008, 27) määritelmän mukaisesti se puhuttelee lukijoitaan naisina ja sen sisältö koostuu naisellisiksi katsotuista aihepiireistä. Nykypäivänä Me Naiset ilmestyy 52 kertaa vuodessa. Lehden levikki on 146 248, ja lukijoita lehdellä on 413 000. (Sanoma Magazinesin mediaopas, KMT 2013.)

Me Naiset ja sen pitkät henkilöhaastattelut tarjoavat mielestäni oikeanlaisen aineiston juuri tämän tutkimuksen kysymyksiin vastaamiseksi. Naistenlehdet eivät toki ole ainoa alusta, jolla parisuhde-eroista keskustellaan. Esimerkiksi nopealla tahdilla ilmestyvillä ja nopeasti verkkosivujaan päivittävillä iltapäivälehdillä on parhaat edellytykset käydä kilpailua uusien erojen ja rakkauksien paljastamisessa, mikä on yksi olennainen osa parisuhdetta käsittelevää julkisuutta (Maksimainen, 2010, 132). Tässä suhteessa viikoittain ilmestyvän lehden on mietittävä erojuttuun käyttämätön näkökulma ja syväluotaavampi analyysi, jotta se voi tarjota lukijalle jotain uutta ja sellaista, mitä päivälehdet eivät vielä erokirjoittelussa ole ammentaneet. Naistenlehdissä useamman aukeaman erojuttu on usein vakavasti otettava, yksityinen totuus haastateltavan elämästä iltapäivälöppien räikeiden otsikoiden sijaan. Näin ollen näen naistenlehden pitkän henkilöhaastattelun antoisaksi, aiheesta jotain uutta paljastavaksi materiaaliksi.

Tutkimusaineistoksi valitsemalleni Me Naiset -lehdelle oli myös vaihtoehtoja. Esimerkiksi sen suurin kilpailija Anna-lehti olisi varmasti tarjonnut yhtäläillä analysoitavaa materiaalia tutkimusaiheestani. Me Naisten valinta tutkimusaineistoksi oli yllä esitettyjen perustelujen (kuten sen, että lehti on yksi pitkäaikaisempia suomalaisia edelleen ilmestyviä naistenlehtiä) lisäksi myös puhtaasti minun tutkijana tekemä valinta. Me Naiset on lehtenä tuttu, ja olen ollut sen tilaaja satunnaisesti. Tein valinnan aineistosta jo kandidaatin työssäni, joten tässä mielessä tutun

aineiston kanssa jatkaminen myös pro gradua tehdessä tuntui mielekkäältä. Me Naisilla on pitkä historia menestyksekkäänä naistenlehtenä. Lisäksi sen ote on alusta asti ollut selvästi enemmän ihmissuhdeasioissa kuin kodinhoidossa.

Lisäksi jo oma kandidaatin tutkielmani osoitti, että lehdestä löytyy tarvittava määrä aineistoa tutkimuksen suorittamiseen. Tukea valinnalleni sain myös aikaisemmista tutkimuksista. Esimerkiksi Hemminki (2010, 41) arvioi, että vuosien 2004 ja 2007 vuosikerroissa eroaiheinen artikkeli esiintyy keskimäärin joka toisessa tai joka kolmannessa Me Naiset –lehden numerossa. Lisäksi parisuhteen päättymisen aiheena on esillä paljon muunkin tyyppisissä jutuissa, kuten uusperheistä, sinkkujen vaikeuksista löytää kumppani tai parisuhteen ongelmista kertovissa jutuissa. Tämän parisuhdekeskeisten juttujen määrän laitoin myös itse merkille käydessäni lehden vuosikertoja läpi.

5.3 Aineiston keruu ja rajaus

Ennen aineistoon tarttumista määrittelin itselleni aiemman kirjallisuuden perusteella rajauskriteereitä. Näitä kriteereitä tarvitsin, jotta sain kerättyä suuresta materiaolimäärästä järkevän ja hallittavan kokoisen tutkimusaineiston. Huolellinen aineistonrajaus oli tarpeen, jotta pääsin tutkimaan journalistisesti tuotettuja erojuttuja. Kuten Tuomi & Sarajärvi (2003, 87) kirjoittavat, laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan niissä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Jotta näihin tulkintoihin päästään, on aineisto rajattava vastaamaan omia päämääriä.

Fyysisesti tutkimusaineiston keruu tapahtui Tampereen pääkirjaston lehtilukusalissa, josta löytyvät arkistoituna Me Naisten vuosikerrat vuodesta 1958 alkaen. Kirjaston tietokannan mukaan lehden vuosikerroista voi puuttua joitakin satunnaisia numeroita. En kuitenkaan kokenut tarpeelliseksi tarkastaa jokaiselta vuodelta erikseen kaikkien numeroiden olemassaoloa. Oletin jo alussa, että tutkimusmateriaalia kertyy jokaiselta vuodelta tarpeeksi. En myöskään näe, että yhden satunnaisen numeron puuttuminen pilaa tutkimusaineistoni luotettavuutta. Saman periaatteen koen toimivaksi kohdatessani lehtiä, joista sivuja on revitty irti. Kyseessä on laadullinen tutkimus, joka keskittyy suurten yhtäläisyyksien ja vuosien varrella tapahtuneiden muutosten erojen näkemiseen. Pidän todennäköisenä sitä, ettei yhden vuoden aikana lehden tyyli

kirjoittaa parisuhteen päättymisestä muutu radikaalisti yhden numeron aikana. Näin ollen suhtauduin lehden mahdolliseen jonkin numeron puuttumiseen tietoisena riskinä, joka satunnaisotannalla toimivassa aineistonkeruussa on huomioitava.

Oman tutkimusaineistoni karsinnan aloitin systemaattisella satunnaisotannalla. Nojaan kyseisessä määrittelyssä pitkälti Jallinojan (1997) esittämiin rajauksiin. Hän tuo tutkimuksessaan esille käännekohtat, jolloin aviosuhdepuheessa on selvästi tapahtunut muutoksia menneillä vuosikymmenillä. Seuraavissa alaluvuissa kerron tarkemmin aineiston rajaamisesta sekä ajallisten että tarkempien kriteerien perusteella.

5.3.1 Aikarajattu satunnaisotanta

Tutkimuksen alkuvaiheessa kaavailin aineistorajauksen aloittamista lähtien lehden ilmestymisvuodesta 1952. Aiemmat, samaa aihetta sivuavat tutkimukset kuitenkin osoittavat, ettei näin pitkä aikaväli ole tarpeen. Naistenlehden haastatteluista löytyvät ensimmäiset maininnat avioerosta jo vuonna 1955. Tuolloin erosta kuitenkin puhutaan vain neutraalisti ja toteamalla – samalla tavoin kuin muistakin aviohistorian päätapahtumista. Me Naiset -lehden ensimmäisten vuosikymmenten poisjättäminen aineiston analyysistä on perusteltua, sillä 1950- ja 1960-luvulla omaa aviosuhdetta käsitteleviä haastatteluja ei ollut vain vähän, vaan niissä myös puhuttiin aviosuhteesta niukasti. Erityisesti tämä koskee 1950-lukua. Jallinojan (1997, 86-87) tutkimuksessa yksityisten ihmisten omakohtaisista kokemuksista kertovien haastattelujen määrä alkoi kasvaa ratkaisevasti 1960-luvun jälkipuoliskolla. Vuosina 1960-1965 tällaisten haastattelujen määrä kaksinkertaistui. Tästä eteenpäin, seuraavan viiden vuoden aikana määrä kaksinkertaistui toistamiseen. Vuotta 1970 on siten syytä pitää muutoksen varsinaisena rajapyykkinä.

Haastattelun varsinaiseksi aiheeksi avioero tuli vuonna 1970, samaan aikaan kuin avoliittokin (Jallinoja, 1997, 145). Avioerohaastatteluja pohjustivat 1960-luvun lopulla alkaneet muutokset usealla eri elämänalueella: yhteiskuntamurroksen aiheuttamana todellisuuskäsitykset kriisiytyivät, alkoholilainsäädäntö höltyi ja yksilöllistymiskehitys sekä avioelämään ja seksuaalisuuteen liittyvät moraaliasenteet vapautuivat (Saarenmaa, 2010, 36). 1970-luku näyttäytyy hedelmällisenä tutkimusaineiston rajauskohtana juuri näiden yhteiskunnallistenkin mullistusten vuoksi. Vuodesta 1970 lähtien avioero on ollut ajankohtainen aihe, sillä sitä pidettiin

aviosuhteen katastrofina. 1970-luvun vaihteessa avioerot alkoivat voimakkaasti yleistyä. Samalla avioerosta tuli mediatapahtuma. Kuitenkin, avioeron merkitys korostui julkisuuden pinnalla. Siitä kirjoitettiin naistenlehdissä suhteessa paljon enemmän kuin sitä koko väestössä esiintyi. Tilanne on jatkunut tällaisena myöhemminkin, aina 1990-luvulle asti. (Jallinoja, 1997,146.)

Vuodesta 1970 eteenpäin aineistoa on saatavilla riittävästi. 1970- ja 1980-luvulla naistenlehdissä julkaistiin yhä enemmän haastatteluja, joiden pääaiheena oli äskettäin tapahtunut avioero (emt., 146). Tätä valitsemani vuosirajausta 1970-lukuun pohjustavat myös Erkkä Railon (2011) ja Laura Saarenmaan (2010) tutkimukset siitä, milloin yksityinen tuli julkisuuden piiriin naistenlehdissä. Esimerkiksi Jaana-lehteä tutkinut Saarenmaa (2010, 186) kuvaa Jaanan tarjonnan 1970-luvun alun vuosina puheenvuoron lukuisille naisille, jotka kärsivät avioerosta, rakkaudettomasta avioliitosta, puolisonsa uskottomuudesta, alkoholismista tai homoseksuaalisuudesta. Vaikka voidaan ajatella, että muuttuneessa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä tuli ensi kertaa ylipäättään mahdolliseksi nostaa tämän tapaisia ongelmia julkisuuteen, kenties vieläkin olennaisempaa on, että haastateltavat itse näkivät julkisuuteen astumisen ja avomielisen puhettavan mielekkääksi.

1970-luvun taitteeseen sijoittui siis yksityiselämän kriisien ja vastoinkäymisten normalisoituminen ja aviosuhteen ongelmien työntyminen julkisuuden puheenaiheiksi. Jallinojan (1997, 216-223) mukaan tällöin murtui viktoriaanisen säädyllisyyden ylläpitämä onnellisuusmuuri, jonka ansiosta yksityiselämän epäonnistumisten julkisesta pohdiskelusta tuli säädyllistä. Modernissa säädyllisyydessä oli mahdollista puhua yksityisasioista, kunhan niistä puhuttiin tietyllä tavalla. Koska yksityiselämän paljastukset perustuivat paljastusten kohteen suostumukseen, ne eivät rikkoneet säädyllisyyden rajoja.

1970-luvun nostaa esille myös Me Naisia tutkimusaineistonaan käyttänyt Hemminki (2010, 17). Vielä 1970-luvulla ydinperheen purkautumisen nähtiin vaikuttavan voimakkaasti sosiaaliseen elämään, kuten naapuri- ja työpaikkasuhteisiin. Monet yhteiskunnalliset roolit määräytyivät sen mukaan, millainen asema henkilöllä oli ydinperheessä. 1970-luvulla alkanut voimakas sosiaalipalvelujen kehitys osaltaan mahdollisti naisten itsenäistymisen ja pärjäämisen eronneena yksinhuoltajana. Palveluelinkeinojen lisääntymisen myötä naisille löytyi runsaasti työpaikkoja kodin ulkopuolelta. 1960-1970-lukujen vaihteessa Suomessa tapahtui keskeinen modernisaatioharppaus, jolloin sukupuolimoraalin ja perhe-elämän uudelleentulkinnasta tuli ajankohtaista. Ihanteena ei enää ollut entiseen tapaan välttämättä ehjä perhe.

Aineiston aikarajauksen päätin vuoteen 2010. Tasavuosi 2010 valikoitui pääte pisteeksi siten, että se oli viimeinen kokonainen lehden ilmestymisvuosi siihen nähden, milloin aloitin kirjoittamaan pro gradu –tutkielmaani. Pyrin valitsemaan aikarajauksen lopun mahdollisimman tuoreeksi tutkimuksen teon aloittamiseen nähden. Näin voin verrata aineiston vanhempia haastatteluja suhteessa tämän vuosikymmenen haastatteluteksteihin. Vuosi 2010 tuntuu otolliselta rajauskohdalta myös siksi, että kandidattutkielmassani selvitin 2000-luvun alkupuolella eroista kertovien henkilöhaastattelujen olevan Me Naisten arkipäiväistä sisältöä ja myyntivaltti lehden kannessa. Viimeinen tutkimukseen päätyvä vuosi on sisällöltään vähintäänkin antoisa vertailukohde.

Näin tutkimusaineistoni rajaus asettuu vuosiin 1970-2010. Tämä lehden 40 vuosikerran käsittävä rajaus on kuitenkin selvästi riittämätön. Koska Me Naiset ilmestyy hurjalla 52 numeron vuositahdilla, olisi tällä rajauksella läpikäytävien lehtien määrä melko järjetön yhdelle pro gradu –tutkielman kirjoittajalle. Läpikäytäviä lehtiä kertyisi yhteensä 2 080 kappaletta. Koska aineiston etsiminen tapahtui käsin vanhoja lehtiä selaamalla, enkä esimerkiksi voinut käyttää hyväkseni tietokonehakua, olisi lehtien määrä ollut liian suuri ja etsintä liian aikaavievää. Käytettävissä olevan ajan ja resurssien perusteella päädyin rajaamaan tutkimani vuodet tasaisin viiden vuoden välein. Näin ollen tutkittavaksi päätyvät vuodet 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2005 ja 2010. Tähän aikarajattuun satunnaisotantaan päädyin puhtaasti siksi, että saan aineiston rajattua hallittavan kokoiseksi.

5.3.2 Viisi tarkempaa rajauskriteeriä

Kymmenen vuoden ajalta lehtiä kertyi läpikäytäväksi 520 kappaletta. Jotta sain tutkimusaineistosta omiin tutkimuskysymyksiini vastaavaa ja sisällönanalyysiin sopivaa sisältöä, päädyin rajaamaan tutkimukseen päätyvät artikkelit valituilta vuosilta lisäksi seuraavilla kriteereillä:

- 1) Juttu on henkilöhaastattelu, jonka pituus on vähintään yksi kokonainen sivu.
- 2) Jutussa haastatellaan vain suomalaista naispuolista henkilöä. Juttu voi rakentua yhden tai useamman parisuhteesta eronneen naisen ympärille.

3) Jutun otsikossa tai ingressissä mainitaan sanat ero, avioero, ex- (-puoliso, -mies, -avomies tai -aviomies), tai juttuun on viitattu jo kannessa jollakin/joillakin näistä sanoista. Otsikoinnin lisäksi jutun sisällön tulee käsitellä parisuhteen päättymistä.

4) Juttu alkaa muilla sanoilla tai otsikolla, mutta jutun sisältö kertoo selvästi parisuhteen päättymisestä tai parisuhteen päättyminen on selvästi yksi haastattelun suurista teemoista.

5) Juttu kertoo erosta, jossa kummatkin puoliset ovat vielä elossa. Kuolemaan päättyneet suhteet ja leskistä kertovat jutut jäävät analyysini ulkopuolelle.

Näiden kriteerien avulla sain tutkittavakseni artikkelit, joilla minun on mahdollista vastata esittämiini tutkimuskysymyksiin. Analyysiin otan mukaan vain naishaastateltavista kertovat jutut, koska tutkimukseni tarkoitus on käsitellä parisuhteen päättymistä juurikin eronneen naisen näkökulmasta. Näin voin paneutua myös kolmanteen tutkimuskysymykseeni siitä, määritteleekö parisuhde tai sen puute naiseutta.

Erittäin tärkeä rajauskriteeri on se, että jutun täytyy olla yli sivun mittainen. Haluan keskittyä juttutyypeistä juuri henkilöhaastatteluun. Pidemmistä jutuista on oletettavasti helpompi analysoida erokerrontaa, sillä pitkät haastattelut kertovat enemmän ja porautuvat syvemmälle haastateltavan mietteisiin. Lisäksi henkilöhaastattelut ovat olleet ja ovat vieläkin olennainen, lehdestä toiseen toistuva osa Me Naisten journalistista sisältöä. Näin sain rajattua aineistosta myös pois esimerkiksi nykypäivänä lehdelle ominaiset lyhyet ”Ero!”-otsikoidut pätkät (esim. MN 9.10.2008). Pitkiä henkilöhaastatteluita on myös huomattavasti helpompi seuloa lehtien sivuilta kuin kaikkein pienimpiä palstoja, joissa eroa saatettaisiin käsitellä muutamalla sanalla. Yllämainitut kriteerit olen todennut toimiviksi sekä aikaisempien vuosikymmenten että nykypäivän Me Naisten numeroihin pienellä, kymmenen vuoden välein sijoittuvalla koeanalyysillä.

Rajaan tutkimukseeni mukaan vain suomalaisten naisten haastattelut. Esimerkiksi vuonna 1970 Me Naisista löytyy useita erojuttuja ulkomaisista julkisuuden henkilöistä ja kuninkaallisista. Päädyin tutkimaan vain suomalaisten haastateltavien erokirjoituksia, sillä nämä ulkomaalaisten naisten haastattelut ovat usein joko käännostekstejä muiden maiden lehdistä tai niihin ei suoranaisesti ole haastateltu kyseistä naista. Lisäksi ulkomaalaisten ja suomalaisten naisten eroista kertovat jutut etenkin 1970-luvulla eroavat hyvin paljon kielenkäytöltään ja teemoiltaan. Olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut suomalaisesta journalistisesta eropuheesta.

5.4 Yhteensä 51 juttua, 48 julkista ja 20 tavista

Tekemilläni rajauksilla valitsin tutkimusaineistokseni yhteensä 51 artikkelia (ks. Liite). Analysoitavia juttuja kertyi jokaiselta vuosikymmeneltä suhteellisen tasaisesti. Erosta kertovien juttujen määrä kasvaa selvästi kohti 2000-lukua tultaessa. Määrällisesti suurin osa erohaastatteluista on julkisuuden henkilöiden tilityksiä avioliiton tai parisuhteen päättymisestä. Näiden erohaastattelujen lisäksi otin mukaan tarkasteluun toimittajien kirjoittamia lehtiartikkeleita, joiden aiheena on parisuhteen päättyminen. Näissä toimittajien kirjoittamissa artikkeleissa haastateltavina on usein yksi tai useampi esimerkkitarinan omaava henkilö. Useimmiten nämä esimerkkihenkilöt olivat niin sanottuja tavallisia, julkisuudessa ei-tunnettuja ihmisiä.

Haastateltavista yhteensä 48 oli julkisuuden henkilöitä ja 20 yksityisiä henkilöitä. Rajan julkisuuden ja yksityisten henkilöiden välille vedin sen mukaan, tarvitaanko haastateltavan ammatin harjoittamisessa julkisuutta. Esimerkiksi laulajalle julkisuus on vähintään välttämätön paha, kun taas toimistotyöntekijältä julkista roolia harvemmin odotetaan. Julkisuuden henkilöistä eroistaan pääsivät eniten puhumaan laulajat, näyttelijät ja tv-työntekijät. Seuraavaksi eniten eroistaan kertoivat kirjailijat ja johtavassa asemassa työskentelevät naiset. Kaiken kaikkiaan, eronneet naiset ovat työskennelleet monella eri yhteiskunnan alalla.

6. Aineiston analyysi ja tulokset

Tässä luvussa esittelen aineiston analyysin ja siitä syntyneet tutkimustulokset. Me Naiset -lehden erohaastatteluista löytyy useita erilaisia ja toistuvia diskursseja, joiden avulla eroamista ja eronnutta naista käsitellään. Aluksi käyn aineistoa läpi ajallisten muutosten kautta. Sen jälkeen erittelen toistuvia erodiskursseja ja annan esimerkkejä niiden muodostumisesta. Luvun loppupuolella paneudun naiseuden muodostumiseen erohaastatteluissa, ja viimeisenä pohdin tarkemmin erohaastatteluihin liittyvää journalismin roolia.

Kertauksen vuoksi, ymmärrän tutkimuksessani diskurssin käsitteen liittyvän tiiviisti representaatioon. Diskurssi ohjaa sekä representaatiota että tapaa jolla ymmärrämme representaatiota. Näin ollen diskurssit ovat jokin suurempi, toistuva ja ominainen tapa kertoa aiheesta ja ymmärtää jonkin ilmiön ja todellisen maailman suhdetta. Representaatiot puolestaan ovat esityksiä, joilla ymmärrämme todellisuutta ja eron esittämistä. Koska tutkimuksessani painottuu juuri journalististen muutosten tarkkailu, on samalla hyvä pitää mielessä muutama journalistinen konventio. Tutkimukseni taustalla on koko ajan ajatus aineiston aikakauslehtigenrestä. Tutkin aineistoani siitä lähtökohdasta, että aikakauslehti ja etenkin naistenlehti ovat lajityypilliset julkaisualustat, joilla jo lähtökohtaisesti on sidottuja tapoja kertoa tietyllä tavalla ja tietyistä valituista aihealueista. Lisäksi haastattelupuhetta tutkiessa täytyy muistaa, ettei puhe ole pelkästään haastateltavien kertomaa. Naistenlehden eropuhe on toimittajan kirjoittamaa ja aina tietynlaiselle lukijalle tuotettua sisältöä. Eropuhe on siis aina lähtökohtaisesti kirjoitettu naistenlehden lukijalle.

6.1 Erodiskurssit ajallisesti muuttuvina

Aloitan aineiston analyysin ajallisista muutoksista. Tämä on mielestäni olennaista, onhan tutkimuksessani ennako-oletuksena historiallisesti ja ajallisesti muuttuva erodiskurssin kerronta. Aineistosta ei voi myöskään irrottaa sitä, että yhteiskunnalliset muutokset naisen ja avioliiton asemassa näkyvät siinä. Me Naisten erohaastatteluissa näkyy 1970-2010-luvuilla sekä muuttunutta että itseään toistavaa diskurssia. Ajallisessa tarkastelussa aineistosta löytyy erityisesti rakenteellisia ja tyyllillisiä muutoksia.

6.1.1 Työn kuvauksesta ruumiillisuuden korostamiseen: sisällölliset ja rakenteelliset muutokset 1970-2010-luvuilla

1970-luvulla parisuhteen päättymisestä kirjoitettiin Me Naisissa suorasukaisesti, ja usein toimittaja kommentoi rajustikin haastateltavan tekemiä valintoja. Eronneiden naisten kohdalla tuodaan melko selvästi esille se, että voi olla vain ja ainoastaan naisen vika, kun yhteiskunnallisesti merkittävänä asiana pidetty avioliitto ei sujukaan. Toisaalta naistenlehdet tarttuvat aiheeseen myös puolustavasti yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Jutuissa haastateltavien suulla otetaan kantaa esimerkiksi siihen, kuinka avioliittolaki kaipaa uusimista ja kuinka eronneen naisen yhteydessä puhutaan aina myös hänen äitiydestään. Suorasta ja yhteiskunnallisesta suhtautumisesta naisen asemaan avioeron jälkeen kertoo esimerkiksi haastattelu Ero (MN 13.5.1970), jossa toimittaja kuvailee tilannetta seuraavasti:

Eronneen naisen asemasta on kirjoitettu ja puhuttu paljon. Tiedämme, että **entinen tuttavapiiri hylkää usein eronneen naisen**, että hänen **käymistään ulkona miestuttavien kanssa katsotaan** ja että **hän elää usein taloudellisissa vaikeuksissa**.

Eronnut nainen on vielä raskaan kaksoisroolin vetäjä. Kuka häntä auttaa taakkaansa kantamaan? **Heijastuuko tämän naisen taakka** tulevan, hänen kasvattamansa sukupolven kautta koko **yhteiskuntaan?** On kysymys vakavasta asiasta, asiasta jossa oleva **ristiriitaisuus on saatava korjatuksi**.

Haastateltavien joukossa on seitsemän julkisuuden henkilöä ja yhdeksän tavallista naista. Koko tutkimusaineistosta 1970-luvulla tavallisten naisten suurempi lukumäärä julkkiksiin nähden on ainutlaatuinen. Haastateltavat naiset ovat pääasiassa työläisiä ja toimistotyöntekijöitä. Julkisuuden henkilöistä haastateltaviksi ovat päätyneet tv-työntekijä, yksi johtavassa asemassa työskentelevä ja lisäksi näyttelijöitä, laulajia, kirjailijoita sekä taiteilijoita. Vuosikymmenen erohaastattelussa vallitseekin selvästi työntekoa käsittelevä diskurssi. Eron vaikutusta elämään representoidaan työn avulla. Useat haastatelluista ovat olleet avioliiton aikana kotirouvia, mutta ero on pakottanut heidät kouluttautumaan ja hankkimaan elannon muualta. Haastatteluissa eron aiheuttama siirtymä näkyy kotirouvan muuttumisessa lasten elättäjäksi ja työntekijäksi. Usein eronnut nainen kokee olevansa kotona sidottuna lapsiin, mutta silti työt on tehtävä ja rahaa jostain hankittava lasten koulutukseen ja elättämiseen:

Elämäni on työtä ja työtä. Iltaisin on **lapsen kanssa hyvin kiinni**. Ei ehdi pistäytyä rupattelemaan työtoverin kanssa kahvilaan, **yksin pieniä lapsia elättävä nainen on hyvin sidottu**. (Juttu 1)

Aina, kun puhutaan eronneesta naisesta ja hänen hankalasta asemastaan, **puhutaan hänestä pienten lasten äitinä**, jolla on **vaikeuksia saada lapset hoitoon ansiotyön ajaksi**. (Juttu 1)

Tällä hetkellä **perheen huoltaminen ja lasten kouluttaminen muodostuu** useinkin naiselle ylivoimaiseksi **taakaksi ja kohtuuttomaksi rasitukseksi**. (Juttu 1)

Ei ole vapaa-ajan vietto-ongelmia, vaan hän on sekä **aitinä että kirjailijana** kokenut suurimpana **ongelmana** juuri **vuorokaudessa olevien tuntien vähyyden**. (Juttu 3)

Hän toteaa, että hänen tietämättömyytensä on suuri, kun **aika on mennyt lastenhoidossa, eikä ole voinut valistaa itseään**. (Juttu 6)

1970-luvulla eronneiden naisten henkilöhaastattelujen keskeisiksi teemoiksi on erotapahtuman lisäksi nostettu toimeentulo, työ, avioliittolain huonous, naisen asema, asuminen, lasten kanssa asuminen ja heidän kasvattaminen, elämän järjestäminen avioeron jälkeen ja uuden asunnon etsiminen. Erityisesti teemoissa toistuu eronneen naisen sosiaalisen aseman ja lasten kanssa selviytymisen pohtiminen. Myös taloudellinen tilanne on läsnä haastatteluissa, sillä lasten huoltaminen ja elatus jäävät usein naisten kontolle heidän vähäisillä palkkatuloillaan. Haastatteluissa esimerkiksi kerrotaan naisten kuukausitulot ja se, paljonko lasten huoltamiseen menee rahaa. Myös visuaalisessa ilmeessä toistetaan tätä työtä korostavaa puhetapaa: haastateltavat poseeraavat yksin, tekemässä kotiaskareitaan tai töitään työpöydän äärellä tai olohuoneessa. Eropuheelle on ominaista naishaastateltavien lähestyminen tietyn etäisyyden takaa, teitittelemällä. Heistä puhutaan joko kokonimellä tai rouvana, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Myöskään naisen ikää ei mainita tai hänen ulkonäköään kuvata.

1980-luvulle tultaessa ero on edelleen yksi Me Naisten toistuvista aiheista, ja sitä käsitellään esimerkiksi räväköiden parisuhde-artikkelien kautta. Erokirjoittelun yleisyydestä jotain kertoo myös se, että Me Naisten numero 48 vuodelta 1985 on pyhitetty kokonaan teemanumeroksi Ero!. 1980-luvulla eroamisesta on haastateltu erityisesti teatterin ja tieteen alan väkeä. Eroon liittyvässä diskurssissa esille nousee jälleen työ, jolle annetaan suuri painoarvo. Joskus työ nousee jopa eroa suuremmaksi haastattelun teemaksi. Haastatteluissa työ representoidaan sekä tärkeänä elämänalueena että apuna erosta selviytymiseen. Kova työnteko kun vie ajatukset muualle kotona mylläävästä elämänmuutoksesta. Lisäksi 1980-luvun haastatteluissa paneudutaan haastateltavan lapsiin, kotiin ja yksin elämiseen.

1980-luvulla henkilöhaastatteluihin on lisätty paljon tunnelmakuvaus-aloituksia. Juttujen kuvituksissa naiset poseeraavat jälleen pääosin yksin. Yksi suuri sisällöllinen muutos näkyy haastateltavien teitittelyn vaihtumisessa sinutteluksi. Jokaisesta haastateltavasta puhutaan vain etunimellä ja ilman titteleitä. (Toki tämä ilmiö on varmasti ajallisesti yleinen kaikissa lehden henkilöhaastatteluissa – ei siis vain eroista kertovissa jutuissa.) Naishaastateltavien ikää ei edelleenkään juuri mainita. Toimittaja saattaa kertoa omia mielipiteitään haastateltavasta, mutta varsinaista tarkkaa ulkonäöllistä kuvausta yhdestäkään tekstistä ei löydy:

Joitakin ihmisiä on vaikea haastatella – **pieni nainen** suuressa tuolissa maalaismökin tuvassa ei ole sellainen. (Juttu 10)

Me toimittajat olemme tottuneet näkemään Kyllikki Stenrosin yhtenäisissä riennoissamme **valoisana ja tasapainoisena** naisena. (Juttu 11)

1990-luvulla henkilöhaastattelut on nostettu yhdeksi tärkeimmäksi juttutyypiksi Me Naisissa. Niiden tärkeyttä korostaa esimerkiksi se, että sisällysluettelossa ”henkilöt” on korostettu ja nostettu muusta sisällöstä erilleen. Myös nykypäivänä tuttuja otsikkoja on nostettu kanteen, kuten ”Johanna Raunio selvisi kriisistään: Nyt uskon itseeni” (MN 9.6.1995). Parisuhdetta ja sen päättymistä käsitellään myös erilaisissa artikkeleissa, kuten ”Missä vika kun rakkaus ei kestä” (MN 4.8.1995). Henkilöhaastatteluihin on kirjoitettu otsikoiden lisäksi ingressit. Erojutuissa toimittajat käyttävät paljon samantyyllisiä ilmauksia kuin Me Naisista on luettavissa nykypäivänä. Usein korostetaan esimerkiksi sitä, kuinka henkilökohtaisessa elämässä on tapahtunut ”tärkeitä asioita” tai ”suuria muutoksia”.

1990-luvulla eronneet haastateltavat ovat julkisuuden henkilöitä, kuten kirjailijoita, laulajia, näyttelijöitä ja koreografeja. Erojuttujen teemoissa käsitellään työtä, rahaa, konkurssia, selviytymistä, julkisuudessa eroamista, eron jälkeisiä tunteita, omia elämänvaiheita, lapsia sekä uutta rakkautta. Tällä vuosikymmenellä haastatteluille on ominaista eräänlainen läheisyys haastatellun kanssa. Heistä kaikista puhutaan tuttavallisesti etunimellä sinutellen, ja etunimen käyttö on vakiinnutettu selvästi osaksi henkilöhaastattelua. Naisen ikää sen sijaan ei edelleenkään mainita. Uusi piirre 1990-luvun henkilöhaastatteluissa on 1970- ja 1980-lukuihin verrattuna haastateltavien ulkonäön, ruumiillisuuden ja heidän tekemistensä lisääntyneessä kuvailussa. Haastatteluihin on selvästi syntynyt uusi tyyli kirjoittaa ja tuoda haastateltava lähemmäksi lukijaa. Jutuissa toimittaja kuvailee esimerkiksi haastateltavien persoonaa, vaatteita, hiustyyliä, kodin sisustusta tai ympäristöä:

Suoma **nauraa usein ja heleästi**. Suoma on hyvin **rehellinen** ihminen. (Juttu 17)

Tuulee tiukasti ja **Kristina vetää takkia suojakseen**. Eilen käväisi kesä ja häipyi saman tien. **Hän käveli meren rannalla** mieletön onnen tunne sydämessään. Aurinko säteili aalloilla ja hänen **teki mieli hypätä kalliolta uimaan**. (Juttu 17)

Hänen kaikki **vaatteensa ovat sinisiä, silmiä on korostettu sinisellä** kajaalilla. **Hän on sisältä niin kuuma**, että hänen on pakko pukeutua viilentävään siniseen. (Juttu 18)

Vierelläni on **viisas ja lämmin** nainen. (Juttu 20)

Kädenpuristus on luja ja hän katsoo kätellessään suoraan silmiin. Hän on **vahva persoona, hehkuu timantin lailla**. (Juttu 21)

Tällä vuosikymmenellä erohaastattelujen diskurssiin liitetään siis työhön liittyvän puheen lisäksi ruumiillisuuden kuvausta. Tätä ruumiillisuutta toimittajat representoivat kuvaamalla naisten ulkonäköä. Ruumiillisuuden tärkeys näkyy myös juttujen kuvituksessa. Naiset poseeraavat kodin lisäksi yhä useammin studiokuvissa ja ulkomiljöössä, kuten meren rannassa tai pellon laidalla. Eropuheeseen on 1990-luvulla nostettu mukaan myös eron ja itsenäistymisen suhteen pohtimista. Usea haastateltavista esimerkiksi kertoo ”avioeron olleen ensimmäinen itsenäinen päätös” (juttu 15). Tällä vuosikymmenellä eroamiselle annetaan myös selvästi enemmän palstatilaa henkilöjuttujen sisällä: erosta riittää kirjoitettavaa ja sen on katsottu toimituksellisesti riittävän vaikka koko henkilöjutun sisällöksi.

2000-luvulle tultaessa Me Naiset –lehden henkilöhaastattelujen erohaastateltavia ovat erityisesti näyttelijät, laulajat ja kulttuurialan vaikuttajat. Myös poliitikot ja urheilijat ovat edustettuina. Lehdessä käsitellään paljon parisuhdeaiheita, ja kantta koristavat julkisuuden henkilöt. Lehdessä pitkälle henkilöhaastattelulle on 2000-luvulla annettu paljon painoarvoa, ja se onkin siirtynyt heti lehden alkuun sivulle kuusi. Erojutuissa yksi selkeä ero edellisiin vuosikymmeneihin näkyy siinä, että haastatteluissa on keskitytty puhumaan selvästi vain yhdestä teemasta, kuten perheestä tai erosta. Aikaisemmille haastatteluille ominaista työn kuvaamista ja useiden teemojen yhteensovittamista ei kaikkien juttujen yhteydessä enää ole. Työstä toki puhutaan, mutta siltä on selvästi häivytetty kaikista suurin painoarvo eronneen naisen elämässä. Toimittajat eivät nosta esille enää myöskään sitä, että erolla olisi järisyttävää vaikutusta naisen yhteiskunnalliseen tai taloudelliseen asemaan. Journalistisen valinnan lisäksi tämä johtuu tietenkin myös ajan kulumisesta - näin eronneelle naiselle tuskin enää käykään 2000-luvun puolella.

Sen sijaan erodiskurssin sanasto on valittu perheen, ystävien, arjen ja tulevaisuuden suunnitelmien piiristä. Erojutuissa haastateltavan kuvausta on edelleen lisätty. Toimittajan kuvailu haastateltavan persoonasta ja ulkonäöstä on noussut yhdeksi haastattelun olennaiseksi osaksi. Haastateltuja kuvataan esimerkiksi näin:

Tuore kansanedustaja peittää mahdollisen tunnekuohun **rauhallisen hymyn** taakse. (Juttu 26)

Hänen omasta hyvästä olostaan kertoo **hoikka, rento ja sädehtivä** olemus. (Juttu 27)

Hän **näyttääkin onnelliselta**. (Juttu 28)

Meikittömänä ja huolettomana hellevaatteissaan Janina on kuin neiti kesäheinä Leinon runosta. (Juttu 31)

Marita Hakalalla on **pyöreät posket** ja hymykuopat, **hyväntahtoinen ilme** ja **kiva nauru**. (Juttu 33)

Sari on **iloinen, seurallinen nainen** ja hänellä on laaja kaveripiiri. (Juttu 34)

Hän **vaikuttaa tyyneltä ja tasapainoiselta, ihan onnelliselta**. Kumma kyllä, eropäätöksen tehnyt nainen. (Juttu 39)

Ulkonäön lisäksi toimittajat kuvailevat toistuvasti naisten koteja. Haastateltavia puhutellaan tuttavallisesti etunimillä. Olennaista naishaastateltavan ruumiillisuuden esille tuonnissa on myös se, että lähes jokaisen haastateltavan ikä kerrotaan vähintäänkin juttuihin lisätyissä faktalaatikoissa. Haastateltavien naisten iät vaihtelevat aina reilusta 20 vuodesta 42 vuoteen. Suurin osa haastateltavista on iältään 30-40-vuotiaita. Juttujen kuvituksissa naiset esitetään jälleen totuttuun tapaan yksin. Joissakin jutuissa yksin tapahtuvan poseerauksen lisäksi mukana saattaa olla ystäviä, lapsia tai eläimiä. Kuvausympäristöksi on valittu niin haastateltavan koti, ostoskeskus kuin luontokin. Selvästi eniten erojutuissa on kuitenkin kuvattu haastateltavia lehden studiossa. 2000-luvulla haastattelujen sisällä pohditaan myös ensimmäistä kertaa julkisuuden vaikutusta eroihin. Eron tärkeys mediatapahtumana näkyy esimerkiksi siinä, että eroja revitellään lehden kansissa ja julkisen eropuheen kerrotaan vaikuttaneen parisuhdepäätöksiin:

Janinan **kohuero** manageri Cris Owenista. **Tästä puhutaan!** (Juttu 31)

Eroa seurasi **kohu**. ”Aiheuttiko eropäätös kriisin vai toisinpäin, on vaikea sanoa. -- Eron aiheuttama **lööppisirkus** oli ylimääräinen vaiva jo valmiiksi hankalassa elämäntilanteessa. (Juttu 38)

Vuonna 2010 parisuhteet ovat selvästi tärkeä aihe lehdelle, ja niitä käsitellään useista eri näkökulmista. Siinä missä rakkausasioita ja maailmaa katsotaan ihastuksen hetkellä yhdessä jutussa pinkkien lasien läpi, saatetaan jo seuraavalla sivulla suositella parhaita terapian muotoja erosta selviämisen tueksi. Tässä kohden näkyy mielestäni hyvin aiemmin esille tuotu naistenlehtien sisällön ristiriitaisuus. Lehden kannessa erot ovat yksi tärkeimmistä noston aiheista. Haastateltavia sinutellaan, ja jokaisen haastateltavan ikä mainitaan poikkeuksetta jutun yhteydessä. Edellisen vuosikymmenen tapaan myös haastateltavan ulkoisten ominaisuuksien ja tekemisten kuvailu on olennaista. Haastatteluissa kerrotaan esimerkiksi haastatellun naisen meikkaustavoista, päivän kulusta, tatuoinneista, sukulaisista, ulkonäön muutoksista ja kodista:

Olemus huokuu rauhaa ja ystävällisyyttä. (Juttu 47)

Hän rientää **tulipunainen tukka** hulmuten. Laulaja vaikuttaa siltä, kuin hänet olisi kytketty näkymättömään letkuun, joka pumpkaa **positiivista energiaa**. (Juttu 48)

Hän **nauraa kähisten**. (Juttu 49)

Ulkonäön kuvailun lisäksi erohaastatteluissa kirjoitetaan paljon eron syistä, perhe-elämästä, työstä, itseensä tutustumisesta, taloudellisista asioista, lapsista, arjesta, hetkessä elämisestä ja

uusista rakkauksista. Lisäksi haastatteluissa tuodaan esille kodin laittoa, aikuistumista ja muita ihmissuhteita. Jutun kuvissa naiset on laitettu poseeraamaan vähintään yhdessä kuvassa yksin. Muissa jutun kuvissa heillä saattaa olla seuranaan kissa tai ystäviä. Kuvien miljöökseksi on valittu haastateltavan koti, studio tai ulkoilma.

6.1.2 Ajalliset muutokset muovasivat erotarinan nykypäivän kaltaiseksi

Ensimmäisen tutkimusongelmani avulla pohdin sitä, kuinka parisuhde-eroista kertominen on muuttunut 1970-luvulta 2010-luvulle Me Naisten henkilöhaastatteluissa. Tämän historiallisesti ja ajallisesti sidotun tarkastelun kautta erokerronta ja sitä määrittelevät diskurssit näyttävät muovautuneen nykypäivän kaltaisiksi vuosikymmen kerrallaan. Ajallisen muutoksen voi tiivistää pääkohtiin seuraavasti: 1970-luvun eroista kirjoitetaan hyvin suorasukaisesti, kun taas 1980-luvulla eroa käsitellään yllättävänkin neutraalisti asiana joka vain tapahtuu. 1990-luvulla erokerronnasta tulee selvästi tunteellista ja eron kuvailuun liitetään rankkaakin helvetin läpikäymistä. 2000- ja 2010-luvut sen sijaan yhdistelevät näitä edellisten vuosikymmenten kuvailun tapoja: eroista kerrotaan sekä hyvin tunteellisesti että neutraalisti jopa saman jutun sisällä. Ennen kaikkea ero esitetään tapahtumana, josta on löydettävissä jotain hyvääkin. Nykyään naishenkilön haastattelulle ominainen arkipäivän kuvaus astui mukaan juttuihin vasta 1990-luvulla. Sitä ennen toimittajat eivät juurikaan harrastaneet naishaastateltavan ulkoista kuvailua. Teitittely vaihdettiin sinutteluksi 1980-luvulla, mutta selvästi vakiintuneemmin naistoimijuutta alettiin määrittelemään iän ja ulkonäön seikkojen kuvailulla vasta 2000-luvun alussa. Myös juttujen tyyli ja sävy on vaihtunut samaa matkaa naisruumiin kuvauksen kanssa. 1970-luvulla suorasukainen puhetapa on vuosien kuluessa hioutunut naistenlehdelle ominaiseen empaattiseen, haastateltavaa ymmärtävään ja kritiikittömään suuntaan.

Rakenteellisesti erohaastattelut alkoivat muovautua nykypäivän juttujen kaltaiseksi 1990-luvulla, jossa ensimmäistä kertaa alettiin luoda silmäystä myös haastateltavien tulevaisuuden haaveisiin ja unelmiin. Erojutuissa alettiin tällöin selvästi käyttää kaavaa, jossa liikutaan kolmella eri aikatasolla: jutun alussa kuvataan nykyhetkeä, keskivaiheilla keskitytään menneisiin kokemuksiin ja jutun lopussa luodaan katsaus siihen, mitä on luvassa tulevaisuudessa. Tämä aikatasoilla liikkuminen vahvistuu yhä 2000-luvulla. Alla esitän yhden esimerkin siitä, kuinka tämä toimittajan aikatasoilla kuvaaminen muodostuu vuoropuheluksi haastateltavan kanssa. Jutun aloituksessa kuvataan nykyhetken tunnelmaa sekä itse haastateltavaa sen hetkisessä ympäristössä:

Tiina Kurri, 42, istuu ylellisessä keittiössä, jonka hän on itse suunnitellut ja jonka hän **tuntee** kuin omat taskunsa, mutta jossa **hän tällä kertaa on vieraana**. (Juttu 30)

Nykyhetken ja tunnelmakuvauksen jälkeen jutussa palataan muistelemaan mennyttä aikaa:

Eron jälkeinen vuosi on sisältänyt paljon suuria muutoksia ja suuria tunteita. Pahin **pettymys oli**, kun Ville (poika) ei toiveista huolimatta viihtynyt pienessä Steamboutin kylässä eikä sen koulussa. **Toinen iso vastoinkäyminen oli**, kun **Tiina loukkasi itsensä** laskettelurinteessä ja **vietti kolme kuukautta jalka kipsattuna** melko avuttomana ja liikuntakyvyttömänä. **Kulunut vuosi on ollut irtiottoa entisestä**. (Juttu 30)

Aivan jutun loppupuolella puolestaan kurkistetaan tulevaan, siihen mitä haastateltava toivoo, unelmoi tai aikoo tehdä:

Pojilla on koulua enää kaksi vuotta, **jonka jälkeen** he molemmat **aloittavat** opiskelut amerikkalaisessa yliopistossa. ”**Silloin saan luokseni** molemmat pojat, Jarikin on sen hyväksynyt”, **Tiina** sanoo ja **iloitsee ajatuksesta**. (Juttu 30)

2010-luvulla lähes kaikki haastattelut on rakennettu yllä esitetyn aikarakenteen mukaisesti. Erityisen vakiintuneelta kirjoittamisen tavalta tuntuu jutun aloittaminen toimittajan kertomalla yksityiskohtaisella kuvailulla haastateltavan ulkonäöstä tai elinympäristöstä. Tässä vaiheessa on hyvä tuoda esille sitä, että toki eri haastatteluissa aikatasoilla hypitään hyvin eri tavoin. Joissakin jutuissa lähes koko teksti voi keskittyä kertomaan nykyhetkestä, toisessa jutussa taas voidaan muistella menneitä melkein koko tekstin mitalta. Olennaisena pidän kuitenkin sitä, että 1990-luvulta lähtien erohaastattelujen rakenne on alkanut muovautumaan sen kaltaiseksi kuin se nyt 2010-luvulla on. Lisäksi myös haastateltavan iän mainitseminen, joka vakiintui juttuihin mukaan vasta 2000-luvulla, on löytänyt haastatteluista oman pysyvän paikkansa. Tässä kohtaa on jälleen hyvä huomauttaa, että tämän kaltainen henkilöhaastattelun rakenne ja sisällön muutokset tuskin ovat ainutlaatuisia vain erojutuille. Uskon, että esitellyn kaltaisen rakenteen kehittyminen on journalistisesti yleistynyt myös muista aiheista kertoviin haastatteluihin tällä vuosikymmenellä.

Aikaan sidotuista diskursseista yksi mielenkiintoinen on se, kuinka tuoreena tapahtuma ero esitetään. Aineiston sisällä on tapahtunut muutosta siinä, kuinka nopeasti eroista on kerrottu julkisuudessa. Tästä aikavälistä ei kuitenkaan ole tehtävissä kovin suuria johtopäätöksiä aineiston alkupuolelta. Esimerkiksi 1970-luvulla ero saattoi olla tapahtunut lehtijutun ilmestyessä niin 20 vuotta kuin puoli vuotta sitten. Eniten toistuvuutta löytyy kolme vuotta sitten tapahtuneen eron kohdalla. 1980-luvulla eron ja lehtijutun välinen aikahaarukka vaihteli 30 vuodesta yhteen

vuoteen, yleisimmän ajan ollessa kaksi-neljä vuotta. Samoin 1990-luvulla tapahtuneista eroista oli aikaa runsaasta vuosikymmenestä kahteen vuoteen.

Sen sijaan 2000-luvulle tultaessa aika eron ja lehtijutun välillä selvästi lyhenee. Muutamalla haastateltavalla ero on “juuri” tapahtunut ja yhdellä ero on jopa meneillään haastatteluhetkellä. 2000-luvulla eroihin on siis toisaalta tartuttu jo heti tuoreeltaan ja toisaalta haastateltavat ovat olleet valmiita puhumaan erostaan jopa sen ollessa kesken. Toki 2000-luvullakaan eron tapahtuma-ajan aikahaarukka ei ole vain näissä lähiajan eroissa, vaan eroja löytyy myös yli 10 vuoden takaa. 2010-luvulla tämä tuoreiden erojen käsittely lisääntyy yhä. Usea haastattelun aiheeksi päätynyt ero on tapahtunut hiljattain tai alle vuoden sisällä haastatteluhetkeen nähden. Parhaimmaksi pistää eräs haastattelu, jossa haastateltava aikoo jättää erohakemuksen vasta tulevaisuudessa, haastatteluaikaan nähden “kohta”. Tämä nopea reagointi eroihin mediatapahtumana voi selittyä lehtien välisellä kovalla kilpailulla lukijoista. Päivittäin ilmestyvät iltapäivälehdet pystyvät reagoimaan eroihin päivän varoitusajalla. Kenties tämän kaltainen kaikki esiin ja heti –journalismi rantautui 2000-luvun alussa myös aikakauslehtien toimitustapoihin.

Selvästi eniten erokokemuksistaan ovat päässeet - ja on päästetty - kertomaan julkisuuden henkilöt. Julkkisten suuren määrän lisäksi on huomioitava, että erotarinoiden haastateltavien valinta on vakiintunut kahteen kategoriaan. Suurin osa jutuista on juuri näitä julkisuuden henkilöiden haastatteluja, joissa eroaminen on joko käsiteltävä pääteema tai yksi haastattelun tärkeistä teemoista. Toinen osa haastatteluista puolestaan on tavallisten yksityisten henkilöiden parisuhteen päättymisestä kertovia esimerkkitarinoita sisältäviä lehtiartikkeleita. Näitä julkisuuden henkilöiden haastatteluja on aineistossa yli kaksinkertainen määrä verrattuna yksityisten henkilöiden haastatteluihin. Esittelemäni aiemman tutkimuksen tuloksia mukaillen myös omassa tutkimuksessani julkkisten tärkein määritelmä on menestyminen tietyillä aloilla. Naistenlehdissä suositaan etenkin taiteen ja viihteen aloja. Omassa aineistossani julkisuuden henkilöistä eniten ääneen pääsivät laulajat, näyttelijät ja tv-työntekijät. Myönteistä julkisuutta tarjottiin myös eroistaan kertoville yrittäjille. Poliitikkojen osuus puolestaan jäi aineistossani melko vähäiseksi, mitä voi selittää se, että toimittajien suhtautuminen poliitikkojen esiin nostamiseen on usein ristiriitaista (Ruoho & Saarenmaa, 2011). Lisäksi aineistossa näkyy tietyllä tavalla julkkisten eritasoisuus: mukana aineistossa on myös muutamia tapauksia, joissa julkkiksen puolisoista on tullut itsestäänkin julkkis avioeron myötä.

Mikä sitten selittää julkisuuden henkilöiden vahvaa osuutta erojuttujen kertojina? Saarenmaa

(2010, 93) kirjoittaa julkisuuden aiheiden, kuten julkkiksen kohueron, asettavan agendan ihmisten epämuodollisille keskusteluille ja tuovan myös samalla laajempia moraalisia kysymyksiä puheenaiheiksi. Lisäksi ihmisten yksityisyys on esimerkki niistä kohteista, joita pääsemme harvoin suoraan havainnoimaan. Siksi yksityiselämää ja seksuaalisuutta koskevat kysymykset ovat juoruilun ominta alaa. Uskon, että tällä on osansa julkisuuden henkilöiden valitsemisessa erohaastatteluihin. Aiheena ero on lukijalle kiinnostava usein jo samaistuttavien kokemusten kautta - ja vielä kiinnostavamman siitä tekee kurkistelu julkisuuden henkilön muuten rajattuun elämään. Toisaalta taas julkisuuden henkilöt suostuvat kertomaan eroistaan varmasti myös siksi, että myönteiset haastattelut vaikeastakin aiheesta tukevat henkilön julkista kuvaa ja suosiota (esim. Railo, 2011, 253).

Julkisuuden henkilöiden ja yksityishenkilöiden haastatteluiden määrässä on yksi poikkeus 1970-luvulla, jolloin tavallisten naisten kokemukset ylittivät julkisuuden henkilöiden erojuttujen määrän. Jää vain arvailtavaksi, ovatko julkisuuden henkilöt tuolloin pysytelleet poissa erokokemuksineen julkisuudesta varjellakseen uraansa. Vai onko kenties lehden lukijoiden kannalta ollut samaistuttavampaa haastatella näitä kotirouvana avioliiton aikana olleita naisia, joiden kokemuksiin todelliset naiset voivat samaistua? Mielestäni aineistosta näkyy tällä vuosikymmenellä eräänlaista intimisoitumista, julkisuuskulttuurin muutosta. Naistenlehtien intimisoituminen on rantautunut myös erohaastatteluihin, joista on vähitellen tullut yhä enemmän lukijoiden kurkistuksen paikka julkisuuden henkilön intiimimpään alueeseen – hyvin henkilökohtaiseen rakkauselämään iloineen ja suruineen. Julkisuuden intimisoituminen juuri 1970-luvulla selittäisi julkisuuden henkilöiden määrän kasvun haastateltavina tulevilla vuosikymmenillä. Samoin esiintymisen ja puhumisen tapojen vakiintuminen tästä lähtien vakiintui selvästi korostamaan henkilökohtaisuutta. 1970-luvulla intimisoituminen näkyy myös juuri siinä, että naistenlehtien erojutuissa korostettiin tällöin yhteiskuntakritiikkiä: julkiseen keskusteluun nostettiin siis kysymyksiä ja ongelma-alueita eronneen naisen asemasta, josta oli aiemmin vaiettu. Intimisoitumiselle ominaista oli juuri kiusallisten sosiaalisten ja moraalisten kysymysten nostaminen päivänvaloon.

Aineistossa näkyy myös familisoitumista, siis työn ja perheen yhteensovittamista. Tämä familisoituminen näkyy erityisesti 1990-luvulta lähtien, jolloin työstä tulee yksi tärkeä itsensä määrittelyn keino lasten ja kodin sijaan. Työllä on suuri rooli tämän aikakauden jutuissa, mutta lähemmäs 2010-lukua tultaessa työnteko ja perhe eivät enää näyttäyty toisiaan poissulkevinä vaihtoehtoina, joissa työntöön arvostusta perheeseen nähden joutuu loputtomasti perustelemaan.

Samoin 1970- ja 1980-luvuilla vallinnut haastatteluteemojen keskittyminen rahaan ja toimeentuloon on haihtunut nykypäivän erohaastatteluista. Ero ei enää ole naiselle tilanne, jossa hän joutuisi taloudellisen kaaoksen valtaan.

Toinen selvä erohaastatteluihin heijastuneista yhteiskunnallisista ja ajallisista muutoksista on se, että vielä 1990-luvulla parisuhdemuotojen hallitsevassa asemassa ollut avioliitto on menettänyt merkitystään 2000-luvulle tultaessa. Vielä aineiston alkupäässä avioliittoa pidettiin oikeanlaisena suhteena, jonka haastateltavat kertovat solmineen usein juuri ympäristön paineen ja hyväksytyntavan vuoksi:

Menin **naimisiin nuorena** tyttönä. (Juttu 1)

Monet **avioliitot pysyvät kasassa riippuvaisuuden avulla** ja tällaisissa tapauksissa ovat rakkauden mahdollisuudet pienet. (Juttu 1)

Avioliitto solmittiin **lapsen takia**. (Juttu 3)

Meni **naimisiin – niin kuin tajusi muidenkin tekevän**. ”Siihen aikaan minulla oli haavekuvia tavallisesta pikkuperheestä, ateria kello viisi ja niin edelleen. (Juttu 7)

Kaisa Peltomäki **solmi avioliiton** ensirakkautensa Ekku Peltomäen kanssa. Kaisa oli silloin 17-vuotias ja Ekku 19-vuotias. Avioliitto solmittiin melko kiireesti, sillä **esikoinen oli tulossa**. (Juttu 9)

Avioliittomme oli tavanomainen. Se **solmittiin tavanomaisin perustein** puoliksi **käytännön ja puoliksi tunnesyistä**. (Juttu 9)

Nykyisissä erohaastatteluissa naiset ovat eronneet niin avio- kuin avoliitoista, parisuhteista, kihlauksista ja romansseista. 2000-luvulla avioliitto ei enää ollut yhteisöllisen paineen alla sovittava pakko, vaan suhdemuodot olivat vapautuneet käsittämään muutakin:

Yhteys ei **romanssin päätyttyä** koskaan katkennut. (Juttu 33)

Ero pitkästä **parisuhteesta** oli Marialle kova paikka. (Juttu 44)

Diana Neumannin **elämän suurin rakkaus päättyi** niin yllättäen että hänen on itsekkin vaikea ymmärtää eron syitä. (Juttu 45)

Ellen on **pitkän parisuhteen päätyttyä** vaihteeksi yksin. (Juttu 49)

Erityisesti parisuhdepuheessa korostetaan sitä, kuinka liitto tai suhde on ennen kaikkea kahden aikuisen välinen asia, ei enää lasten tai kodin kautta määriteltävä. 2000-luvun voi siis nähdä muutoksen aikana familistisen avioliiton ja parisuhteen painottumisen välillä. Parisuhde eriytyi tällöin kuin omaksi maailmakseen suhteessa perheeseen, eikä se välttämättä tarvitse tueksensa puhetta perheestä tai avioliitosta. Kuten Maksimainen (2010, 25) esittää, parisuhdekysymyksiä pohdittaessa ero ei selvästikään muodostu seurauksiltaan yhtä kohtalokkaaksi asiaksi kuin

familistisessa ajattelussa. Suhdemuotojen muuttumisen lisäksi myös erohaastattelujen painopiste siirtyi tuolloin perheen ja kodin asioiden käsittelystä eronneen naiseen oman surutyön tekemiseen ja hyvinvointiin. Aineistosta siis näkyy 2000-luvulla erodiskurssin muutos siinä suhteessa, että parisuhdetta voi käsitellä puuttumatta sen kummemmin perheasioihin. Eron yhteydessä ei 2000-luvulla enää ensimmäisenä takerruta siihen, kuinka ero vaikuttaa lapsiin, vaan eron vaikutuksia pohditaan puhtaasti myös parisuhteen osapuolien näkökulmasta. Tällöin parisuhteen merkitys korostuu erodiskurssissa ohi perheen merkityksen.

Ajan ja yhteiskunnan muuttuminen näkyy erojutuissa selvästi useilla eri aihealueilla. Vielä 1970-luvulla ero oli naiselle pudotus tyhjän päälle lähes kaikilla elämänalueilla, sen sijaan 2010-luvulla eroaminen on yhteiskunnassa ja naistenlehdissä hyväksyttyä ja sitä tapahtuu varsin yleisesti. Tämä kehitys näkyy vuosien varrella luonnollisesti siinä, millaisia teemoja erohaastatteluissa on käsitelty. Siinä, missä ensimmäisissä erojutuissa korostettiin perhettä ja naisen huonoa asemaa yhteiskunnassa sekä moitittiin avioliittolakia, on tuoreimmissa erojutuissa painopiste selvästi henkilökohtaisessa eron syiden tulkinnassa, aikuisten välisissä suhteissa ja omaan itseensä naisena tutustumisessa. Koska naistenlehdessä on onnistuttava sijoittumaan yhteiskuntaan tavalla, jota riittävän moni lukija pitää mielekkäänä, ovat yhteiskunnallisiin muutoksiin reagoivat erotarinat välttämättömiä lukijakunnan säilyttämiseksi. Lukijat olettavat naiseutta ja naisen elämää esitettävän naistenlehdissä sellaisena, kuin se kulloinkin nähdään yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttävänä ja tavoittelemisen arvoisena (Töyry, 2005, 81-82). Me Naisten erojuttuihin heijastuu mielestäni selvästi se, millaista yhteiskunnassa vallitsevaa sukupuolisopimusta minäkin aikana on noudatettu. Koska sukupuolisopimus ei ole pysyvä, vaan ajan ja yhteiskunnan muutosten myötä itsekkin muovautuva, on naistenlehdessä täytynyt reagoida ja muovata haastattelujen erokerrontaa ja edustettua sukupuolisopimusta samaan tahtiin.

Yhteiskunnallisten ja journalististen muutosten myötä erotarina on 2010-luvulla selvästi vakiintunut Me Naisten juttutyypiksi. Tässä kohden Me Naiset mielestäni toteuttaa naistenlehdessä ilmestymisen edellytyksiä siitä, jossa lehti tyydyttää lukijaansa juuri nyt, mutta lupaa samalla lisää tyydytystä vielä kesken jääneisiin asioihin ensi viikolla tai ensi kuussa. Tämä näkyy myös siinä, että vuodesta toiseen lehteen haastatellaan samoja julkisuuden henkilöitä heidän elämänsä kuulumisistaan. Toistuvat juttumuodot ja ajoittain ilmestyvät, samaistuttavat ei-julkisuuden henkilöiden erotarinat auttavat lukijaa luomaan kiinteän suhteen lehteen.

6.2 Erodiskurssit sisällöllisesti toistuvina

Ajallisten muutosten lisäksi aineistossa on selvästi toistuvia diskursseja, joita käyttämällä erotarinoista muodostuu tietynlainen ja toistuva tapa kertoa parisuhteen päättymisestä Me Naisten erojutuissa. Samalla, kun diskurssit auttavat keskustelemaan aiheesta yhdellä tavalla, ne rajaavat pois muita mahdollisia tapoja kyseisen ilmiön näkemiseen toisella kuin diskurssin esittämällä tavalla. Tässä vaiheessa on kuitenkin hyvä tuoda esille, että yhdestä erohaastattelusta voi lukea esiin yhtä aikaa useita eri diskursseja. Lisäksi diskurssit ovat risteäviä ja mahdollisesti myös päällekkäisiä. Näin ollen käytettyjen diskurssien järjestys ei ole yhden erohaastattelun sisällä kovin tiukka, vaan osa-alueet sekoittuvat helposti toisiinsa. Seuraavissa alaluvuissa esittelen nämä aineistossa toistuvat erodiskurssit ja näiden diskurssien sisällöstä kertovat erilaiset representaatiot, joita tuon esille tekstin lomaan sijoittamillani lainauksilla aineistosta.

6.2.1 Ero emotionaalisenä kriisinä, epäonnistumisena ja suruna

Yksi olennaisin erodiskurssi, jonka aineistosta pystyy lukemaan esiin, on emotionaalisuuden ja eron rankkuuden korostaminen. Tätä diskurssia representoidaan kuvaamalla eroa kriisinä, shokkina ja kipeänä asiana:

Se merkitsi **vaikeaa kriisiä**. (Juttu 1)

Haavoittumatta siitä ei selviä kukaan. (Juttu 7)

Avioero on aina **kipeä asia**. (Juttu 13)

Avioero oli **vaikea ja riitaisa**. Pirkko menetti taloudellisesti paljon. (Juttu 13)

Se oli elämäni **suurin kriisi**. (Juttu 22)

Virve muistaa avioeron jälkeisen ajan **suurena sokkina** ja sen aiheuttaman **tuskan** jopa **fyysisenä kipuna**. On turha väittää, että ero olisi ollut helppo. (Juttu 23)

Vajaa vuosi avioeron jälkeen oli **vaikeinta aikaa** ja vasta nyt **kipu** alkaa hellittää. (Juttu 23)

Avioerohakemus Juhani Palmusta on Katriinan muuten niin auvoisan onnellisessa elämässä suuri ja **kipeä asia**, josta hän ei halua puhua. (Juttu 27)

Elämän **suurin sokki** ja **traagisin menetys**. (Juttu 29)

Oman elämäni suurimpina kolhuina pidän erojani. Ne ovat aina **kipeitä ratkaisuja**, eikä kukaan toivo niitä omalle kohdalleen. (Juttu 35)

Noin pitkän suhteen päätyminen oli kuitenkin aika **sokki**. (Juttu 37)

Avioliiton lisäksi **kriisissä** on myös työsuhde. (Juttu 39)

Ero on Dianalle **kova paikka**. (Juttu 45)

Onhan pitkän avioliiton päättyminen aina raastavaa, se on **valtava kriisi** ja heijastuu moneen ympärillä olevaan ihmiseen. (Juttu 47)

Eroa kuvataan myös toistuvasti epäonnistumisen kautta:

Vaikka tietysti avioeron aina **kokee epäonnistumisena**. Kukaan ei mene naimisiin erotakseen. (Juttu 2)

Pahinta avioerossa oli se, että **tunsi** jotenkin **epäonnistuneensa**. (Juttu 9)

Totta kai olisi hyvä, jos perhe voisi säilyä ehjänä. Aluksi **tunsin epätäydellisyyttä**, koska perhe oli hajonnut. (Juttu 22)

Avioerooni liittyvät tunteet ovatkin kaksijakoisia; kun tuntee helpotusta ja iloa ahdistuksen kadottua tuntee myös **surua epäonnistumisestaan ja haikeutta** menneiden hyvien aikojen takia. (Juttu 22)

Eroon liittyy paljon **epäonnistumisen tunteita, pettymystä** siitä, että ikuisiksi tarkoitettu rakkaus ei kestänytkään. **Huonommuuden tunteita**, vihaa ja katkeruuttakin. (Juttu 23)

Ei voi kieltää, etteikö eroon olisi liittynyt **surua ja epäonnistumisen tunnetta**. (Juttu 24)

Muistan pohtineeni jo peloissani sitä, **onko elämäni mennyt hukkaan**, eikä elämällä ole minulle onnea varattuna. (Juttu 28)

Yksityiselämässäni kaipaen ja arvostan vakiintunutta parisuhdetta, vaikka **olenkin epäonnistunut**. (Juttu 33)

Käyn läpi kaikkia mahdollisia tunteita vihasta haikeuteen ja pettymykseen ja **epäonnistumiseen. Miksi en kyennyt parempaan?** (Juttu 39)

Mutta pahinta on myöntää, että **olen** tehnyt mokaan ja **epäonnistunut**. Pidän itseäni suhteellisen fiksunä naisena. Miksi olin niin pönttö, etten halunnut tajuta, mitä vaistoni sanoi? (Juttu 46)

Nyt ymmärrän **epäonnistumisten** antaneen minulle työkaluja uuden oppimiseen. (Juttu 48)

Emotionaaliselle diskurssille ominaista on myös kertoa vuolaasti, kuinka kipeää ero on tehnyt. Esille nousee myös surun, tuskan, epätoivon ja yksinäisyyden kuvailut. Eroa kuvailevat yhtä avoimesti sekä julkkikset että yksityiset henkilöt:

Avioeron jälkeen nainen joutuu **suureen yksinäisyyteen** ja turvattomuuteen. (Juttu 1)

Vieraassa maassa, vieraissa oloissa Arja sanoo vasta oikein todella huomanneensa mitä yksinäisyys merkitsee. Hän vertaa sitä siihen **yksinäisyyteen**, mitä tunsi avioeron jälkeen. (Juttu 8)

Nyt olen **sielultani katkeroitunut ja haavoittunut**. (Juttu 9)

Sitten **kaikki sortui**. Aikaa kului, mutta **suru ja tuska eivät hellittäneet**. Suuren rakkauden väkivaltaisesta katkaisemisesta oli kulunut jo pari vuotta, mutta Riitan tunteet olivat edelleen sidoksissa rakastettuun. (Juttu 17)

Toisen suhteen päätyttyä ei ollut sen helpompaa **Laihduin** kymmenen kiloa. **En pystynyt syömään, itkin vain ja istuin** kapakassa **murehtimassa**. Sitä kesti monta, monta kuukautta. (Juttu 17)

Mutta avioliitosta tuli lyhyt ja **ero oli raskas**. (Juttu 18)

Pastori Hannele Repo on itse eronnut ja tietää, kuinka **tuskallinen kokemus** se on ihmiselle. (Juttu 20)

Jokainen joka on sen **helvetin käynyt läpi** tajuaa, mistä on kyse. Totaalinen oli **eroamisen tuska**. (Juttu 20)

Eroon sisältyy aina suuri määrä haikeutta ja **luopumisen tuskaa, sääliä ja surua**. (Juttu 28)

Kun suhde lopulta päättyi eroon, prosessi oli **raskas ja vaativa**. (Juttu 34)

Eroni ovat olleet **tosin raskaita**. (Juttu 41)

Ero pitkästä parisuhteesta oli Marialle **kova paikka**. ”Eron jälkeen tunsin **yksinäisyyttä ja surua**.” (Juttu 44)

Avioero oli elämäni **suurin pysähdys**. (Juttu 45)

Virve on hetkeä aiemmin tehnyt yhden elämänsä **suurimmista ratkaisuista**. (Juttu 46)

Miehen lähdön jälkeen Larissa **eli kuin sumussa**. (Juttu 50)

Negatiivista merkitystä kantavien sanojen käyttäminen johtuu usein seurauksista, joita erolla naisen elämälle on. Elämä eron jälkeen on hankalaa sekä taloudellisesti että sosiaalisesti:

Kotiin jääminen merkitsi kaikkien yhteyksien katkeamista. Olin **eristetty kaikesta**. (Juttu 1)

Avioeron jälkeen huomasin olevani yksin. Entinen **tuttavapiirini meni miehen mukana**. (Juttu 1)

Avioeron jälkeen **elintasoni laski romahdusmaisesti**. Eronneen naisen verotus on kohtuutonta. Nainen elää ja joutuu taistelemaan. (Juttu 1)

Avioero merkitsee naiselle **suurta taloudellista kaaosta**. (Juttu 1)

Pahimmat **epäkohdat ovat ekonomisia**. (Juttu 1)

Vaikeuksia lisää se, että naisella ei ole ammattitaitoa. Eronneen naisen on selvittävä tällöin niistä monista epäkohdista, jotka ovat **supistamassa naisen elinmahdollisuuksia**. (Juttu 1)

Mies **ei antanut tavata ystäväpiiriä**. Hän ylenkatsoi. (Juttu 3)

Avioeron jälkeen huomasin, että kaikki **ystävämme olivat kaikonneet miehen mukana**. (Juttu 4)

Kun nuoruuden vakavuudella ottamani leikki päättyi suhteen mahdottomuuteen, **olin valmis hyppäämään junan alle**. (Juttu 17)

Samalla viikolla tuli ero ja siinä yhteydessä menetin asunnon. **Kaikki meni samalla laakilla**. (Juttu 21)

Luksuselämä haihtui avioerossa savuna ilmaan. Asunto ja **kaikki omaisuus jäi miehelle**. (Juttu 21)

”Kun ero tuli, se merkitsi tulevaisuuden suhteen **suurta mustaa aukkoa**, käytännön ja **taloudellisten asioiden järjestelyä**.” (Juttu 23)

Eron myötä **elintasomme vähän tippui** ja kaikenlainen hienostelu on karsiutunut. (Juttu 42)

Huomattavaa on myös se, että tämän tunteikkaan erodiskurssin rinnalla käytetään myös neutraalimpia ilmauksia. Lyhimmillään eron vain todetaan tapahtuneen:

Niin kuin moni muu lahjakas ihminen, avioitui, **erosi**, kierteli lapsi kainalossa ympäri maailmaa. (Juttu 10)

Opiskeluvuodet sodanjälkeisessä pääkaupungissa johtivat kuuden vuoden avioliittoon, joka **päätyi eroon** 50-luvun puolivälissä. (Juttu 11)

Olin mennyt naimisiin 20-vuotiaana ja lapsen sain nelisen vuotta myöhemmin, jolloin miltei heti **erosin**. (Juttu 12)

Leena Rousek **erosi** kaksi vuotta sitten maaliskuussa. **Hän lähti** yhteisestä kodista yksin. (Juttu 13)

Kuljimme aviomieheni kanssa aikamme eri teitä, kunnes päätimme muuttaa erilleen. **Avioliitto päättyi**. (Juttu 14)

14 vuotta kestänyt liitto on **päättymässä eroon**. (Juttu 36)

Näissä neutraaleissa tapauksissa eroon ei näytä liittyvän sen suurempia tunteita, vaan niistä puhutaan byrokraattisen kielen kautta:

Virallinen ero astui voimaan. (Juttu 13)

Tanja Karpela **laittoi vireille eroprosessin**, joka on nyt päättynyt Tanjan viralliseen yksinhuoltajuuteen. (Juttu 26)

Toukokuussa **astuu voimaan avioero**, joka käytännössä **pantiin vireille** vuosi sitten. (Juttu 28)

Pariskunta on yhteistuumiin **jättänyt avioeropaperit** ja **elää nyt harkinta-aikaa**. (Juttu 39)

Tämän neutraalin ja byrokraattisen puheen käytöstä mielenkiintoisen tekee se, että neutraalin puheen vastakohtaksi ja naistenlehdessä ”normaaliksi” eroamisen tavaksi asettuu kriisidiskurssi. Tämä näkyy siinä, että byrokraattisin ilmaisuin kerrotuissa erojutuissa pidetään oletuksena sitä, että eroon liittyy aina kriisi. Jopa haastateltavat itse mainitsevat tästä:

Nuorena solmittu **avioliitto hajosi** oikeastaan **itsestään**, vailla **suurta kauheaa kriisiä**. (Juttu 13)

Miksi ero sitten halutaan representoida naistenlehdessä kriisinä, kipuna ja epäonnistumisena? Eräs journalistinen syy tälle voi olla naistenlehden luonne lukijalle vastauksia ja neuvoja tarjoavana genrenä. Lukija, jolla on omasta elämästään vastaavanlaisia kipeitä erokokemuksia, voi samaistua ja uskoa tällaisen eropuheen totena. Näin ollen ideaalien naisten erotarina voidaan representoida todellisille naisille yhdenlaisena totuutena erotapahtumasta. Kielenkäyttöä tutkinut Vesa Heikkinen (2007, 32) esittää, että samalla voi myös pohtia, kuvastavatko lehtijutut oikeaa surua vai tekstein tuotettua lumetunnetta, eli yhteiseksi rakennettua tunteen vaikutelmaa. Erotarina kirjoitettu sureminen voi siis myös olla yhteisen surun esittämistä. Kollektiiviseen

surun, epäonnistumisen ja menetyksen tunteeseen on helppo tarttua. Tämä palvelisi naistenlehden roolia todellisten naisten elämäkokemusten samaistumisen ja käsittelyn paikkana.

Kollektiivisen surun esittämisen lisäksi tätä diskurssia voi selittää Jallinojan (1997) käyttämällä termillä kohtalonyhteys, joksi Jallinoja nimittää naistenlehden lukijan yhteyttä julkkiseron käsittelyyn. Julkkiseron käsittelyssä näet korostuu näkemys erosta monia ihmisiä yhdistävänä kokemuksena: eron liittyvät ikävät tunteet ovat jaettavissa monien muiden eron kokeneiden kanssa. Tähän kohtalonyhteyteen ja erokokemuksen jaettavuuteen perustuukin julkkiserojen emotionaalinen pohja. Ennen kaikkea kyse on ikään kuin samaan maailmaan kuulumisesta. Erotarinaa kertoessaan eroava julkkis on myös tavallinen ihminen, jonka tunteet jokainen eron kokenut voi ymmärtää. Kiinnostavia erohaastatteluita tekee todennäköisesti juuri tämä kurkkaus julkisuuden henkilöiden mielenmaisemaan. Milloin muulloin tavallisella ihmisellä olisi mahdollisuus kurkistaa julkisuuden henkilön rajattuun elämään ja siihen, miltä intiimi erokokemus hänestä tuntuu?

Emotionaalisuuden ja eron rankkuuden korostamisen diskurssi voi selittyä myös sillä, että tietynlaisesta kielenkäytöstä on tullut ajan myötä rutiinia. Kieli on aina valitsemista, ja toimittajan on mahdollista jossain määrin hallita sitä, millaisia merkityksiä kielenkäytössä luomme ja välitämme. Suurin osa näistä valinnoista tehdään kuitenkin todennäköisesti tiedostamatta. Monista merkityksistä ja tavoista ilmaista niitä on tullut selviöitä. Tällaisella totunnaistamisella tarkoitetaan sitä, miten jokin toiminta saa vakiintuneen muodon ja siitä tulee rutiini. (Heikkinen, 2007, 10). Kun toimittaja toimii näiden rutiinien ja jo olemassa olevien diskurssien varassa, hän ei välttämättä aktiivisesti pohdi vaihtoehtoisia tapoja kirjoittaa. Hän tekee osan valinnoista tietoisesti, osa taas tulee tehdyksi kuin itsestään tavan mukaan ja tilanteen ehdoilla tiedostamatta (emt., 15).

Neljäs selittävä tekijä emotionaalisen diskurssin käytölle voi olla yksinkertaisesti se, että ero halutaan esittää kipeänä tapahtumana. Tällöin toimittaja valitsee kielestä ja sanavarastosta käyttöönsä tietyt sanat, jotta hän tavoittaa tämän päämäärän. Koska tutkimukseni käsittää vain erotarinoiden sisällön erittelyä, en voi ottaa kantaa siihen, kuinka paljon esimerkiksi toimittaja on johdatellut haastateltavaa haastattelutilanteessa kertomaan tarinaansa juuri näillä representaatioilla. Selvää on kuitenkin se, että tietyt kirjoittamisen ja tekemisen tavat ovat läsnä erotarinoita journalistisesti tuottaessa.

6.2.2 Ero elämänmuutoksena

Toinen Me Naisten erohaastatteluille ominainen diskurssi on käsitellä eroa elämänmuutoksena. Tätä kuvausta on luettavissa esiin jo jonkin verran 1970-1980-luvuilta, mutta erityisen vakiintunut diskurssi siitä tulee 1990-luvulta lähtien. Tyypillisesti eroa representoidaan elämänmuutoksena, josta nainen on selviytynyt jaloilleen kokemuksistaan kasvaneena. Muutosdiskurssille ominaista on se, että elämä menee kerralla uusiksi:

Avioero oli **valtava elämänmuutos**. Lähellä keski-ikää minun oli **aloitettava kaikki alusta**, alettava luoda tyhjästä uutta, opittava valtava määrä uusi asioita, arvioitava **kaikki uudelleen**. (Juttu 1)

Se oli **valtava elämänmuutos** ja **stressi**. (Juttu 22)

Katriina joutui tekemään kipeän päätöksen ja katsoo nyt elämää **uudesta näkökulmasta**. (Juttu 27)

Eron jälkeinen vuosi on sisältänyt paljon suuria muutoksia ja suuria tunteita. Kulunut vuosi on ollut irtiottoa entisestä, **opettelua omaan itsenäiseen elämään**. (Juttu 30)

Jouduin **opettelemaan** alusta, millaista on **elää yksin**. (Juttu 37)

Joka tapauksessa oli **järisyttävä muutos**, kun pitkä parisuhde loppui. (Juttu 38)

Avioerossa **elämä menee uusiksi**. (Juttu 42)

Elämänmuutoksen myötä naisissa korostetaan heidän selviytymishenkisyytensä ja aikomusta selviytyä eron koettelemuksista:

Siitä on selvitty, vaikka läpi harmaan kiven. (Juttu 41)

Pelkäsin, miten **selviän**. (Juttu 42)

Tiedän eläväni elämäni sesonkia. **Tunnen itseni** suhteellisen **hyvin**, kroppani toimii, olen tällä hetkellä naiseuden piikissä. **Voin** vihdoin **keskittyä olennaiseen**, eli läsnäolemiseen. (Juttu 43)

Virve sanoo topakasti, **ettei** hän **aio** nytkään **jäädä** mökkiin **murjottamaan**. (Juttu 46)

Pakko oli **selviytyä**. Olen päässyt yli katkeruudesta. (Juttu 50)

Muutosdiskurssin taustalla näkyy mielestäni jälleen naistenlehden rooli lukijan – todellisen naisen – identiteetin peilaajana. Naistenlehden erojuttujen tehtävä on tarjota todelliselle naiselle samaistuttavia kokemuksia, neuvoja ja ratkaisuja. Koska kielenkäyttö on valitsemista, toimittaja tarvitsee tiettyjä aiheita, näkökulmia ja sanavalintoja täyttääkseen tämän naistenlehden roolin jutullaan. Tekstinsä avulla toimittaja voi välittää tietoa, luoda suhteita ja vaikuttaa asioihin (Heikkinen, 2007, 15). Kielenkäytölle on ominaista myös tarve rakentaa erilaisia sanaverkostoja ja merkityskenttiä kirjoittaessamme tietyistä aiheista. (Tämän vuoksi esimerkiksi liikenneuutisissa käytetään toistuvasti sanoja auto, keli, kuljettaja, alkoholi, tienpinta ja poliisi.)

(Heikkinen, 2007, 37.) Tällaisen sanaverkoston ja merkityskenttien rakentumisen voi nähdä syyksi Me Naisten toistuviin erodiskursseihin. Siihen, millaisia diskursseja käyttöön on valittu, vaikuttaa naistenlehden konseptin ja rutiinien lisäksi myös tarve ilmaista eri asioita. Kieltä käytetään tarkoituksen mukaan: erojutuissa käytetään erilaisia sanavalintoja ja yksinjäämistä kuvataan eri tavoin kuin esimerkiksi kuolemaan päätyneissä eroissa puhutaan lesken elämästä. Näillä jutuilla pyritäänkin tarjoamaan vastauksia erilaisiin tarpeisiin, ja siksi myös käytetyt sanavarastot ovat valikoituneet erilaisiksi.

Yhtä tärkeää kielenkäytössä on se, mitä sanoja jätetään käyttämättä ja valitsematta. Tähän valintaan vaikuttaa paljon konteksti, jossa juttu on julkaistu. Konteksti liittyy suuresti merkitysten rakentamiseen, ja tällöin on olennaista valita sopivat sanat vallitsevan tilanteen, kulttuurin ja yhteiskunnan käsitysten mukaan. Tekstejä muodostaessaan kielenkäyttäjät antaa monenlaisia merkityksiä monenlaisille asioille ja jokaisessa kielenkäyttötilanteessa tehdään kulloiseenkin tilanteeseen sopivia valintoja. (Heikkinen, 2007, 36.) Kontekstin olennaisuutta korostaa myös Mikko Lehtonen (1998, 148). Hänen siteeraamansa Tony Bennettin mukaan tekstiä ja kontekstia ei voi edes erottaa toisistaan. Bennettin mukaan teksteistä ei voi koskaan sanoa mitään kovin merkittävää, vaan puhuminen mahdollistuu vasta, kun päätetään, missä kontekstissa jostakin tekstistä tehdään analyysin kohde. Näin ollen tutkitun naistenlehden konteksti korostuu tässäkin mielessä. Erotarinoita ei voi erottaa kontekstistaan, johon ne on kirjoitettu ja tarkoitettu.

Jos eroamisesta puhutaan lakituvassa, sitä voidaan kuvata avioliiton mitätöimiseksi.

Nettipalstoilla taas naisen jättänyt pettäjä mies saa niskaansa mitä mielikuvituksellisempia sadatteluja. Naistenlehdissä harvemmin nähdään kumpaakaan esittämisen tapaa. Sen sijaan Me Naisten kontekstissa esittämisentavaksi vakiintunut ero elämänmuutoksena on sävyiltään positiivinen. Me Naisissa elämänmuutosta ei haluta esittää seurauksiltaan tuhoisana, vaan pikemminkin muutoksen luvataan tuovan mukanaan aina jotain uutta. Tähän lupaukseen paneudun tarkemmin seuraavaksi.

6.2.3 Ero positiivisena elämänmuutoksena

Erojutuille on ominaista positiivinen vire, vaikka emotionaalisen kriisin ja muutoksen diskursseissa ero representoidaan lähes aina rankkana asiana. Tässä alaluvussa pääsen vastaamaan myönteisesti toiseen tutkimuskysymykseeni siitä, ovatko erohaastattelut

representaatioltaan positiivisia. Me Naiset –lehdessä esitettyjen erohaastatteluiden sävy, sanoma ja tulevaisuudenkuva on ollut positiivinen melkein koko tutkimukseni aineistossa.

Positiivisuuden korostaminen vakiintui erohaastatteluihin 1980-luvulta lähtien. Vielä 1970-luvulla uuden rakkauden mahdollisuutta ei pidetty haluttavana tai mahdollisena, mutta sen jälkeisillä vuosikymmenillä eronneet naiset ovat eron kokemuksista huolimatta valmiita uuteen rakkauteen tai ainakin sen mahdollisuuteen. Usea haastateltava oli jutun ilmestyessä jo uudessa suhteessa tai ainakin hän tahtoi sellaisen vielä joskus.

Ominaista positiiviselle representaatiolle on se, että koetut vaikeudet ja surut ovat takanapäin. Edessä sen sijaan on onnellinen nykyhetki sekä tulevaisuus, jolta uskaltaa odottaa rakkausrintamallakin paljon. Positiivisen erorepresentaatiosta tekee se, että haastattelun nykyhetkessä erosta etsitään lähes aina jotakin hyvää sanottavaa. Ero ei loppujen lopuksi nujerra ketään haastateltavista. Kipeät päätökset ja kokemukset halutaan nähdä tarkoituksenmukaisina, jotta voidaan saavuttaa jotain hyvää ja entistä parempaa:

Kaisa ei ole tippaakaan katkera. Hän sanoo, että asiat alkoivat selvitä vasta sitten, kun avioero oli tapahtunut. Joulukuussa tuli avioero ja jo **tammikuussa** minulla oli **oma asunto**, jonne saatoin myös **erossa minulle tuomitut lapseni** tuoda. (Juttu 9)

Nyt Marita aikoo muutenkin **satsata itseensä**. (Juttu 15)

Ihmiset pelkäävät elämässään yli kaiken epäonnistumista. Minä **olen kerran menettänyt kaiken, enkä pelkää** sitä **enää**. (Juttu 21)

Tunnen helpotusta, että **en ole kenellekään tilivelvollinen** tekemisistäni ja **teen itse omat päätökseni**. (Juttu 22)

Olen ylpeä, että olen kyennyt elättämään perheeni laulamalla ja saanut asiat luistamaan. **Ero on kasvattanut itseluottamustani**. (Juttu 23)

Tuli aavistus, että **elämällä on tarjota jotain hyvää**. (Juttu 27)

Vaikka avioero oli elämän **vaikein ratkaisu**, se oli **myös onnellisin**. **Toihan se mukanaan uuden rakkauden** ja äidiksi tuleminen ihmeen. (Juttu 28)

Ihan arjen tasolla tilalle on tullut **oman itsensä huolehtiminen** oman itsensä laiminlyönnin vastapainona. (Juttu 28)

Elämä on nyt **tasapainossa**. (Juttu 31)

Ero toi paljon myös **myönteistä** elämään. Pian Tiina huomasi **tekevänsä** kaikkia niitä **asioita**, joita hän oli aina **haaveillut** tekevänsä. (Juttu 32)

Olen oppinut **pitämään yksinolosta** ja nykyään jopa hakeudun omiin oloihin. (Juttu 37)

Olen henkisesti timmissä kunnossa. Se on rohkeutta **olla sitä mitä on**. (Juttu 39)

Ennen kaikkea Me Naisten positiivisessa erodiskurssissa korostetaan sitä, että kerran eronneella naisella on yhä mahdollisuus saavuttaa parisuhdeonni niin halutessaan. Usea haastateltavista ainakin haaveilee uudesta rakkaudesta:

Kyllä sitä joskus illalla kutomolta kotiin tullessa, märkänä pimeänä syksyiltana huokaisee, että **ollapa läheinen ihminen** odottamassa. (Juttu 12)

Haluaisin kyllä **elää** yhden **miehen kanssa**. (Juttu 14)

Rakkaus on elämän ehto. Minussa elää harras **unelma miehestä**. Että **voisin vielä rakastua**. (Juttu 18)

Toimiva **parisuhde on** edelleen **tavoitteissani**. (Juttu 26)

Mutta jos joskus löydän miehen, joka on kiinnostunut samoista asioista kuin minä, **otan onnen vastaan**. (Juttu 26)

Toimiva **parisuhde on** edelleen **tavoitteissani**. (Juttu 26)

Olen onnellinen, että elämäni on täynnä ihania, uusia asioita. Kenenkään ei kannata elää menneisyyden haamut kintereillään vaan **katsoa luottavaisesti tulevaisuuteen**. (Juttu 27)

Anne jaksaa **ajatella tulevaisuutta**, sen tarjoamia mahdollisuuksia. (Juttu 29)

Hän ei kuitenkaan estele, **jos todellinen sielunkumppani** joskus rinnalle **löytyy**. (Juttu 35)

Vakituinen **parisuhde häilyy** kuitenkin **mielessä** sitä selvemmin, mitä pontevammin sinkku miettii tulevien vuosien käännteitä. (Juttu 38)

Rakkaus ei ole kuollut. (Juttu 39)

Alttarille Anu **voisi** nykyään jopa **kuvitella itsensä**, vaikka hän on aina vastustanut avioliittoa. (Juttu 41)

En sulje pois mahdollisuutta, että elämäni tulisi vielä **uusi mies**. (Juttu 45)

Omat kokemukset eivät ole vieneet Virven uskoa siihen, etteikö parisuhde voisi toimia ja kestää. Ja jos hyvin käy, **miehenkin hän saattaa vielä päästää lähelleen**. (Juttu 46)

Usea haastatelluista on jo löytänyt uuden rakkauden haastatteluhetkellä. Tästä rakkaudesta myös kerrotaan melko avoimesti:

Aika äkkiä eron jälkeen **löysin** tanssiravintolasta **toisen**. (Juttu 14)

Voimia jaksamiseen on antanut yksityiselämä ja **vierellä kulkeva**, amerikkalaisessa yrityksessä työskentelevä **mies**. (Juttu 15)

Toivon, että tämä **kolmas avioliittoni** kestää lopun elämääni. (Juttu 17)

Olen **nyt onnellisesti naimisissa** lahtelaisen markkinointipäällikön Jari Salosen kanssa. Jälkeenpäin tämä kaikki on kääntynyt hyväksi. (Juttu 19)

On hän seurustellutkin välillä, mutta sitä oikeaa ei ole löytynyt. (Juttu 20)

Kun ihmiselle annetaan mahdollisuus heittäytyä johonkin, oli se sitten **ihmissuhde**, työpaikka tai mikä tahansa, **siihen on hypättävä täysillä**. (Juttu 21)

Tiina on löytänyt rinnalleen **uuden miehen**. Sellaiseen **suhteeseen kuuluu** Tiinan mielestä ilman muuta **myös avioliitto**. (Juttu 30)

Nyt nelikymppisenä **Mattinsa löydettyään** hän **voisi vaikka taas avioitua**. (Juttu 32)

Tapailen kiinnostavaa ihmistä. (Juttu 33)

Vaikuttaa siltä, että **tuoreella seurustelusuhteella** on tärkeä sija Piitun elämässä. (Juttu 43)

Jonna **tapasi tulevan miehensä** helposti ja kivuttomasti. (Juttu 51)

Uuden rakkauden mahdollisuuden korostaminen näkyy etenkin 2000-luvun erojutuissa. Tästä kertoo se, että 2000-luvulle tultaessa on aika eron ja haastatteluhetken välillä selvästi lyhentynyt. Silti eronneet naiset kokevat haastatteluhetkellä kaiken kurjuuden olevan takanapäin, vaikka esimerkiksi 2010-luvun haastateltavista yksi oli vasta ”kohta” jättämässä eropapereitaan ja muutamalla muulla ero oli ”juuri” tapahtunut.

Positiiviseen erorepresentaatioon vaikuttaa varmasti se, että genrenä naistenlehti rajaa erojuttujen kielenkäyttöä ja sävyä tietynlaiseksi. Tämä näkyy siinä, että todellisuutta hahmotetaan kulloiseenkin paikkaan sopivalla tavalla ja tietynlaisissa tilanteissa ja tiettyjen ihmisten kanssa käytetään tietynlaisia ilmauksia (Heikkinen, 2007, 86). Naistenlehdessä jutut ovat aina kirjoitettuja naisyleisölle. Samalla toimittaja kirjoittaa juttujaan sen yleisön ja yhteisön edustajana ja sille ominaisilla tavoilla. Toimittajalla ja lukijalla voi olettaa olevan jo valmiiksi jotakin yhteistä tietoa aiheesta. Korostaessaan positiivista representaatiota erosta toimittajat vakiinnuttavat eropuheeseen osaksi tavan, jossa rakkauden katsotaan loppujenlopuksi kuuluvan osaksi elämää.

Miten erojuttuihin sitten syntyy tai synnytetään positiivinen lataus? Koska tekstit ovat jatkuvaa merkitysten valitsemista, ovat kaiken kielenkäytön tapaan myös lehtien jutut valintojen tulosta: Joku päättää, mistä kirjoitetaan, ja kuka kirjoittaa. Tehdäänkö pikku-uutinen vai isompi uutinen tai reportaasi? Mikä on näkökulma? Tuleeko kuvia? Kuinka pitkä jutusta tehdään ja mihin se lehdessä sijoitetaan? Nostetaanko asia lööppiin? Jotkut tällaisista valinnoista tehdään toimituksissa hyvin tietoisesti. Ne ovat lehtiammattilaisten jokapäiväistä työtä ja valitseminen on osa ammattitaitoa. (Heikkinen, 2007, 33.) Tässä mielessä erotarinat rakentuvat varmasti toimituksellisen prosessin mukaan. Juttu voi lähteä liikkeelle ideasta, henkilöstä tai tapahtuneesta. Monet asiat ovat päätettyjä jo etukäteen, kuten se, montako sivua jutulle on tilaa. Mutta kuten Heikkinen (2007, 33) kirjoittaa, monet teksteissä näkyvistä valinnoista ovat kuitenkin sellaisia, että valitsemisesta puhuminen johtaa harhaan. Valinnat eivät nimittäin aina ole tietoisia eikä

valitsija huomaa valitsevansa eikä ymmärrä valinnanvaraa. Hän valitsee ikään kuin automaattisesti tietyt sanat ja rakenteet sekä koostaa kokonaisuuden joidenkin oppimiensa käytänteiden mukaisesti. Joistakin merkityksistä ja niiden ilmaisemisen tavoista on tullut hänelle – ja ehkä yleisemmin jollekin ryhmälle tai yhteisölle, jopa yhteiskunnalle – selviöitä, luonnollisia, itsestään selviä asioita.

Uskon, että tutkimassani naistenlehdessä tätä merkitysten valitsemisen tapaa ohjaa sekä toimituksellinen päätöksenteko että toimittajan oppimat tavat kertoa asioita naistenlehden kontekstissa. Lisäksi monet asiat tehdään juuri nimeten tietynlaisiksi. Näin ollen tekstien lukijoille annetaan nimien kautta haluttu näkökulma todellisuuteen. Nimeämisessä on totuuden asemasta kyse pikemminkin siitä, mihin tekstillä pyritään. Asioiden nimeäminen ei ole millään tavalla maailman puolueetonta kuvaamista. Jokaisessa nimeämisessä on mahdollisuus myös kannanottoon ja arvottamiseen. Eikä vain mahdollisuus, nimittäin jokaisessa nimeämisessä otetaan väistämättä kantaa. (Heikkinen, 2007, 41-42.) Me Naisten erojuttujen pyrkimys voi olla kuvata eroa juuri positiivisena elämänmuutoksena. Koska naistenlehti pyrkii rakentamaan sitoutuneen lukijasuhteen – joka on edellytyksenä jo lehden ilmestymisellekin – on erotarinan positiivinen lataus omiaan rakentamaan tätä. Jos erotarinat esitettäisiin lohduttomina, elämän päättävänä tapahtumina, lukija tuskin palaisi lehden pariin, sillä mitään lupaus tulevastasi ei ole annettu.

Kaiken kaikkiaan liikun positiivista erodiskurssia kuvaillessani hyvin pitkälti esittelemäni aiemman tutkimuksen linjoilla. Kuten esimerkiksi Kukkasjärvi ja Pelkonen (1999, 98) totesivat, avioero on aina loppujen lopuksi seurauksiltaan positiivinen prosessi ja teksteissä ei koskaan unohdeta muistuttaa, että sateen jälkeen paistaa aina aurinko. Kuitenkin aikaisempaan tutkimukseen verraten en voi oman tutkimusaineistoni kohdalla yhtyä väittämään, että avioeroartikkelit rakennetaan varsin hienotunteisiksi ja sovinnaisiksi, sillä aihe on arka ja vaikeista asioista on helpompi puhua varovaisin ilmauksin (emt., 97). Me Naisten erodiskurssi on lopputulemaltaan positiivista, mutta silti siinä tehdyt journalistiset valinnat, tiedostetut ja tiedostamattomat, ovat selvästi elämänmakuisia. Eron tapahtumat nimetään esimerkiksi kriisiksi, epäonnistumiseksi ja suruksi. Journalistisen nimeämisen avulla toimittaja pääsee tekstillä kuvailemaan eron tapahtumia rankoillakin sanavalinnoilla, mutta samaan aikaan erotarina voidaan arvottaa kokonaisuuden kannalta positiiviseksi elämänmuutokseksi.

6.2.4 Etsinnässä eron syyt ja syylliset

Eräs toistuva diskurssi ja olennainen osa erohaastattelujen rakentamista ovat eron syyt. Eron syistä kerrotaan Me Naisten haastatteluissa kahdella tavalla joku suoraan tai epäsuorasti vihjaillen. Nämä tavat esiintyvät vaihtelevasti jutusta toiseen ja joskus jopa saman jutun sisällä. Eron syy on kirjoitettu suoraan etenkin silloin, jos se on ollut erityisen rankka, kuten esimerkiksi alkoholismi, mustasukkaisuus tai uskottomuus. Suorassa kerronnassa eron syitä eritellään:

Avioliitossa elin mieheni elämää ja olin hänen varjossaan. **Riippuvaisuus ja epäitsenäisyys** ei ole koskaan hyväksi. (Juttu 1)

Mies oli nuori, asunut aiemmin vain kotonaan. **Ei tullut toimeen tyttäreni kanssa.** (Juttu 2)

Pojan synnyttyä huomasin sen katkeran tosiasian, että **mieheni innostus perhe-elämään oli loppahtanut.** Tultuani töistä sain painia lasten kanssa yksin. Viikko viikolta mieheni venytti kotiintuloa yhä myöhempään. (Juttu 4)

Ratkaisevinta avioliittoni epäonnistumiselle oli **turvattomuus, alkoholi, uskottomuus.** (Juttu 4)

Mieheni oli **ylemmästä sosiaaliluokasta** kuin minä ja suurin syy avioliittomme epäonnistumiseen. (Juttu 4)

Minun **avioliittoni kaatui anoppiin.** Mieheni oli ainoa poika ja hyvin läheinen äidilleen. (Juttu 4)

Kyllähän sen arvaa, kun **kaksi liian nuorta ihmistä menee naimisiin**, että ei se helposti onnistu. (Juttu 9)

Usein ihmettelin, kuinka tuo mies voi olla minulle niin vastenmielinen, **uhkaili humalassa ja loukkasi.** (Juttu 14)

Olin mennyt nuorena naimisiin miehen kanssa, joka oli **mustasukkainen.** Avioliitossa jouduin **alistettuun asemaan.** Tilanteeseen, missä ainoa ulospääsy oli **uskottomuus** ja sen kautta lähteminen yhteisestä kodista. (Juttu 13)

Miehen elämään tuli **toinen nainen.** (Juttu 16)

Toinen oli sidoksissa enemmän kuin toinen. Toinen suuri este oli kymmenen vuoden **ikäero** miehen hyväksi. (Juttu 17)

Työ ja eläminen maalla oli rankkaa. Sen seurauksena avioliitto alkoi rakoilla ja lopulta sitä pidettiin yllä tyttärien vuoksi. (Juttu 19)

Tosiasia on, että kahden **taiteilijan liitto on vaikea.** Kun on kyseessä kaksi vahvaa luovaa ihmistä, kumpikaan ei yleensä kykene tukemaan toista. Vuosien kuluessa tuen puute johtaa yksinäisyyteen ja **yksinäisyys** eristäytymiseen, vääränlaiseen vahvuuteen. (Juttu 39)

Mies oli ennen toissajoulua työmatkalla **eikä ikinä palannut kotiin.** (Juttu 42)

Syyt ovat tapauskohtaisia, mutta toistuvasti esille tuotuja eron syitä ovat toimimaton perhe-elämä, kyllästyminen, rankka työ ja erilleen kasvaminen. Useimmiten eroon on johtanut monen eri asian summa. Vaikka eron syistä kerrotaan suoraan, arkiset asiat, kuten työuupumus, kiireinen arki tai

kipinän hiipuminen, harvoin nousevat repostelun aiheeksi. Tällaisista eron syistä saatetaan kertoa vain muutamalla lauseella:

Suhteessamme **voitiin huonosti. Kinastelimme** ihan kaikesta. Siitä, kuka on oikeassa, kenen vuoro ja kenen velvollisuus. Sehän tappaa suhteen kuin suhteen alta aikayksikön. (Juttu 32)

Kun **seksi** ei enää ollut niin hieno ja uusi asia, toisen naama rupesi kyllästyttämään. Minua ei enää huvittanutkaan mennä joka paikkaan kahdestaan, vaan aloin **kaivata omia menoja**. (Juttu 34)

Eräällä tavalla **kasvoin ulos** suhteestamme. (Juttu 36)

Tarvitsen paljon tilaa ja omaa aikaa. En voi sietää liikaa **yhdessä nyhjäämistä**. (Juttu 40)

Oli ollut jo pitkään aistittavissa, että jokin **kipinä puuttui**. Ensimmäinen merkki oli se, että fyysinen kosketus hiipui. (Juttu 45)

Vähitellen Virve kuitenkin tunsu, että **erilaisten maailmojen yhteensovittaminen** arjessa oli vaikeaa. Hän ei osannut olla liitossa oma itsensä. (Juttu 46)

Nyt kun katsoo asioita taaksepäin, olisi ehkä kannattanut **edetä hitaammin**. (Juttu 50)

Hääpäivänä mieheni sanoi, että **olikohan tämä nyt hyvä idea**. (Juttu 51)

Avioliitosta huolimatta suhde **ei ollut kovin tukevalla pohjalla**. (Juttu 51)

Ruuhkavuodet kuluttivat liittomme loppuun. (Juttu 45)

Lasten saaminen toi avioliittoon uudenlaista haastetta. (Juttu 50)

Epäsuora vihjailu eron syistä puolestaan jättää lopulliset syyt lukijan pääteltäväksi rivien välistä. Lukijalle saatetaan esimerkiksi vihjailla liiton olleen onneton. Lukija saa tällöin itse kuvitella, että liitto voi olla toimimaton esimerkiksi siksi, että se on solmittu velvollisuuden tai tavan vuoksi ennemmin kuin rakkaudesta:

Parisitoutuminen muuten lienee usein näyttämistä muille ja itselleen, että olen “normaali”, koska minulla on puoliso. Ainakin minulla toinen avioliitto saattoi näin jälkeenpäin ajatellen olla paljolti sitä, että kyllästyin kuuntelemaan ystävien ja tuttavien päivittelyä siitä, kuinka tuollainen nuori ja kaunis nainen asuu yksin. (Juttu 10)

Vanhat säännöt näyttävät vain sitkeästi pitävän paikkansa. **Aviomies ja naisen oma ura**, vallankin jos se on vaativampi, näyttää **sopivan huonosti yhteen**. (Juttu 12)

Liian nuoria ja tietämättömiä, kun mentiin naimisiin. Ulkoisesti on kaikki kunnossa, mutta ei sittenkään. (Juttu 13)

Miesten on usein vaikea kestää itseään **menestyvämpää naista**. (Juttu 26)

(Miehen) **herkälle ja taiteelliselle luonteelle annetaan anteeksi enemmän** kuin muille. (Juttu 27)

Helposti ihminen **tyytyy siihen mitä on**, varsinkin kun **ei muusta tiedä**. (Juttu 28)

Varhain parisuhteeseen ja perheen perustamiseen **ajautunut nuori äiti** oli alkanut pikkuhiljaa suuntautua kodin ulkopuolelle. **Tuli opinnot ja tentit, menot ja riennot**. (Juttu 32)

Jos jaan elämäni jonkun kanssa, **haluan**, että **arvomaailmamme ovat samankaltaiset**. Puhun nyt suhteesta lapsiin, suvaitsevaisuudesta, inhimillisyydestä, lämmöstä ja toisten ihmisten kunnioittamisesta. (Juttu 35)

Kiinnostavan diskurssin eron syiden erittelystä tekee se, että toimittajan täytyy perustella syiden puuttumista. Esimerkiksi jutussa 12 toimittaja tuo auki sen, kuinka “emme lähde pohtimaan Eijan kanssa enemmälti eron jälkiä ja syitä”. Kun syitä ei haluta avata lukijalle, astuu lehtijuttuun mukaan vihjailu. Ominainen seikka tällaiselle vihjailulle on se, kuinka aina muistetaan mainita, ettei eroon liity kolmansia osapuolia:

Avioeron syitä hän ei lähde erittelemään. Sen verran hän selventää, **ettei** kummankaan elämään **tullut uutta rakkautta**. (Juttu 21)

Tilanteeseemme ei liity mitään dramatiikkaa **eikä kolmansia osapuolia**. Kysymys on pitkälti ihmisen kehitysprosessista, eräällä tavalla kasvoim ulos suhteestamme. (Juttu 36)

”Tällaiset päätökset kypsyvät hitaasti ja ovat vuosien harkinnan tulos.” Kaija haluaa painottaa, ettei päätökseen **liity kolmansia osapuolia**. (Juttu 39)

Miksi eron syistä sitten kirjoitetaan niin paljon? Maksimainen (2010, 77, 141-144) esittää, että erojen syiden käsittelyn tärkeys kertoo valtavasta pyrkimyksestä ymmärtää eron merkitystä – eikä vain yksittäisen eron, vaan erojen yleensä. Eron syyt auttavat tekemään eroista ymmärrettävien. Erityisesti eron syitä ja selityksiä, siis eron ymmärrettäväksi tekemistä, tarvitaan eropuheessa, sillä eron katsotaan rikkovan avioliiton ihannetta vastaan. Avioliiton pysyvyyttä korostava ihanne nimittäin edellyttää aina selityksiä siitä, miksi ero on tapahtunut. Syiden etsimisellä pyritään paljastamaan ikään kuin totuus päättyvästä suhteesta: miksi onnelliselta näyttävä suhde hajoaa? Siinä missä itse kuvaan eroa naisen itsenäisyyden kasvun paikkana, kuvailee Maksimainen sitä eräänlaisena tuhon hetkenä, joka pakottaa varsinkin eroajan, mutta myös kaikki muut, arvioimaan eroon päättyvän suhteen todellista luonnetta uudessa valossa. Erosta tulee siis uusi tarkastelukulma suhteeseen. Tästä kulmasta eronnut nainen katsoo uudelleen ”unelmalta” näyttäneeseen suhteeseen ja miettii, löytyykö suhteesta kuitenkin jotain, joka olisi vihjannut tulevaan eroon.

Tekstit ja lehtijutut ovat aina representaatioita, ja tekstien representaatioluonnetta voi tarkastella sitä kautta, että niissä esitetään kertomuksia todellisuudesta. Kaikki mainitut kielelliset ja muut piirteet, joiden nojalla tekstit siis kykenevät merkitsemään lukijoilleen jotain, ovat sidoksissa lukijoiden ennakkotietoon. Lukijat muodostavat suhteellisen yhdenmukaisen käsityksen teksteistä sen nojalla, mitä he jo tietävät. (Lehtonen, 1988, 116-117.) Erohaastattelu on siis representaatio ja kertomus todellisesta erosta ja lukijoilla – todellisilla naisilla – on ennakko-oletus siitä, että ero

tapahtuu aina jostain syystä. Eron syiden painottaminen ja läpikäyminen vastaa tähän lukijoiden tarpeeseen ymmärtää eron johtaneita tapahtumia. Mitä enemmän ja yksityiskohtaisemmin eron syistä kerrotaan, sitä paremmin lukija voi myös ymmärtää erotarinaa toimittajan tarkoittamalla tavalla. Lukijat lähestyvät tekstejä aktiivisesti, tietyin odotuksin varustettuina. Tieto tekstin genrestä herättää joukon odotuksia siitä, mitä tuleman pitää ja osallistuu näin merkitysten muodostamiseen tekstejä luettaessa. Samalla lukijat tekevät implisiittisiä päätelmiä merkityksistä ja täyttävät tekstien aukkoja. Ja mitä vähemmän kertomukset tarjoavat informaatiota, sitä aktiivisemmin lukijoiden voi ajatella pyrkivän tuottamaan niihin tolkkua. (Lehtonen, 1988, 119, 175-176.) Koska tekstit ovat aina genren ohjaamia ja edellyttävät valitsemista, näyttäytyy eron syiden kertominen olevan toimittajan tekemä tietoinen valinta. Eron syiden käsittely kuuluu siis olennaisena diskurssina Me Naisten erohaastatteluihin.

Kuinka sitten on erotarinoiden syyllisten kertomisen laita? Syyllisyysdiskurssille ominaista on se, eron syyllinen osoitetaan vain siinä tapauksessa, jos eropäätöksen tekijä on itse haastateltava:

Jokin aika sitten **Leena teki vaikean päätöksen** elämässään: kuuden avioliittovuoden jälkeen hän lähti kokeilemaan elämää taas itsellisenä. (Juttu 7)

Minä eron aloitteentekijä olin. (Juttu 9)

Olen mahdoton kiukkupuntari, annan tulla kun raivostun. Joskus olen ajatellut, että **kyllähän** sen toisaalta **ymmärtää**, että mies halusi rauhallisemmille vesille. (Juttu 16)

En syyttänyt ketään. Mietin vain, **missä itse tein väärin**. (Juttu 17)

Ei ollut helppo riuhtaista itseään juuriltaan. Jossain vaiheessa mitta tuli kuitenkin niin täyteen, että **Hannele tiesi** eron olevan ainut ratkaisu. (Juttu 22)

Ero oli enemmän **minun päätökseni** ja Juha hyväksyi sen pitkin hampain. (Juttu 34)

Linda tunnustaa heti, että **erot ovat** monesti myös **hänen syytään**. (Juttu 40)

Syyllisen osoittelemisen vältteleminen näkyy myös siinä, että ero laitetaan molempien puolisoiden piikkiin. Näin yhteisen päätöksen korostaminen tekee molemmista puolisoista yhtä syyllisiä:

Ero oli **yhteinen päätös**. (Juttu 1)

Päätös erosta **oli yhteinen**. (Juttu 23)

Päädyimme eroon, koska ei oikein ollut muuta mahdollisuutta. (Juttu 34)

Muun kuin itsensä syyllistäminen on siis hyvin vähäistä ja aina sellaisen löytämistä ei edes haluta tai pidetä tarpeellisena:

Erossamme **ei haettu syyllistä**, suhde ei vain toiminut. (Juttu 24)

Syyllisten osoittelun vähäisyys voi johtua Jallinojan (1997, 220) kuvailemasta eron mysteeriluonteesta. Kun eron syistä ja syyllisistä kerrotaan epäsuorasti, ero mielletään jossain määrin yksilöstä riippumattomien ulkoisten voimien aikaansaannokseksi. Tällainen tulkinta suhteen loppumisen vääjäämättömydestä säädyllystää eroa, jota ei voida nykyaikanakaan esittää täysin tarkoituksellisena tapahtumana, kuten haluna vapauteen. Eroajien omilla kommentteilla eron syiden ympärille voi siis muodostua arvoituksen ja epämääräisyyden ilmapiiri. Mielestäni juuri tämä seikka lisää erohaastatteluissa sitä, ettei eron aiheuttanutta syyllistä tarvitse tai haluta tuoda esille. Epäsuoralla vihjailulla yksi osa eron syistä voidaan vyöryttää jollekin kolmannelle taholle, jolloin ero ei näyttäydy yhtä tarkoituksellisena tapahtumana kuin se kenties on saattanut olla.

Yhteiskunnallisesti eron syyllisen löytämisellä oli merkitystä vielä 1900-luvun alun Suomessa. Ennen nykyistä vuonna 1930 voimaantullutta avioliittolakia (joka on kokenut uudistuksia myöhemmin) syyllisyys oli ratkaisevassa roolissa avioeroa haettaessa. Ennen vuoden 1930 lakia avioeroissa sovellettiin vuoden 1734 lain naimiskaarta, jonka mukaan avioerossa oli erittäin tärkeää selvittää syyllinen avioeroon. (Finlex, 1929.) Syy siihen, miksi näitä syyllisiä ei osoitella naistenlehdissä, on ajan kulumisen ja avioliittolain muuttumisen lisäksi varmasti myös naistenlehtigenressä. Eron syyllisten osoittelun välttäminen erottaa haastateltavaa ymmärtävän puhettavan omaavan naistenlehden esimerkiksi juorulehdistä. Juorulehdissä julkkisten eron käsittelytapa on hyvin erilainen, eikä syyllisiä pelätä osoittaa. Naistenlehdessä eron syyllisen häivyttäminen hyvä tapa keskittyä käsittelemään eroa vain eronneen naishaastateltavan kokemusten kautta.

Tämä naistenlehtigenrelle ominainen tapa lähestyä aihetta naisen maailmasta käsin näkyy myös siinä, että muu puhe näistä entisistä puolisoista on neutraalia. Eronneisiin miehiin viitattiin jutuissa lähinnä lasten isänä ja puolisona. 2000-luvulle tultaessa termeihin liittyvät mukaan rakastettu, 2010-luvulla puolestaan termit entinen ja ex-mies, joita viljellään ahkerasti. Sävyllään eropuheet miehestä menevät enemmän positiivisen kuin negatiivisen mustamaalaamisen puolelle. Miehet saavat kehuja esimerkiksi lasten hoidollisista asioista. Nimeltä entinen puoliso mainitaan silloin, kun hän on itsekin julkisuuden henkilö. Alkupään aineistolle ei kuitenkaan ollut tavatonta mainita myös ei-julkisuudesta tunnettujen miesten nimiä. 2010-luvulle tultaessa tämä trendi on selvästi hiipunut. Entisen miehen nimen mainitsemisen väheneminen tosin saattaa

hyvinkin olla myös ajalle ominaiseen julkisuuskulttuurin muutokseen ja yksityisyyden suojaan liitettävissä oleva asia.

Yhteenvedona voi siis sanoa, että eron syistä erohaastatteluissa puhutaan melko paljon, kun taas eron syyllisiä ei juurikaan osoitella. Eron syyt ovat haastatteluissa hyvin moninaisia ja tapauskohtaisia. Usein eron on johtanut monen eri asian summa. Eron syyllinen puolestaan kerrotaan silloin, jos erosta on päättänyt itse haastateltava nainen, ero on ollut pariskunnan yhteinen päätös tai on kyse jostakin erityistapauksesta, kuten yhteyksien lopullisesta katkaisemisesta yllättäen. Kuinka naistenlehdessä representoitujen ideaalien naisten ja lukijoina olevien todellisten naisten eron syyt sitten kohtaavat toisensa? Sekä lehdessä esitetyt eron syyt että aiempien tutkimusten mukaan todetut todellisten naisten eron syyt ovat päällekkäisiä: eron on aiheuttanut niin kyllästyminen, rakkauden puute, uskottomuus, mustasukkaisuus, alkoholismi kuin kommunikaatiovaikeudet. Todellisten naisten ja naistenlehdessä esitetyn ideaalin naisen eron syyt siis vastaavat toisiaan melko lailla. Sen sijaan naistenlehdissä ei korostu yhtä vahvasti todellisten naisten rooli siitä, että aloite avioeroon on usein naisen tekemä.

6.2.5 Erosta selviytyminen

Oma diskurssinsa muodostuu myös erosta selviytymisen ympärille. Lähes poikkeuksetta erojutuissa käydään läpi niitä keinoja, joiden avulla eronnut nainen on päässyt yli eron aiheuttamista raskaista tuntemuksista ja muutoksista. Eron selviytymiskeinojen korostus kertoo varmasti myös siitä, millaisia erotarinoita lukijat suomalaisessa kulttuurissa haluavat lukea. Palaan aluksi hieman kertaamaan ajallista tarkastelua, sillä vuosikymmenten aikana eron selviytymiskeinojen representoinnissa on näkynyt selvästi kehittyvä suunta: 1970-luvulla erosta selvittiin, koska niin oli pakko tehdä pystyäkseen elättämään itsensä ja lapsensa. Työn tekeminen korostui, ystävien tukea sen sijaan ei ollut saatavilla. 1980-luvulla työn lisäksi tärkein apu arjessa selviytymiseen olivat ystävät. 1990-luvulla ystävien kanssa puhumisen lisäksi aletaan korostamaan myös pienten asioiden, kuten jumppaamisen ja päiväkirjan kirjoittamisen, merkitystä. 2000-luvulla tärkeää tukea antavat ystävät ja surutyön käsittelyn merkitys kasvaa. Terapia tuodaan esille. 2010-luvulla suurin painoarvo on ystäväverkostolla, puhumisella, ammattiavulla sekä arkisilla asioilla, kuten ulkoilulla.

Suurin muutos tapahtui 1990-luvulla, jolloin ystäville puhuminen lisääntyi ja työ menetti merkitystään selviytymiskeinona. Selviytymiskurssissa esille nostetun työn rooli ei ole enää 2000-luvulla pakko, vaan se nähdään nykyään voimavarana. Työnteon esiintyminen suuressa osassa jutuista voi selittyä sillä, että työelämä ylipäättään on naistenlehdissä suuren huomion kohteena ja menestyminen työelämässä kytketään usein tiiviisti ajatukseen naisemansipaatiosta (Ruoho & Saarenmaa 2011, 88.89):

Löysin oman työni ja loin oman maailmani. (Juttu 1)

Kiinteyttä olen **töistä** elämäni kaivannutkin. (Juttu 7)

Surua torjuin työtä tekemällä ja muihin ajatuksiin paneutumalla. (Juttu 24)

Ajattelin, että on parempi **tehdä töitä** kuin rypeä kotona. (Juttu 28)

Ulkopuolisesta voi näyttää rankalta, että artisti joutuu viihdyttämään yleisöä, vaikka oma sydän on säpäleinä. **Mutta yleisö antaa kaikesta huolimatta energiaa.** (Juttu 46)

Jonna on aina löytänyt elämän kolhuihin **apua** uskon lisäksi **säveltämisestä ja sanoittamisesta.** (Juttu 51)

Ystävien ja läheisten tukea representoidaan myös ahkerasti selviytymiskeinona. Kenties tällaisella representaatiolla halutaan korostaa naistenlehden lukijoita yhdistävää roolia: ajatusta siitä, että lukijat kuuluvat naisellisilta ominaisuuksiltaan ja ajatusmaailmaltaan samaan joukkoon. Erohaastatteluissa painotetaan etenkin ystävien kanssa käytyjä keskusteluja ja eron käsittelemistä puhumalla:

Puhuminen läheisimpien kanssa auttoi minua paljon. (Juttu 13)

Asioista pystytään jo **puhumaan.** (Juttu 13)

En olisi itse selvinnyt **puhumatta asioista ystävien kanssa.** (Juttu 13)

Selvisin pahimman yli, koska olen hyvin avoin ihminen ja **puhuin asioista toisten kanssa.** (Juttu 22)

Puhuminen olikin se, mikä **auttoi** pahimman yli. (Juttu 23)

Ilman toimivaa **ystävien tukiverkostoa** en olisi ikinä selvinnyt yksin lasten hoidostakaan. (Juttu 32)

Onneksi **ympärillä on ihmisiä**, jotka ovat jaksaneet kuunnella vuodesta toiseen itkuja, murheita, huutamista ja epätoivoa. (Juttu 41)

Piitun **siskot ovat** olleet erossa tärkeänä **tukena.** (Juttu 43)

Eron jälkeen **ystävistä tulee entistä tärkeämpiä.** Jos parisuhteen päättymisessä on jotain hyvää, niin se, että ystävydet syventyvät. (Juttu 44)

Ystäviltaan hän **sai** ennen kaikkea henkistä **tukea.** (Juttu 50)

Yksi selviytymiskeino löytyy myös kodinaskareista ja muista arkisista puuhista. Arjessa auttavat selviytymään esimerkiksi tanssiharrastus, usko, riittävä uni, siivoaminen, lapsista huolehtimisen pakko ja uuden kodin kunnostaminen:

Mutta ilman **Jumalan apua** en olisi selvinnyt tästä niin hienosti. Taistelua voi käydä myös ulkoisin keinoin, kuten **aerobic-jumpalla ja lenkkeilyllä**. (Juttu 16)

Avioeron kiirastulen läpikäyneen Liisan on pitänyt koossa **kristillinen opetus**. (Juttu 17)

Suruaan ja yksinäisyyttään hän purki **päiväkirjaan**. (Juttu 18)

Eniten minua ovat **auttaneet hyvä tukiverkko, liikunta, arki ja rakkaus omiin tyttöihin**. (Juttu 29)

Eron jälkeen hankitun **koiran kanssa lenkkeillessään** hän pystyy tuulettamaan ajatuksiaan ja sydäntään. (Juttu 41)

Heti eron jälkeen olin yltiöinnokas. **Siivosin hulluna ja riuhdoin ladulla**. Maaliskuussa pidin 40-vuotisjuhlat. (Juttu 42)

Sairauslomallaan Piitu piti huolen siitä, että hän **nukkui tarpeeksi**. (Juttu 43)

Hän aikoo **opiskella espanjaa, koota** mahdollisimman suuren **palapelin** ja täyttää parvekkeensa itse kasvattamallaan yrteillä. Lisäksi Virve **suunnittelee remontoivansa**. (Juttu 46)

Etenkin 2000-luvulle tultaessa myös terapiassa käymisestä ja ulkopuolisen avun hakemisesta kirjoitetaan avoimesti ja häpeilemättä. Lisäksi erosta selviytymistä kuvataan usein surutyönä, joka täytyy tehdä kunnolla:

Hän tietää, että **surutyö täytyy tehdä** kunnolla, muuten uusille asioille ei ole elämässä sijaa. (Juttu 27)

Kriisiapu, perheterapia, on ollut hyvää lääkettä. (Juttu 29)

Hän myöntää hakeutuneensa **psykoanalyysiin** toisessa avioliitossaan, kun puolisoiden suhde alkoi rakoilla. (Juttu 32)

Kirjoittaminen on ollut terapeutista. (Juttu 33)

Ehkä silloin vasta aloin **tehdä surutyötä** erosta. (Juttu 34)

Kävin seurakunnan perheasiain **neuvottelukeskuksessa**. (Juttu 42)

Virve uskoo **terapian nopeuttavan selviytymistä** ja uuden elämän alkuun pääsyä. (Juttu 46)

Terapia auttoi avioerossa. (Juttu 47)

Eron vakavuudesta elämänvaiheena kielii kuitenkin se, että joskus haavojen paranteluun auttaa vain riittävä välimatka ja kuluva aika:

Roswitha pääsi oman avioeronsa ylitse **viettämillä viisi vuotta yksin**. (Juttu 17)

Anun rakkaushaavat **paransi aika ja välimatka**, kun he eivät enää tavanneet. (Juttu 17)

Päästäkseni eroon suuresta tunteesta, joka vielä jatkui, minun oli parasta lähteä pois Suomesta. Vain **maantieteellisesti kyllin pitkä matka** lievittää eron tuskaa. (Juttu 17)

Halusin **lähteä kauaksi** ja työstää omia ajatuksiani ja vuosi onkin auttanut minua **löytämään tasapainon** ja pääsemään eroni ylitse. (Juttu 30)

Niistä selviytymiseen on mennyt **pidempi aika** kuin olin kuvitellut. (Juttu 41)

Avioerosta toipuminen **ei ollut helppoa** vieraassakaan maassa. (Juttu 51)

Joskus myös itse ero voi olla sysäys parempaan ja itsenäisempään elämään. Tällainen kriisi edellyttää eronneelta naiselta omien tunteiden työstämistä sekä arkielämän ja käytännöllisten asioiden uudelleen järjestämistä. Usein eron jälkeiset uudet haasteet ja oman itsensä löytäminen toimivat avaimina uuteen, itsenäiseen elämään. Myöskin vaikeuksien kautta voittoon -ajatusmalli paistaa eronneiden kertomasta:

Käytännölliset ja taloudelliset vaikeudet autoivat minua **surun ylitse**. (Juttu 1)

Parasta avioerossani oli, että löysin oman itseni. **Loin oman kotini itse**, säästin osakkeen, tein velkoja ja vastasin niistä. (Juttu 1)

Mutta silloin tuntee saavuttaneensa omassa minässään jotakin, kun huomaa, miten **yksinäisyydestä voi nauttia**. (Juttu 8)

Ihminen on vapaampi tekemään ratkaisuja, kun **ei ole riippuvainen eikä vastuussa toisesta**. Elämisen ja menemisen vapaus on ihanaa. Sitä paitsi aivan **pikkuasiatkin ovat** tavattoman **mukavia** näin itselliselle: voi syödä valkosipulia mielin määrin ja lukea kirjaa sängyssä vaikka aamuun asti, jollei uni tule. (Juttu 10)

Hänestä kun yksineläjä **on todella onnellinen** ihminen, **sairaanakin**. (Juttu 10)

Oman selviytymisensä ja eheytymisensä kannalta olisi ollut välttämätöntä tietää, **mitä itse on tehnyt väärin**. On vaikea muuttua, kasvaa ja parantua, jollei tiedä mistä lähtisi liikkeelle. (Juttu 29)

Uskon erosta selviytymisen diskurssin liittyvän vahvasti eron positiiviseen elämänmuutoksen diskurssiin. Tässä kohden nämä kaksi diskurssia risteävät keskenään. Erosta selviytymisen keinojen läpikäynnin avulla toimittaja pystyy tekstissään esittämään ja perustelemaan, kuinka eron kipeiden ja surullisten tuntemusten yli on mahdollista päästä. Tekstien tuottajilla, siis toimittajilla, on kulttuurissamme enemmän valtaa kuin niiden lukijoilla. Tuottajat eivät koskaan tuota ”tekstejä yleensä”, vaan he näkevät niillä aina myös jonkin funktion, oli se sitten tiettyjen näkemysten propagoiminen, liikevoiton tuottaminen tai mielihyvän synnyttäminen. (Lehtonen, 1998, 151.) Erosta selviytymisen diskurssin avulla naistenlehden erohaastattelun funktioksi tulee positiivisen erorepresentaation esittäminen. Samalla se antaa lukijalle lupauksen paremmasta, hyvin päin järjestyvästä tulevaisuudesta ideaalin eronneen naisen kautta.

Niin faktuaalisia kuin fiktiivisiäkin kertomuksia esitettäessä voidaan luottaa siihen, että lukijat tuntevat tietyt vakiintuneet kertomistavat. Kertomistavat ja kertomustyypit puolestaan kuuluvat käytössä olevien diskurssien varantoon. Kun juttua aletaan kirjoittaa, toimittajalla on käytössään – usein sitä mitenkään erikseen tiedostamatta – koko joukko kyseisessä kulttuurissa käypiä tapoja kertoa ja antaa asioille merkityksiä. Näin toimittaja operoi joukolla diskursseja, eli soveltaa enemmän tai vähemmän tietoisesti omaksumiaan kerrontamalleja omaan työhönsä. (Emt., 120.)

Me Naisten erosta selviytymisen diskurssiin toimittajat ovat valinneet käytettäväksi melko sovinnaisia selviytymistapoja. Erosta päästään yli esimerkiksi ystävien, puhumisen, liikunnan ja työn avulla. Sen sijaan toimittajien kerronnantavoista puuttuvat esimerkiksi mustasukkaisuuden kourissa tehdyt hullut kostotempaukset tai entiselle puolisolle huudetut raivokohtaukset. Erosta itsenäisenä ja vahvana naisena selviytymistä korostavaan diskurssiin nämä edellä mainitut tuskin sopisivatkaan. Diskurssiin on siis kelpuutettu tietynlaisia selviytymiskeinoja. Yhtä lailla jonkin muun pois jättäminen luo vakiintunutta eropuhetta. Erokerronnassa aineisto siis järjestetään tiettyjen mallien mukaisesti esittämään ja selittämään inhimillisiä kokemuksia (Lehtonen, 1998, 117-118).

6.3 Ero romahduttaa ja jälleenrakentaa haastateltavan naiseuden

Kolmannen tutkimuskysymykseni avulla tutkin sitä, millaista naiseutta parisuhde-eroista kertovissa jutuissa tuotetaan. Onko parisuhteen päättymisellä siis vaikutusta haastateltavan naiseuteen? Naiseuden rakentumista lähdin tutkimaan ennen kaikkea sen avulla, millaista naiseutta erohaastateltavien kerrotaan edustavan lehtijutussa. Kuten tämän luvun otsikkokin jo kertoo, erolla on tutkimieni haastatteluiden perusteella erittäin suuri vaikutus haastateltavien naiseuteen. Aineistosta nousee yhä uudelleen ja uudelleen esiin käsittelytapa, jossa eronneet naiset ikään kuin heräävät äitiyden ja kodin roolien horroksesta miettimään sitä, keitä he todella ovat naisina ja omana itsenään. Toki aineistosta esille nousee vahvasti myös äidin ja kodin rooli, joiden diskurssiin nainen perinteisesti sidotaan. Tämän erojutuille ominaisen naiseuden rakentumisen voi katsoa tapahtuvan kahdella eri tavalla: naiseus rakentuu eri lailla sekä parisuhteen aikana että eron jälkeisenä aikana.

Avioliiton tai parisuhteen aikana naiseuden representaatio rakentuu selvästi historiallisesti ja kulttuurisesti totutun äitiyden ja kodin kontekstien kautta, kuten aiemman kirjallisuuden perusteella oli odotettavissakin. Usein haastateltavien naiseus jää alistaiseksi myös miehelle, jonka elämää naiset mukailevat ja pyrkivät käyttäytymään ”hyvän” vaimon tavoin. Parisuhteen

tai liiton rooli on siis huomattava tekijä naiseuden määrittelyssä. Tämän naiseuden rakentumisen sisällä on ajallisesti hieman eroja. 1970-luvulla naiseus rakentui selvästi äitiyden ja kotirouvan sekä miehelle alisteisen roolin kautta, 1980-luvulla rakennuspalikat ovat yhä kodin ja perheen konteksteissa, 1990-luvulla naiseutta muokkasivat äitiyden, miehen ja lapsuudenkodin tuomat paineet. 2000-luvulla naiseus löytyi yhä äitiyden, vaimouden ja kodin kautta. Jossain määrin omaa naiseutta rakennetaan myös työn ja ulkonäön kautta. 2010-luku jatkoi edeltäjänsä kanssa samalla linjalla, joskin haastateltavat alkoivat pohtia itsekin, mitä naiseus on.

Eron tapahtuessa nämä naiseuden rakennuspalikat ja kulttuuriset kontekstit sen sijaan katoavat ainakin hetkeksi. Äitiyden, kodin ja vaimouden tärkeys naiseuden rakentumisessa näkyy siinä, että ydinperheen ja avioliiton hajoamisen jälkeen naiseutta ja naisen elämää joudutaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan urakalla:

Tärkeätä olisi jokaisen **naisen avioliittoon mennessään varustautua elämää** ja sen tuomia yllätyksiä vastaan siten, että hänellä **olisi oma ammatti** ja se, mihin hän rakentaa **elämänsä** puitteet, **perustuisi häneen omaan itseensä**. (Juttu 1)

On **uskottava itseensä** eikä hyväksyttävä **ympäristön asenteita**. On **vanhanaikaista**, että eronneen naisen pitäisi **olla avuttomassa asemassa** ja kärsivä. (Juttu 1)

Eli jos olet naimisissa, olet **jonkun vaimo**, jos olet eronnut olet **jonkun entinen vaimo**. (Juttu 8)

Nyt hän on pian 59 vuotta täyttävä **yksinäinen** ihminen. **Mies ja pojat ovat hänet jättäneet** lähes tyystin. Ystäviä hänellä kyllä on, mutta he eivät toki korvaa perhettä, jonka kanssa on viettänyt puolet elämästään. (Juttu 9)

Poikani Erikin kanssa minulla on ollut läheinen suhde. Olen tuntenut, että minun **pitää olla sekä isä että äiti**. (Juttu 11)

Avioerojen yleistyessä meitä äitejä peloteltiin sillä, miten vajaassa perheessä kasvaneiden **lasten elämä voi mennä vikaan**. (Juttu 11)

Lapsillekin pitäisi jäädä aikaa, siinä yksinhuoltajaäidin pulma. (Juttu 12)

Nykyään ei pitäisi olla itsestään selvää, että lapset jäävät äidilleen. Ei ainakaan silloin kun molemmat vanhemmat käyvät töissä. **Hyväksyn** tosiasian, että **olen viikonloppuäiti**. (Juttu 13)

Pystyn olemaan **viikonloppuäiti** siinä missä miehet ovat usein viikonloppuisia. (Juttu 13)

Elämäni oli aika tukossa. Aviomiehelle jäi yhteinen koti ja lapset. **Pirkko aloitti elämänsä täysin nollapisteestä**. (Juttu 13)

Suomalaiset naiset ovat Kristinan mielestä usein tiukkoja ja kovia. ”Meillä **on vain kolme mallia: äidin, huoran ja Niskavuoren emännän**.” (Juttu 18)

Hän on virallisesti **yksinhuoltaja-äiti**. (Juttu 26)

Taiteilijan vaimona Katriina olikin työllistetty. Valtaosa perheen arjen asioista oli toimeliaan ja aikaansaavan Katriinan harteilla. **Äitiys oli suurin elämänkoulu**. (Juttu 27)

Oman kehityksen ja henkilökuvan kannalta on kuitenkin tarpeellista tunnustaa, millaisessa **puristuksessa oma persoonallisuus oli vuosikautia**, kun sekä **työ- että kotielämä kiristivät kielen äärimilleen**. (Juttu 28)

Tärkeintä on kuitenkin ollut **äidin rooli**: 14-vuotisen avioliittonsa aikana Anne sai neljä suloista tytärtä ja hän tiedosti alusta asti, että elämän suurimmat **elämykset löytyisivät** siitä lähtien **kodista, lapsista ja perheestä**. (Juttu 29)

25-vuotiaana Tiina Kaarela oli **avioliitossa oleva kahden lapsen äiti**, joka odotti kolmattaan. (Juttu 32)

Eron tuoma elämänmuutos herättää naisen miettimään ja kyseenalaistamaan sitä, kuka hän todella on naisena ja omana itsenään. Erosta muodostuu yhtä aikaa sekä kolhu elämään että kimmoke etsimään itsestään vahvaa ja uutta mallia naiseudesta:

Ja vaikka Leenasta näkee, että uudelle ja oudolle tämä vielä tuntuu, hän on päättänyt, että tämä on **nyt uusi alku**. Sekä **itsellisenä naisena** että työssä. (Juttu 7)

Naisen pitäisi olla Riitan mielestä **terveen itsekäs: kohtaloonsa ei kenenkään pitäisi tyytyä**. (Juttu 13)

Sinä päivänä kun suljin kotimme oven viimeisen kerran **lakkasin alistumasta naisena**. Siitä **alkoi kasvuni** aikuiseksi. (Juttu 13)

Nyt vasta **erojen jälkeen olen huomannut olevani** hyvin **seksuaalinen ihminen**. (Juttu 14)

Näin ollen tärkeimmäksi naiseuden määrittelijäksi nousee erokokemusten keskellä itse nainen, jolta on riisuttu ennen niin määrittelevät äidin ja vaimon roolit. Tätä haastateltavat korostavat myös itse:

Minä pyrin **omalla esimerkilläni rohkaisemaan muita naisia tekemään itsenäisiä päätöksiä** ja olemaan suostumatta liian helppoihin ratkaisuihin. (Juttu 15)

Suoma pohtii, että ilman eroa elämä olisi ehkä ollut liiankin helppoa. **Ei olisi joutunut pohtimaan mitä elämä oikein on** ja huomaamaan että vaikeudet voivat olla rikkauskkin. (Juttu 16)

Jos joku ei pidä sinusta sellaisena kuin olet, ei ole tarpeenkaan. Sen jälkeen en ole yrittänyt **olla muuta kuin oma itseni**. (Juttu 17)

Ja tietoisuus siitä, että jokaisen kokemuksen tarvitsemme **kasvussamme täyteen mittaamme**. (Juttu 17)

Vasta silloin **aloin pohdiskella, kuka minä oikein olen**. Oman **itseni etsimisen tarve** tuli minulle niin myöhään. (Juttu 19)

Kuinka toivonkaan, että ihmiset osaisivat **ottaa elämänsä omiin käsiinsä** ja ryhtyisivät itse rakentamaan sitä. (Juttu 21)

Nyt tuntuu sitäkin tärkeämmältä **tutustua omaan itseensä**, tehdä **omat päätöksensä** ja vastata niistä. (Juttu 22)

Pienetkin asiat tuntuvat tärkeiltä oman itsenäisyyden merkeiltä. Esimerkiksi taloudelliset ja monet käytännön kysymykset **olen joutunut opettelemaan**. (Juttu 22)

Keskeisimpiä avioeron mukanaan tuomia oivalluksia oli se, että **olin aiemmin kuvitellut tuntevani itseni**, mutta sitten tajusin, että se oli vain luulottelua. Se oli järkytys – pitikö minun **elää yli kolmikymppiseksi vain tajutakseni etten tiedä itsestäni mitään**. (Juttu 23)

Ero on merkinnyt kokonaan uuden elämän alkua ja todennäköisesti **olisin erilainen ihminen ilman sitä**. Olen saanut kaipaamani vapauden. (Juttu 23)

Aina ero ei ollut naisen kannalta toivottu. Etenkin aineiston alkupäässä, jo yhteiskunnallisistakin syistä, ero oli naiselle kova muutoksen paikka niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin naiseuden kauttakkin. Erossa nainen jäi selvästi altavastaajaksi miehen viedessä mukanaan rahat, ystävät ja yhteisön tuen. Tästä hankalasta paikasta haastateltavat naiset kertovat sisuuntuneensa ja päättäneensä selvitä. Eronneet naiset ryhtyivät etsimään itseään ja naiseuttaan elämänmuutoksen keskellä. Naiseuden rakentumiselle näyttää olevan ominaista erohaastatteluissa siis se, että mitä kovempia erokokemuksia naisella on, sitä vahvempi hänestä tulee erosta selviytymisen jälkeen:

Ehkä juuri **kipeimmät kokemukset ovat kasvun kannalta tärkeimmät**. (Juttu 17)

Jo lapsena ja uudestaan avioeron jälkeen mietin, **miksi minä olen minä** ja miksi en voisi olla joku toinen. Halusin päästä itsestäni pois. Nyt tiedän että asiat, paikat ja ihmiset jotka saavat revityksi minut pois itsestäni ovat vain hyväksi. Ne **pakottavat minut kohtaamaan itseni**. (Juttu 18)

Vieläkin hänelle on suuri arvoitus, miten pattereita ilmataan tai tukkiutunut viemäri putsataan koiran karvoista ja hiuksista. Mutta monissa muissa asioissa hän on **löytänyt itsenäisyyttä ja varmuutta, joita hänellä ei aikaisemmin ollut**. (Juttu 22)

Kaikista **kivuista huolimatta avioero voi olla positiivinen asia**, sillä se on kriisi ja **jokainen kriisi on kasvun paikka**. (Juttu 23)

Aika tuo jonkin verran eroja edellä mainittuun tapaan kertoa eron vaikutuksista naiseuteen. Aineiston alkupäässä eronneet naiset joutuvat huomattavasti nykypäivää enemmän ottamaan kantaa ja selittelemään, miksi he ovat valinneet eron ja itsenäisen elämän:

Miksi ihmeessä miesten aina pitäisi tehdä kaikki ikävät ja epämiellyttävät työt niin kuin esimerkiksi (hiiren) tappaminen. Kyllä **nainen voi tehdä ne aivan samalla lailla**. (Juttu 10)

Tietysti **yksineläjiä oudoksutaan**, sillä meidät kasvatetaan ainakin pari- jollei joukkosidosajatteluun. Minä ainakin **koen yksinelämisen etuoikeutena**. Parisitoutuminen muuten lienee usein näyttämistä muille ja itselleen, että olen ”normaali”, kun minulla on puoliso. (Juttu 10)

Vaatii henkistä voimaa toimia tässä yhteiskunnassa **itsenäisenä naisena**. Yksinäisellä ei ole perheen taustatukea niin kuin naimisissa olevilla. On oltava työteliäs, **uskallettava elää** ja ennen kaikkea vastattava itse huutoonsa. (Juttu 11)

Avioeron jälkeen minulla oli sitten poikani kanssa vajaa perhe. Mikä kauhea nimitys perheestä. Ja mitä **syllisydentunteita** sellainen isättömäksi perheeksi leimaaminen tahtoikaan **naisiin iskostaa**. (Juttu 11)

Naisen on nykyisessä yhteiskunnassa **pakko kasvaa** tehtäviensä mukana. Ihailen myös naisia, jotka lastenkasvatuksen ja perhevelvollisuuksien ohella hoitavat virkansa ja yltävät merkittäviin suorituksiin. (Juttu 11)

Erityisesti aineistosta nousee esiin eron korostaminen itsenäistymisen paikkana. Naiset näkevät eron mahdollisuutena tutkistella itseään ja kasvaa ihmisinä. Konkreettisesti ero itsenäistymisen

paikkana näyttäytyy siinä, että usealle naiselle eroaminen on ollut ensimmäinen suuri itsenäinen päätös naisen elämässä:

Avioeroni jälkeen jouduin ensimmäistä kertaa tekemään itse veroilmoituksen – tämä ehkä kuvaa sitä **eroa joka oli entisen epäitsenäisen elämäni ja nykyisen itsenäisen elämäni välillä**. (Juttu 1).

Avioero oli minulle elämäni **ensimmäinen oma päätös**. Vasta sen jälkeen opin tekemään muitakin päätöksiä. (Juttu 15)

Sen jälkeen en ole yrittänyt **olla** muuta kuin **oma itseni**. (Juttu 17)

Itsensä löytäminen uudelleen ja opettelu eron jälkeiseen yksineloön vaatii aikaa. Olennaista on kuitenkin se, että naiset näkevät minuutensa ja naiseutensa olevan eron jälkeen vain heistä itsestään lähtöisin. Monet haastateltavat kertovat ymmärtäneensä, ettei ihmisen onnellisuus ja tyytyväisyys voi olla riippuvaisia toisesta ihmisestä, vaan ne täytyy löytää ensin itsestä. Kun tähän ajattelumalliin oppii ja kehittyy ja tämä onnellisuus lopulta löytyy, haastateltavan naiseus puhkeaa jälleen kukkaan:

Kaisa ei ole tippaakaan katkera. Hän sanoo, että **asiat alkoivat selvitä vasta sitten, kun avioero oli tapahtunut**. Joulukuussa tuli avioero ja jo tammikuussa minulla oli **oma asunto**, jonne saatoin myös erossa minulle tuomitut lapseni tuoda. (Juttu 9)

Minusta jokaisen pitäisi edes kerran elämässään suoda itselleen **oikeus** tällaiseen **itsensä kuuntelemiseen**. (Juttu 10)

On **uskallettava elää** ja ennen kaikkea vastattava itse huutoonsa. (Juttu 11)

Mutta kun kaiken tämän voittaa, havaitsee, että on **onni**, kun saa monella tavalla **toteuttaa itseään**. (Juttu 12)

Avioero oli **oman henkisen kasvun ja kehityksen** kannalta milteipä väistämätön. (Juttu 13)

Nyt on jäänyt **enemmän aikaa itselle**. **Olen kasvanut** ihmisenä, **naisena**. (Juttu 14)

Olen oppinut kuluneiden vuosien aikana paljon ja **kehittynyt** myös ihmisenä. (Juttu 27)

Marjorie jatkaa, että hän on lyhyessä ajassa **muuttunut** paljon – oikeastaan **tullut takaisin siksi mikä on joskus ollut**. (Juttu 28)

Oma **naiseuteni ei ole kärsinyt**. (Juttu 29)

Nuoruuden sekamelska on vaihtunut selkeämpää tasapainoisempaan olotilaan ja sen **oivaltamiseen että elämä on itsessään merkittävä**. (Juttu 35)

Siihen liittyy oleellisesti itsearvostus, luottamus siihen, että **kelpaa omana itsenään**. **Pidän nyt itseäni ihan hyvänä naisena**, muusikkona ja äitinä. (Juttu 39)

Olen huomannut, että pystyn ottamaan paljon vastuuta ja että asiat eivät olekaan niin vaikeita kuin kuvittelin. **Tunnen aivan uudenlaista vapautta ja itsenäisyyttä**. (Juttu 39)

Positiivisuus on tukenut **kasvuani tasapainoisemmaksi ja ehjemmäksi ihmiseksi**. Monen vuoden kaaoksen **jälkeen tunnen olevani rauhassa ja vapaa**. (Juttu 40)

Erot ovat merkinneet Anulle **oman itsensä rakentamista uudelleen**. (Juttu 41)

Ennen joustin aina tarvittaessa ja omat menot saivat jäädä. **Eron jälkeen olen itsenäistynyt ja itsepäistynyt**. (Juttu 42)

Olen **saanut eron myötä** paitsi vastuuta myös **vapautta**. Minulle on tullut **pärjäämisen tarve ja näyttämisen halu**. (Juttu 42)

Samalla **rakensin itseni uudelleen**. (Juttu 43)

Ero merkitsee myös sitä, että hän, viisikymppinen nainen, on **ensi kertaa elämässään yksin**. (Juttu 46)

Nyt arvoasteikolla ykkössijalla on oma hyvinvointi. (Juttu 47)

Jokainen **itse** luo oman tarinansa ja **määrää** sen, **millaisina ihmisinä jatkamme** vastoinkäymisistä **eteenpäin**. (Juttu 49)

Kukaan mies ei tee minua onnelliseksi. Minun on **löydettävä rauha itseni kanssa**. (Juttu 50)

Kun ymmärsin, että minun **piti löytää onni itsestäni** eikä muista, **opin olemaan onnellinen itseni kanssa**. (Juttu 51)

Naiseuden rakentumista verrataan myös suhteessa miehiin. Avioliiton tai parisuhteen aikana usea haastateltava koki oman minuutensa ja naiseutensa vähitellen kadonneen, varsinkin jos suhde oli epävakaa. Naiset kertovat esimerkiksi väistyneensä syrjään ja kokeneet itsensä araksi vahvan miehen kanssa eläessään:

Naimisiin mennessäni ja avioliittoni aikana **otin kodin hoidon**, lasten kasvatuksen **ja mieheni tukemisen elämäntehtäväkseni**. (Juttu 1)

Avioliitossa **elin mieheni elämää** ja olin hänen varjossaan. (Juttu 1)

Elämästä ei tule mitään jos ajattelee että täytyyhän tuota toista vähän auttaa. **Auliudestaan ei saa muuta palkakseen kuin läjän likaisia sukkia** ja paitoja pestäväksi. (Juttu 2)

Hän olisi **käpertynyt perheen helmaan** ja jättänyt ympäristönsä tarkkailemisen muille. (Juttu 3)

Kun olin **naimisissa en nähnyt elämälläni tarkoitusta**. **Laahauduin** päivästä toiseen **kompromisseja tehden** ja tunsin olevani kierteessä. (Juttu 4)

Uhrasin elämästäni kymmenen vuotta väärälle miehelle, enää en harrasta sellaista laupeudentyötä. (Juttu 4)

Minun **oma elämäni väistyi syrjään**, me elimme yhden ihmisen elämää. (Juttu 21)

Avioliitto oli minulle pyhä asia ja kunnioitukseni ja ihailuni Hannua kohtaan niin suurta, että vaistomaisesti **annon enemmän tilaa hänelle kuin itselleni**. Hannu oli myös meidän perheessä se, joka hoiti kaikki käytännön asiat, minun ei tarvinnutkaan opetella kantamaan niistä vastuuta. (Juttu 22)

Kun ihminen elää **epätydyttävässä avioliitossa**, sen kaltaisessa kuin minä vuosikausia, pahinta on, että **oma minä vähitellen katoaa**. Ainakin minunlaiseni kiltti ja pitkälle **joustava ihminen oli valmis työntämään omat toiveensa syrjään** ja tekemään kaikkensa ja ymmärtämään. (Juttu 28)

Kaiken keskellä Kaija **tunsi minuutensa alkavan kadota**. (Juttu 39)

Aloin miettiä, mitä varten tässä **uhraudun ja pyöritän kotia**, miksi vain annan ja annan enkä saa mitään. (Juttu 43)

Elin muiden ihmisten kautta. Minulla oli kova kiire rakentaa kaikki valmiiksi, **enkä pysähtynyt miettimään, kuka olen** ja mitä haluan. (Juttu 48)

Naiset myös pohtivat itse miehen ja naisen rooleja suhteessa toisiinsa:

Olen useasti sanonut lehdissä, etten suostu siihen, että ihmiset saavat määrätä miten käyttäydyn. Varsinkin kun he sanovat että **käyttäydyn naisena niin** ja niin. Äsken eräässä lehdessä sanottiin että kiroilen naiseksi ehkä liikaa. Perkele, **mikä se on että naisena**. (Juttu 5)

Miehet eivät osaa olla yksin. Sellainen **nainen, joka** joko istuu kirjoituskoneensa ääressä tai **kulkee omissa aatoksissaan on huono vaimo**. (Juttu 6)

Minusta tuli loistavan uran luoneen **taiteilijan pikkuvaimo**. Kävin töissä teatterissa, mutta koin, ettei sillä juuri ollut painoarvoa siinä liitossa. Toin taskurahoja. (Juttu 21)

Vähitellen Jonna alkoi ymmärtää, että ehkä yksin eläminen ei ollutkaan niin kamalaa. ”**Naiset ovat valmiita tekemään** vaikka mitä **uhrauksia parisuhteen eteen**, kun taas **miehille on itsestään selvää, että oma elämä jatkuu** seurustelun ohelle.” (Juttu 51)

Eron naiset sen sijaan kokevat jälleen tapahtumana, jossa he pääsevät tai heidät on pakotettu irrottautumaan miehen varjosta. He eivät tarvitse miestä tai miesten asettamien vaatimusten täyttämistä pärjätäkseen ja ollakseen täysiä naisia. Niinpä erosta muovautuu tästäkin näkökulmasta paikka, josta haastateltavan minuuksia ja naiseus löytyvät. Mielenkiintoinen seikka on mielestäni se, että eron jälkeen ja naisen itsenäistyttyä, astuu naiseuden peilaaminen miehen kautta jälleen mukaan haastatteluihin. Tällä kertaa jokin on kuitenkin toisin. Nainen on nyt itsenäinen ja vahva, eikä hän tarvitse miestä oman naiseutensa muovaamiseen. Mieheen ei enää ripustauduta, vaan itsensä löytänyt nainen kaipaa rinnalleen tasavertaista kumppania. Eronneet naiset ymmärtävät, että heidän on löydettävä onnellisuus heistä itsestään ennen kuin sen voi löytää toisesta ihmisestä:

Mutta tietenkin **kaipaan miestä**, jonka kautta voin **peilata omaa naiseuttani**. En ole pelkästään äiti vaan myös nainen. (Juttu 23)

Olin hurmaantunut miehestä, joka kohteli minua kuin prinsessaa. **Olin maailman ihanin nainen**, kaunein ja lahjakkain. (Juttu 46)

Ellen kuvailee itseään **parisuhdeihmiseksi**. (Juttu 49)

Samanlainen rakenne näkyy myös äitiyden roolissa. Mielenkiintoista on etenkin se, että haastatteluissa äitiys määrittää naiseutta suuresti liiton tai parisuhteen aikana, erossa äitiys ikään kuin häivytetään ja lopulta siihen palataan jälleen, kun nainen on selviytynyt erosta. Äidin ja kodinhoitajan viitat naiseuden rakentajana ikään kuin vedetään ylle ennen eroja ja eron jälkeen, mutta ei itse erossa. Kaiken kaikkiaan äidin roolille annetaan erojutuissa suuri rooli:

Yksin pieniä lapsia elättävä nainen on hyvin sidottu. **Tyttäreni on tärkein**, minä itse tulen vasta toiseksi. (Juttu 1)

Hän on 9-vuotiaan Jaskan ja 8-vuotiaan **Leena on äiti ja yksinhuoltaja**. (Juttu 9)

Rousek pohtii avioeronsa kouriintuntuvimman asian olevan siinä, **ettei äiti pitkän avioliiton jälkeen enää ole kotona**. Äitinä ja **naisena Leena Rousek on nyt onnellinen siitä, että suhteet lapsiin ovat kunnossa**. (Juttu 13)

Lapseni syntymät ovat olleet elämäni merkittävin kokemus ja haluan **asettaa lapseni kaikessa etusijalle**. Arkeni pyörii työn, kodin ja koirapuiston välillä. (Juttu 35)

Oli raskasta olla äiti ja sinkku. (Juttu 32)

Samaan aikaan **oli harjoiteltava** sekä näyttelemistä että **vanhemmuutta**. Toisinaan tahti oli niin tiukka, **ettei hän ehtinyt pysähtyä ja miettiä omia tunteitaan**. (Juttu 41)

Mietin heti alkuun **mikä minulle on tärkeintä: lapset** ja talo. (Juttu 42)

Lapsettomilla haastateltavilla tämän äitiyden korostamisen naiseuden rakennuspalikkana korvaa selvästi työ. Erityisesti johtavassa asemassa tai julkisuudessa työskentelevillä naisilla työllä on suuri merkitys omalle identiteetille. Tätä lapsettomuutta ja työn arvostamista kotiäitiyden sijaan haastateltavat joutuvat puolustelemaan menestyneellä työuralla:

Työelämä on yhä erittäin yksipuolisesti miehen maailmaa. Naiseen ei suhtauduta ensisilmäyksellä kuin mieheen. Tämä **naisen on voitettava intelligenssillään** ja tarmollaan. (Juttu 1)

Tämä ammatti on sikäli hyvä, että **nainenkin pääsee tässä samanlaisille tuloille kuin miehet**. (Juttu 2)

Olen huomannut, että olen jo tässä iässä, eikä minulla ole perhettä eikä lapsia. Nyt olisi aika **asettua työssään paikoilleen**. (Juttu 7)

Olen nähnyt **huikeita suorituksia, kun nainen on suostunut esimieheksi**. Leadershipissä empatia on naisen paras ase. (Juttu 15)

Olisi hienoa **murtaa muutama ennakkoluulo** ja näyttää, että **kykenisin siihen työhön** samalla tavalla kuin kuka tahansa muukin. (Juttu 37)

Tässä kohtaa omassa aineistossani näkyy selvästi 1900- ja 2000-lukujen vaihteessa esiin noussut familistinen käänne. Aineiston loppupuolella eronneet naiset pohtivat paljon omaa naiseuttaan ja paikkaansa työ- ja kotimaailman välillä. Äitiyttä ei välttämättä enää kuvata ainoana auvoisena vaihtoehtona olla hyvä nainen. Omia lapsettomuuden valintojaan täytyy perustella, mutta familistisen käänteen myötä lapsettomuudesta on selvästi tullut myös hyväksyttävä vaihtoehto. Erohaastatteluihin nousi selvästi tapa käsitellä ja ottaa julkisesti kantaa perhearvoja ja työn ja perheen yhteensovittamista:

Ehkä osaltaan asiaan vaikutti se, että **olen oman urani** ja tärkeinä pitämieni asioiden **kanssa** niin **ehdoton, että halusin pienestä lapsesta huolimatta tehdä työtäni**. Tämä ikuinen keskustelu naisen paikasta maailmassa oli meilläkin silloin tällöin aiheena. (Juttu 24)

Urakeskeisyys oli kuitenkin **niin vahvaa, ettei perheen perustaminen** lapsineen koskaan tosissaan käynyt mielessä. (Juttu 36)

En ole koskaan unelmoinut äitiydestä, eikä onneni ehto ole, että menisin naimisiin. (Juttu 44)

Minusta ei olisi ollut kotiäidiksi. Nostan hattua naisille, jotka siinä hommassa pärjäävät. (Juttu 45)

Aiemman kirjallisuuden perusteella ennako-oletuksenani oli, että naiset representoidaan historiallisesti ja kulttuurisesti suhteessa miehiin, romanttiseen rakkauteen, kumppanuuteen ja äitiyteen. Kuten Töyry (2005, 49) kirjoittaa, naistenlehdissä naiseuden voi nähdä toimivan eri osa-alueilla. Nainen voi olla yhteiskunnallinen toimija kansalaisena, suhteessa työelämään, tavarantuotantoon ja kuluttamiseen. Naista voi lähestyä myös naiseuden ja reproduktiotyön kautta, eli naiseuden tarkasteluna kodinhoidossa, parisuhteissa ja äitiydessä. Kolmantena naiseutta käsitellään usein myös naisen ruumiin ja ruumiillisuuden kautta. Nämä kaikki naiseuden rakentumisen diskurssit naistenlehden sivuilla löytyvät myös omasta aineistostani. Tässä mielessä naiseuden representointi Me Naisissa näyttää olevan hyvin perinteistä. Kuitenkin, erojuttujen naiskuvalle ominaista on se, että ”perheenperustamisessa epäonnistuneesta” naisesta ei tule yhteiskunnan hylkiötä. Päinvastoin, Me Naisten erojutussa erosta tulee naiselle paikka, josta hän voi löytää parisuhteen aikana kadottamansa naiseutensa ja itsenäisyytensä vahvempana kuin ennen.

Millaista sukupuolisopimusta Me Naisten erojutuissa sitten toistetaan? Erojutuissa selvästi puretaan vanhaa ajattelua naisten ja miesten välisistä suhteista. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kun haastateltavat pohtivat omaa naiseuttaan miehen varjosta poispääsyn jälkeen. Tämä pohdinta vahvistuu, mitä lähemmäksi 2010-lukua tullaan. Samaan aikaan erojutuissa kuitenkin myötäillään ja vahvistetaan vallitsevaa ajatustapaa, jossa naiseus rakentuu ennen kaikkea äitiyden roolin kautta. Tässä mielessä Me Naisten erotarinat noudattavat selvästi naistenlehdelle ominaista sisällön ristiriitaisuutta. Yhden jutun aikana naiseus näyttäytyy rakentuvan sekä perinteisten äidin ja vaimon roolien kautta että näiden roolien rikkomisen kautta. Tätä ristiriitaisuutta kuitenkin tarvitaan, onhan se naistenlehtien ilmestymisen perusta ja edellytys.

6.4 Genre ohjaa journalistisesti tuotetun erotarinan käsittelytapoja

Tutkimukseni painottuminen journalismin tuottavaan rooliin on olennaista, sillä haastattelupuhe on aina journalistista puhetta. Tutkimani erohaastattelut ovat lähtökohtaisesti journalismin värittämiä: ne ovat toimittajien kirjoittamia ja aina jollekin kohderyhmälle suunnattuja.

Erohaastatteluja ei voi myöskään tutkia irrallaan omasta naistenlehtigenrestään. Tässä luvussa vedän yhteen ajatuksiani siitä, kuin journalismin tuottava rooli näyttää ohjaavan Me Naisten erohaastatteluissa aihe- ja haastateltavavalintoja sekä käsittelytapoja.

Periaatteessa erohaastattelujen kielenkäytössä ja yleisimmin merkitysten muodostamisessa on aina varaa valita tietoisesti. Toimittaja voi valita tämän merkityksen tuon asemasta, vaikka hän ei voi täysin vaikuttaa siihen, miten lukija ymmärtää tarkoitetun merkityksen. Tätä valitsemisen mahdollisuutta esimerkiksi Heikkinen (2007, 33-34) kutsuu merkityspotentialiksi tai -varannoksi. Kirjoituksessa näkyvät sanat, lauseet ja kappaleet ovat sitä näkyvää kieltä, jolla kielenkäyttäjä tekee muille tietäväksi ja olevaksi, eli aktivoi joitakin merkityksiä, varannostaan. Mikä tahansa kielenkäyttö tai teksti on joidenkin merkitysvarannosta tehtyjen valintojen kokonaisuus. Teksteillä pyritään johonkin, ja päämäärä paljolti ratkaisee, millaiseksi tekstin kokonaisuus rakennetaan. Ajan mittaan pyrkimyksistä on muodostunut käytänteitä, jonkinlaisia pelisääntöjä tai peräti erilaisia pelejä, jotka tunnistetaan kieliyhteisössä. Käytänteistä on tullut osa erilaisten ryhmien tai laajempien joukkojen yhteisiä merkityksiä. (Emt., 37.)

Erohaastatteluille (ja varmasti yhtäläillä muillekin saman lehtigenren haastatteluille) ominainen ruumiillisuuden kuvaus on sinänsä kiinnostavaa, sillä se, miten toimittaja kuvailee haastateltavaansa, on paljolti toimittajan omaa valintaa. Tätäkin valintaa tosin säätelevät esimerkiksi tekstilajikäytänteet ja yleiset kohteliaisuussäännöt. Esiin nousee taas kielenkäytön ja sanojen valitseminen. Toimittajalla on tietty konteksti, jonka sisällä hän voi sanansa asettaa. Naistenlehtigenressä harvemmin näkee juttuja, joissa haastateltava asetettaisiin huonoon valoon. Koska toimittajan teksteissä kaikki on merkitysvarannosta valittua, ei yksikään juttu suoraan jäljittele todellisuutta, saati siirrä sitä sellaisenaan lukijansa ulottuville. (Heikkinen, 2007, 54-55.) Näin ollen toimittaja rakentaa sanavalinnoillaan todellisuutta lehtijuttuun. Toimittajalla on siis vara valita, miten ja millaisilla sanavalinnoilla sekä merkityksillä hän lähtee kertomaan erotarinaa. Samaan aikaan muut toimitukselliset käytännöt ja päätöksenteko, kuten montako sivua jutulle annetaan tilaa, vaikuttavat jutun sisältöön.

Kuitenkin, toimittajan rooli näyttäytyy erotarinoiden kerronnassa alisteisena genrelle ja kontekstille. Toimittajan tarkoitusperillä on muutenkin ainakin tässä tutkimuksessa melko mahdotonta spekuloida. Tekstiä kirjoittaessa on hankala ennakoida, mihin kaikkiin yhteyksiin se vuosien aikana asettuu. Tekijän hahmo olisikin tästä syystä sijoitettava merkitysten muodostumista tarkasteltaessa tekstin sijasta kontekstiin. (Lehtonen, 1998, 113.) Etenkin

naistenlehden genre vaikuttaa tekstien tuottamiseen jo kerronnan tasolla. Toimittajan tehtävä on juttua kirjoittaessaan täyttää genren mukanaan tuomat lukijan odotukset. Tutkimusaineistoni perusteella naistenlehden lukija näyttää odottavan erohaastatteluilta ainakin eron kipeiden kokemusten käsittelyä, selviytymiskeinoja, eroon johtaneiden syiden pohdintaa ja ennen kaikkea positiivista lopputulosta. Genren vaikutus näkyy myös siinä, että vaikka aineistoni erohaastatteluilla on useita eri kirjoittajia, on tapa kirjoittaa eroista selvästi yhdenmukainen vuosikymmeneltä toiselle.

Genreen liittyy olennaisesti myös lukija, tässä tapauksessa kohderyhmänä ovat naiset. Kohderyhmän ajattelemisen jutun kirjoitusvaiheessa näkyy siinä, että jokaisessa kielenkäytössä rakennetaan viestin lähettäjän ja vastaanottajan välistä suhdetta sekä otetaan kantaa puheena oleviin asioihin. Teksti ei kokonaisuutena olisi sama, jos jokin valinta olisi tehty toisin. (Heikkinen, 2007, 78.) Näin ollen erohaastattelut olisivat varmasti erilaisia, jos ne olisi julkaistu eri genrejen edustajien lehdissä. Samalla myös juttujen tarkoittamat asenteet ja tietyistä näkökulmista tehdyt kielelliset valinnat muuttuisivat. Kuten kaikessa kielenkäytössä, sille on ominaista, että kieleen vakiintuu tietynlaisia käytänteitä (emt, 34). Tässä tutkimuksessa olen käsitellyt näitä erotarinoiden käytänteitä diskurssien kautta. Haastattelujen kerronnalle nämä käytänteet ovat olennaisia. Haastateltavan elämän muuttaminen kertomuksiksi tuottaa alkuja ja loppuja muuten päättymättömiksi esittäytyviin tapahtumasarjoihin. Vakiintuneita kerronnantapoja tarvitaan myös ajallisen aineksen jäsentämiseen syyn ja seurauksen ketjuihin. Alkujen ja loppujen valinta, kerrotun aineksen kelpuuttaminen mukaan ja muun jättäminen pois ovat sidoksissa kulloinkin käypiin kerrontamalleihin ja kulloiseenkin genreen. Kerrottaessa aineisto järjestetään tiettyjen mallien mukaisesti esittämään ja selittämään inhimillisiä kokemuksia. (Lehtonen, 1998, 117-118.)

Lehtonen (1998, 185) kirjoittaa, että genreä koskevan ajatuksen yksi keskeinen ulottuvuus on sen tekstin ja kontekstin välistä erottelua purkavuus. Kontekstit ovat aina jo ikään kuin sisällä teksteissä. Tekstien tuottaminen ei ole koskaan puhtaasti tai edes pääasiassa uuden luomista, vaan olemassa olevien mallien hyväksikäyttöä. Tämä näkyy jo yksittäisten lauseiden tasolla: sanat ja lauserakenteet ovat jo olemassa eikä uusia keksitä saati oteta yleiseen käyttöön kuin ani harvoin. Hyväksikäyttö koskee myös diskurssin tasoa: vertailut, rinnastukset ja erottamiset perustuvat valtaosin kyseisen kulttuurin jo käytössä olevaan symbolisten konventioiden varantoon. Ja viimein se koskee genren tasoa, sitä nimilappua, joka tekstiin liimataan. Tutkimusaineistossa etenkin tämä vanhojen diskurssimallien hyväksikäyttäminen näkyy selvästi; siitä syntyvät

tutkimuksessani esille tuodut, jutusta toiseen samanlaisena toistuvat diskurssit. Näin ollen tutkimukseni diskurssien voi katsoa olevan eniten genren ja kontekstin, ei yksittäisen toimittajan, muovaamia ja vakiinnuttamia.

Kaiken kaikkiaan Me Naisten erotarinat näyttävät lukijalle mietittyinä kokonaisuuksina, joiden merkitykset eivät ole pelkästään tekstissä. Myös jutun otsikot, ingressit ja kuvat pelaavat kokonaisuudessa. Vaikka en sen enempää paneutunut kuva-analyysiin, panin merkille, että itsenäisen naisen tarinassa nainen myös aina poseerasi itsenäisesti, yksin. Näin ollen jutun kaikki ainekset tukevat sen näkökulmaa ja asennetta tietynlaiseksi kokonaisuudeksi. Yksi erotarina on yhden todellisen naisen kertoma, naistenlehden julkisuudessa ja journalistisissa konventioissa väritynyt haastattelu. Lehdessä se näyttää ideaalin naisen haastatteluna, jonka todellinen nainen, lukija, tulkitsee omista lähtökohdistaan.

7. Lopuksi

Pro gradu -tutkielmani viimeisessä luvussa palaan tarkastelemaan tekemääni laadullista tutkimusta. Aluksi palaan vielä kerran tutkimuskysymyksiini ja tiivistän yhteen saamani tulokset. Lisäksi tarkastelen tutkimusasetelmaani ja käyttämäni tutkimusmenetelmää ja pohdin sen sopivuutta analyysin teon välineenä vahvuuksineen ja heikkouksineen. Lopuksi esitän kysymyksiä ja muutamia pohdintoja mahdollisesta jatkotutkimuksesta.

7.1 Paluu tutkimuskysymyksiin

Laadullisen tutkimuksen avulla onnistuin saamaan vastauksia kolmeen esittämään tutkimuskysymykseen:

1) Kuinka parisuhde-erojen representoinnin tavat ja erodiskurssit ovat muuttuneet 1970-luvulta 2010-luvulle esimerkkitapauksena Me Naisten henkilöhaastattelut?

Erokerronnassa tapahtuneet muutokset 1970-2010-luvuilla näyttävät liittyvän selvästi yhteiskunnallisiin ja myös yleisiin journalististen käytäntöjen muutoksiin. Eri vuosikymmenten välillä eron representoinnissa on etenkin sävyllisiä eroja aina naista syyllistävästä puheesta niin rankkaan eron kuvailuun kuin positiiviseen lopputulemaankin. Vielä 1970-luvulla ero oli naiselle pudotus tyhjän päälle lähes kaikilla elämänalueilla, kun taas 2010-luvulla eroaminen on yhteiskunnassa ja naistenlehdissä hyväksyttyä ja sitä tapahtuu varsin yleisesti. Erojuttujen kerronnassa tapahtuneiden muutosten kautta heijastuu mielestäni se, millaista vallitsevaa sukupuolisopimusta yhteiskunnassa on noudatettu ja Me Naisissa edustettu kunakin aikana.

Rakenteellisesti ajalliset muutokset ovat ikään kuin kerrostuneet ja jättäneet jälkensä nykypäiväiseen erojuttuun. 1980-luvulta lähtien henkilöhaastatteluihin syntyivät tunnelmakuvausta sisältävät aloitukset ja haastateltavien sinuttelu. 1990-luvulla henkilöhaastattelut nousevat selvästi yhdeksi tärkeimmistä juttutyypeistä ja eroaiheiset otsikot vakiinnuttavat paikkansa lehden kannessa. Samalla erohaastatteluissa lisääntyy selvästi haastateltavan ruumiillisuuden ja ulkonäön kuvailu. Haastatteluisa aletaan käyttää kaavaa, jossa liikutaan kolmella aikatasolla nykyhetkestä menneiden muistelun kautta tulevaisuuteen. 2000-luvulla haastattelut painottuvat selvästi eniten erotapahtumien ruotimiseen ja haastateltavan

ulkonäön sekä iän kuvailuun. 2010-luku on sekoitus näitä vuosikymmenten aikana vakiintuneita rakenteellisia käytänteitä. Loppupäätelmänä ajallisista muutoksista voi todeta erohaastattelun muovautuneen sisällöllisesti ja rakenteellisesti vakiintuneeksi juttutyypiksi vuosikymmenten aikana.

Muita mielenkiintoisia, aikaan sidottuja muutoksia löytyi yhteensä neljä kappaletta: Ensinnäkin aineistossa korostuva julkisuuden henkilöiden suuri määrä voi selittyä 1970-luvun jälkeisellä julkisuuden intimisoitumisella, jolloin puhumisen tavat vakiintuivat korostamaan henkilökohtaisuutta ja naistenlehdistä tuli yhä enemmän lukijoiden kurkistuksen paikka julkisten henkilökohtaiseen rakkauselämään. Toinen näkyvä muutos on 1990-luvun familisoituminen, jolloin erohaastatteluissa alettiin selvästi korostaa työn ja perheen yhteensovittamista. Kolmas muutos näkyy 2000-luvulle tultaessa. Tällöin aika tapahtuneen eron ja ilmestyneen lehtijutun välillä lyhenee selvästi. Eroihin tartutaan mediatapahtumana heti tuoreeltaan. Neljäs isompi muutos näkyy 2000-luvulla, jolloin parisuhdemuotoja hallinnut avioliitto menetti merkitystään. Tästä eteenpäin erohaastatteluihin valikoitui naisia, jotka ovat eronneet niin avio- ja avoliitoista, parisuhteista sekä romansseista. Samalla myös parisuhteen merkitys korostui ohi perheen merkityksen.

Tutkimusta tehdessä nämä ajalliset muutokset olivat vain osa tutkimustani. Vähintään yhtä antoisaksi tutkimusaiheeksi nousivat eropuheessa toistuvat diskurssit. Huomattavaa on se, että erodiskurssit ovat toistuneet lähes samanlaisina koko tutkimani aikavälin ajan. Me Naisten parisuhde-eroista kertovissa jutuissa diskursseina toimivat ero emotionaalisenä kriisinä, epäonnistumisena ja suruna, ero elämänmuutoksena, ero positiivisena elämänmuutoksena, eron syiden ja syyllisten etsimisenä ja erosta selviytymisenä. Näiden diskurssien sisällä eroa representoitiin tietyillä toistuvilla tavoilla. Nämä viisi naistenlehtigenren muovaamaa diskurssia eivät ole toisiaan poissulkevia. Päinvastoin, diskurssit voivat risteillä ja ne risteävätkin yhden jutun sisällä toisiinsa.

Tutkimissani erotarinoissa Me Naiset on hyvin uskollinen naistenlehden genrelle ja kontekstille. Mediana naistenlehti heijastaa todellisuutta jatkuvasti ja reagoi näin ollen yhteiskunnassa tapahtuneisiin naisen aseman muutoksiin aihevalinnoillaan. Lisäksi aiheita käsitellään aina naisen näkökulmasta, tarjoten näin lukijalle paikkaa samaistua ja saada ratkaisukeinoja oman elämänsä ristiriitoihin. Ihmissuhteet ja niiden tapahtumat ovat yksi naistenlehden keskeisistä sisällöistä. Tähän keskeiseen sisältöön uppoavat erinomaisesti erohaastattelut, jotka ovat muovautuneet ajan

myötä tietynlaiseksi, toistuvaksi juttutyypiksi. Näiden erohaastattelujen avulla näyttää myös olevan helppo kurkistaa julkisuuden henkilöiden elämään samalla sekä tirkistellen että asiallisesti. Kiinnostavaa on myös se, kuinka erodiskurssi näyttää saaneen vakiintuneen muodon toimituksellisessa ympäristössä ja siitä on tullut eräänlainen rutiini. Journalistisesta näkökulmasta erohaastattelujen kielenkäytön valinnoista osa tehdään tietoisesti ja osa tulee tehdyksi itsestään tavan ja tilanteen ehdoilla tiedostamatta.

2) Onko erohaastattelujen erodiskurssi positiivista?

Me Naisten erodiskurssi on representaatioltaan positiivinen aineiston ensimmäistä vuosikymmentä lukuun ottamatta. Positiivisen erorepresentaation käsitykseni perustan siihen, millainen kuva eronneilla naisilla on tulevasta arki- ja rakkauselämästään. Tutkimissani erohaastatteluissa niiden sävy, sanoma ja tulevaisuuden kuva on ollut positiivinen 1980-luvulta lähtien. Eronneiden naisten kerrotaan olevan eron ikävistä kokemuksista huolimatta valmiita uuteen rakkauteen tai sen mahdollisuuteen. Lisäksi haastatteluhetken nähden eronneiden naisten koetut vaikeudet ovat jo takanapäin ja edessä on onnellinen nykyhetki sekä lupaava tulevaisuus. Positiivisen kuvan erosta antaa myös se, että nykyhetkessä haastateltavat keksivät jopa jotain hyvää sanottavaa erostaan. Me Naisissa erokokemus halutaan esittää tarkoituksenmukaisena tapahtumana, josta selviydyttyään voi saavuttaa elämässään jotain hyvää. Mielestäni tämä diskurssi on omiaan lujittamaan lukijoiden suhdetta lehteen. Aina valoisana esitetty tulevaisuus antaa lukijalle hyvän mielen ja lupauksen jostain paremmasta. Yhtenä tutkimukseni lähtökohtana haastattelupuheen tutkimisessa pidin sitä, ettei mikään kertomus elämästä usein ole realistinen. Tämän tutkimusten tulosten perusteella näenkin Me Naiset -lehden erodiskurssin eräänlaisena kaunisteltuna kuvauksena parisuhde-erosta: Ero on ollut kipeä ja surullinen tapahtuma, mutta haastattelun nykyhetkessä se ei enää pelota tai vaikuta negatiivisesti naisen elämään.

Kaiken kaikkiaan erojuttujen kiehtovuus tuntuu piilevän tässä positiivisessa elämänmuutoksen diskurssissa: jostain surullisesta ja yleisesti tapahtuvasta ilmiöstä löydetään positiivinen, lehtitekstissä kauniisti kuvailtu puoli. Muutama haastateltava jopa kertoo, ettei olisi yhtä hyvä tai tyytyväinen ihminen ilman erokokemuksia. Lehden lukijalle tämä tarjoaa samaistumisen paikan julkisuuden henkilön kokemusten kanssa. Positiivista erodiskurssia esille tuodessaan naistenlehdessä näkyy myös sen ristiriitaisuus sukupuolisopimuksen kyseenalaistajana ja ylläpitäjänä. Erohaastattelut tarjoavat yhtä aikaa mallia siihen, kuinka nykyaikainen nainen on itsenäinen ja onnellinen eron jälkeen. Samalla tämän itsenäisyyden vertailupintana on kuitenkin

perinteinen heteroseksuaalinen parisuhde. Tässä kohden erohaastattelujen teksteissä aktivoidaan myös ideologiapotentiaalia, jossa naistenlehden erojutun ideologiaan kuuluu parisuhde normina ja haluttuna tilana. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että erojutuissa aina vähintäänkin tiedustellaan uuden rakkauden ja liiton mahdollisuudesta.

3) Onko parisuhteen päättymisellä vaikutusta haastateltavan naiseuteen?

Me Naisten erohaastatteluissa parisuhteen päättymisellä kerrotaan selvästi olevan vaikutusta haastateltavan naiseuteen. Ero on haastatteluissa käänntekevä tapahtumana, jonka molemmiin puoliin naiseus rakentuu eri tavoin. Avioliiton tai parisuhteen aikana haastateltavien naiseutta määrittelee enemmän tai vähemmän äidin ja vaimon roolit sekä kodin ympäristö. Jos haastateltava nainen on lapseton, rakentaa hän naiseuttaan työn korostamisen kautta. Eron tapahtuessa haastateltavien naiseudessa tapahtuu muutos. Avioliiton aikana naiseutta määritteleviin rooleihin tulee särö ja lopulta ne riisutaan eronneiden naisten yltä. Erolla on naisille eräällä tavalla vapauttava vaikutus. Erossa heidät pakotetaan tai vastavuoroisesti he pääsevät tutustumaan ja opettelemaan eloa omana itseään. Ennen kaikkea uusi elämänvaihe tuo naisille mukanaan opettelua, pärjäämistä ja lopulta itsenäistymistä.

Näin ollen eron jälkeisestä ajasta tulee paikka, jossa nainen löytää jälleen naiseutensa ja itsenäisyytensä. Kun nainen on eron ikävien kokemusten jälkeen onnellinen itsensä kanssa, voi hän taas kokea olevansa hyvä äiti tai ryhtyä uuteen suhteeseen vahvana, miehen kanssa tasa-arvoisena naisena. Tässä kohtaa on mielestäni myös se paikka, jossa lehden lukija, todellinen nainen, voi saada jotain irti näistä meille kulttuurisidonnaisesti esitettyjen ideaalien naisten representaatioista ja muokata omaa identiteettiään reaktionä niihin. Me Naiset toimii mielestäni tämänkin aineiston kohdalla keskusteluareenana, jossa vallitsevan sukupuolisopimuksen ehdoista keskustellaan ja niitä on pyritty myös eronneiden naisten kohdalla muuttamaan.

Tutkimukseni alkupuolella esitin käsityksen siitä, kuinka mediateksteissä naiseuden esittäminen voidaan toteuttaa sekä ideaalin naisen että todellisten naisten tasolla. Esimerkiksi Töyry (2005, 93) kuvaili naistenlehden keskeistä toiminta-aluetta identiteetin peilaamisen tarpeeksi, jossa naistenlehti ikään kuin tuottaa peilin naisen omalle identiteetille. Mielestäni erohaastattelut ovat tässä kohden ominaisinta naistenlehden sisältöä. Erohaastatteluissa todellinen nainen kertoo tarinansa omasta erostaan. Toimittajan käsissä ja juttutyypin, genren sekä naistenlehden julkisuuden lainalaisuuksien alaisena tämä tarina päättyy lehteen kaunisteltuna ideaalin naisen

erorepresentaationa. Tässä kohden näkyy naistenlehdessä ilmenevä fantasian ja realismin ristiriita. Julkkiksen elämästä kertova henkilöhaastattelu on realismia siinä mielessä, että päähenkilö on olemassa. Toisaalta julkkisten elämästä kirjoitetaan myös fantasioiden. Naistenlehtien henkilökuvat siis ehkä kertovat todellisista henkilöistä, mutta ne eivät sinällään kuvaa todellisuutta sellaisenaan. Media ei heijasta sosiaalista todellisuutta, vaan se esittää ja rakentaa käsitystä todellisuudesta omilla ehdoillaan ja näin myös vaikuttaa todellisuuteen. Naistenlehden henkilöhaastattelussa parisuhteen päättymisestä todennäköisimmin siis kerrotaan siten, että todellinen nainen luo tietyn, säännönmukaisen representaation ideaalin Naisen parisuhteen päättymisestä.

Me Naiset -lehdestä todelliset naiset voivat lukea tällaisen ideaalin naisen erotarinan. On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei myöskään ideaali nainen ole koskaan irrallinen todellisista naisista. Päinvastoin, todelliset naiset ovat jatkuvassa suhteessa näihin representaatioihin muokaten omaa identiteettiään reaktiona niihin. Eronnut nainen siis yhtä aikaa sekä kuvaa että uusintaa aikansa todellista naista. Näitä identiteetin peilaamisen paikkoja tarjoamalla Me Naiset tavoittelee kestäviä lukijasuhteita ja onnistuu sijoittumaan yhteiskuntaan tavalla, jota riittävän moni lukija pitää mielekkäänä. Tästä syystä uskon, että erohaastattelut ja niissä toistuvat erodiskurssit ovat jatkossakin yhtä kiinteä ja vakiintunut osa naistenlehtien sisältöä kuin tähänkin päivään saakka.

7.2 Diskurssianalyysi tuottaa tuloksen: analyysitapojen ja tutkimuksen teon arviointi

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin kvalitatiivisin menetelmin parisuhde-erojen ja eronneen naisen esittämisen diskursseja Me Naiset -lehden henkilöhaastatteluissa 1970-2010-luvuilla. Lähestyin aineistoa teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla, ja tutkimusmetodinani käytin diskurssianalyysia. Molempien analyysitapojen valintaa pidän onnistuneena tämän kaltaisen tutkimusaineiston läpikäymiseen.

Koska sisällönanalyysini oli teorialähtöistä, sai aiemman tutkimuksen läpikäyminen suuren painoarvon omassa työssäni. Tutkimuksen onnistumisen kannalta tällainen laaja aiemman kirjallisuuden läpikäynti oli välttämätöntä, jotta pystyin muodostamaan ennakkokäsityksiä testattavaksi omaan aineistooni. Apuna toistuvien diskurssien ja ajallisten muutosten tarkastelussa olen käyttänyt aiempaa tutkimusta etenkin feministisen mediatutkimuksen sekä

sosiologian alalta. Mielestäni tämä eri tutkimusalojen sekoittaminen toi perustellusti esille tutkittavana olevan ilmiön monelta eri kantilta. Ilman paneutumista aiempaan tutkimukseen en myöskään olisi onnistunut rajaamaan aineistoani ja tutkimusasetelmaani näin tarkasti. Koska tutkija joutuu kvalitatiivisessa tutkimuksessa jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja ottamaan kantaa analyysin kattavuuteen ja työn luotettavuuteen (Eskola & Suoranta, 1998, 209), koin saavani vahvasta teoreettisesta pohjasta tärkeää tukea ennakko-oletuksilleni ja tutkimuksen oikealle suunnalle. Teorialähtöinen sisällönanalyysi auttoi järjestämään aineistoa tutkimuksen tekoa varten. Jälkikäteen tarkasteltuna aiemman tutkimuksen läpikäyminen hahmottuu tutkimuksen tekemisessä jopa mielenkiintoisimmaksi osioksi. Selvää on kuitenkin se, että vahva tukeutuminen aiemman tutkimuksen teoriaan johti työssäni siihen, että päädyin paikoin toistamaan jo tutkittuja tuloksia. Tästä johtuen omien tulosteni vertailu ja vuoropuhelu suhteessa aiempiin tutkimustuloksiin jäi valitettavasti taka-alalle mielekkyyden puutteessaan.

Diskurssianalyysin ja sen välineiden avulla pääsin tutkimustuloksiini. Pidän diskurssianalyysin menetelmävalintaa onnistuneena, sillä sen avulla erojuttujen kielelliset teemat oli helppo havaita ja luokitella eri diskursseiksi. Analyysimenetelmä antoi sopivan vapauden erojen ja yhtäläisyyksien etsimiseen. Kielen tarkkailu ja tulkitseminen oli mielekäs tapa tehdä journalistista tutkimusta. Diskurssianalyysi mahdollisti myös työssäni esille tulevan teorian ja empirian vuoropuhelun. Aineistosta poimittujen sitaattien avulla pystyin perustelemaan pohdintoja ja tutkimuksen tuloksia. Mielestäni sain läpi tutkimuksen tuotua hyvin esiin diskurssianalyysin perusajatuksen siitä, ettei kieli ja varsinkaan mediassa käytetty kieli ole sosiaalisen todellisuuden neutraali heijastaja. Päinvastoin, kielellä on sosiaalista todellisuutta tuottava rooli ja kieltä käytetään eri tavoin pyrittäessä saavuttamaan erilaisia päämääriä. Erityisen hyvin diskurssianalyysi toimi ajallisesti muuttuvan aineiston tulkinnassa. Sen avulla pystyin tarkastelemaan ja vertailemaan esimerkiksi tekstien muodostamaa kuvaa historiallisista ja yhteiskunnallisista käännekohdista avioliiton päättymisen ja eroamisen suhteen.

Diskurssianalyysin avulla aineiston läpikäymisessä painottuivat selvästi usein toistuvat sanavalinnat ja esittämisen tavat. Kääntäen tämä tarkoittaa sitä, että jotkin pienemmät ja harvemmin esille tuodut diskurssit saattoivat jäädä vähemmälle huomiolle. Omassa tutkimuksessani vain pintaraapaisuksi jäivät esimerkiksi edellisestä miehestä kertovat diskurssit ja juttukokonaisuuksien kuva-analyysi. Myös tekemäni määrällinen sisällönerittely näkyy tutkimuksessa vain pienessä roolissa. Tämä tosin selittyy sillä, että määrällinen tutkimus oli enemmänkin apuväline alkuun pääsemisessä, ei niinkään itse tutkimuksen teossa.

Tutkimusaineistonani toimivat Me Naiset -lehden eroaiheiset henkilöhaastattelut ja niistä saatu tieto. Aineiston koko oli mielestäni sopiva pro gradu -tutkielmaan. Se oli tarpeeksi kattava siinä mielessä, että pystyin sen avulla jäsentelemään tutkimustani, perehtymään tutkittuun ilmiöön ajallisesti ja vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Toisaalta aineisto oli 51 jutullaan hyvin hallittavissa, ja jokaiseen artikkeliin oli mahdollista perehtyä huolella. Uskon, että onnistuin kyseisen aineiston avulla kertomaan kaiken tarvittavan tähän tutkimukseen rajatusta, kapeasta ilmiöstä. Aineistoa käsittelevässä luvussa koen heikoimmaksi osuudeksi aineiston keruusta esitetyt kuvaukset, jotka tuntuivat yrityksestä huolimatta jäävän suppeiksi. Lisäksi päänvaivaa aiheutti aikarajauksen satunnaisotannan dokumentointi. Satunnaisotantaan päätyminen oli puhtaasti tutkijan itsensä tekemä valinta, eikä sen tueksi ollut saatavilla teoriaa. Kyseinen päätös oli kuitenkin tehtävä, jotta tutkimus valmistuisi opinnäytetyön vaatimusten rajoissa. Jälkikäteen katsottuna voin todeta aineistoa kertyneen tarpeeksi, pystyinhän sen avulla vastaamaan esittämiini tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuskohteena naistenlehti oli antoisaa luettavaa. En kokenut tutkimuksen aikana ongelmalliseksi naistenlehtien tutkimukselle tyypillistä halveksunnan ja suosion ristiriitaa. Myöskään aihe- tai aineistovalintaani ei kyseenalaistettu. Naistenlehtijulkisuutta on nimitetty usein hömppäjulkisuudeksi, jonka rasitteena on se, ettei naistenlehdistä poimittua aineistoa pidetä vakavasti otettavana, vaikka sillä on miljoonayleisö. Mielestäni naistenlehtien tutkimus puoltaa paikkaansa siinä, että jos naistenlehdet poistettaisiin mediakentältä, olisi naisilla huomattavasti rajatummat mahdollisuudet lukea siitä kulttuurista, yhteiskunnasta ja arjesta, jotka he tuntevat omakseen. Jäljelle jäisivät vain journalismin ja mainosten naiskuvat ilman rikasta ja naista ymmärtävää, hyväksyvää ja jopa kannustavaa tekstiä, joka naistenlehdet myyttisestä kauneudesta huolimatta tarjoavat (Siivonen, 2006, 243).

Tutkimuksen ajan pidin mielessä seikan, etteivät tutkimustulokset ole irrallisia käytetyistä havaintomenetelmistä saati tutkijasta. Tein itse tulkintoja nuoren naisen näkökulmasta, ja kuuluin naistenlehden kohderyhmään parhaimmillaan. Tästä johtuen tutkimusasetelma on muodostettu tutkijan oman ymmärryksen varassa. Kuitenkin, koska tiedostin tämän seikan ja naistenlehtien genren ohjaaman sisällöntuottamistavan, pyrin keskittymään aineiston tulkittamiseen mahdollisimman neutraalisti. Tutkijana sivuutin omat mielipiteeni siitä, millaiseksi koin esimerkiksi naistenlehden jutuissaan uusintavan naiseuden kuvan.

Merkittävimmin työni eroaa aikaisemmasta tutkimuksesta siinä, että tämän tutkimuksen painopiste on eropuheen journalistisissa konventioissa ja tekstintuottamisen tavoissa. Eroa aikaisempiin erotutkimuksiin tekee esimerkiksi käyttämäni käsite genre, joka ohjaa naistenlehdessä journalistisesti tuotettua puhetta. Tämä tutkimus tuotti tuloksia yhden naistenlehden erohaastattelun journalistisesta rakentumisesta. En kuitenkaan pidä tutkimusta aiheeltaan suppeana, sillä samalla tulin sivunneeksi väistämättä myös naistenlehden lainalaisuuksia. Henkilöhaastatteluista tekemäni havainnot eivät ole uniikkeja vain erohaastatteluille, vaan toistuvat elementit ovat nähtävillä myös muihin aihepiireihin keskittyvissä pitkissä naisten henkilöhaastatteluissa. Koen tutkimuksen osaltaan sijoittuvan tiedotusopilliseen ja erityisesti feministisen naistenlehtien tutkimuksen joukkoon.

7.3 Mitä seuraavaksi: Parisuhde-elämän monimuotoisuus ja homoseksuaalisuus erotarinoissa?

Pro gradu -tutkielmani alkusysäyksenä toimi kiinnostus parisuhdeaiheiden ja erityisesti erojen suureen suosioon mediassa. On selvää, että erotarinat ovat vakiinnuttaneet paikkansa naistenlehden keskeisenä sisältönä. Eroaminen on yksi tärkeimmistä teemoista Me Naiset -lehden henkilöhaastatteluissa. Aiheen kiinnostavuudesta kertoo muun muassa se, että erosta kertovien juttujen määrä on ollut tasaisen varmassa nousussa vuosikymmenten aikana. Parisuhdeasioita ja eroja käsittelevät jutut ovat lukijan tarpeita tyydyttäviä, heitä jollain tavalla palvelevia ja elämänristiriitoihin vastauksia antavia. Aiheena ero on lukijalle kiinnostava usein jo pelkästään samaistuttavien kokemusten kautta – ja vielä kiinnostavamman siitä tekee kurkistelu julkisuuden henkilön muuten rajattuun elämään. Uskon erotarinoiden elävän naistenlehtien sivuilla jatkoissakin, sillä eroaminen kuuluu olennaisena osana suuren naislukijajoukon elämäntapaan ja julkisuuden henkilöiden nostaminen kansihahmoiksi ei sekään näytä olevan menettämässä suosiotaan. Lisäksi uskon, että erotarinan kantava voima elämänmuutoksen positiivisesta diskurssista säilyttää asemansa. Pidän tätä erohaastattelulle ominaista positiivisuuden korostamista ja eron esittämistä lopulta kasvun paikkana niin olennaisena, että nostin sen myös tutkielmani otsikkoon. Haastateltavan toteamus ”kipeimmät kokemukset ovat kasvun kannalta tärkeimmät” (Juttu 17) kuvastaa osaltaan myös naiseuden rakentamista erohaastattelujen sisällä.

Koska Me Naisissa esiintyvä erodiskurssi on rakentunut selvästi tietynlaiseksi, yksi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla testata näitä diskursseja muihin aineistoihin. Onko tässä tutkimuksessa esitetty erodiskurssi ominaista vain naistenlehdelle vai onko sitä

luettavissa samanlaisena esiin esimerkiksi päivälehdistä? Entä millainen on miestenlehden esittämä erodiskurssi vai onko sitä ylipäättään? Erojutuissa on jo päästy kurkistamaan niin julkisuuden kuin yksityistenkin henkilöiden intiimimpään alueeseen: henkilökohtaiseen rakkauselämään iloineen ja suruineen. Jatkossa kiinnostava pohdinta voisi liittyä myös siihen, voiko vastaavanlaista, uutta julkisuuskulttuurin muutosta enää tapahtua henkilöhaastatteluissa.

Taaksepäin katsominen edistää aina myös nykyhetkeä koskevaa ymmärrystä. Tässä tutkimuksessa luotiin katsaus siihen, miten suomalaisen naistenlehden erotarina on vuosikymmenten saatossa muotoutunut sellaiseksi kuin se nykypäivänä on. Miten tämän historiallisen näkökulman avulla sitten voisi paremmin ymmärtää myös tulevaa? Mitä hyötyä katsauksesta menneeseen on naistenlehtien kehittämislle esimerkiksi aihevalintojen suhteen? Mikä on se seuraava kerros, jonka parhailaan elettävä aika jättää erohaastattelujen tähän mennessä jo vakiintuneisiin esittämisen tapoihin?

Me Naiset on reagoinut sisällössään nopeasti avioelämän tapahtumiin. Koko tutkimuksen ajalta naisen aseman yhteiskunnalliset muutokset ovat heijastuneet erohaastatteluihin. Tästä syystä onkin kiinnostavaa, että tästä tutkimuksesta syntyi lopulta esitys heterosuhteiden päättymisestä ja heteronaisten naiseuden rakentumisesta. Tämä päätös ei ollut etukäteen tehty, vaan se syntyi aineiston sanelemana. Aineistosta ei löytynyt rajauskriteereilläni yhtäkään samaa sukupuolta edustavien henkilöiden suhteen päättymisestä kertovaa haastattelua. Suomessa on kuitenkin 2000-luvun alusta lähtien ollut mahdollista rekisteröidä kahden samaa sukupuolta olevan henkilön parisuhde (Finlex, 2001).

2010-luvulla parisuhde- ja avioliittoelämässä ajankohtaiset muutokset koskevat etenkin parisuhde- ja perhetyyppien monimuotoistumisesta. Kirjoittaessani tätä tutkimuksen viimeistä kappaletta on eri medioissa ja etenkin sosiaalisessa mediassa nostettu puheenaiheeksi kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista. Kansalaisaloitteen mukaan Suomen nykyinen lainsäädäntö asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan, ja tasa-arvoinen avioliittolaki takaisi jokaiselle oikeuden mennä avioliittoon riippumatta puolison sukupuolesta (Kansalaisaloite.fi). Koska naistenlehden on onnistuttava sijoittumaan yhteiskuntaan tavalla, jota riittävän moni lukija pitää mielekkäänä, on yhteiskunnallisiin muutoksiin reagointi välttämätöntä lukijakunnan säilyttämiseksi. Rakentaakseen kestäviä lukijasuhteita myös jatkossa, on naistenlehden väistämättä otettava huomioon parisuhteiden ja mahdollisesti pian myös avioliittojen

monimuotoistuminen. Erotarinoiden kannalta tämä tarkoittaisi samaa sukupuolta olevien eroista kertovien henkilöhaastattelujen valitsemista lehden aiheiksi.

Muutos nykyisestä heteroseksuaalisen parisuhteen normin kuvauksesta myös homoseksuaalisten parisuhteiden kuvaamisen yleistymiseen on varmasti hidaskäynnä mutta oletettava suunta. Tässä suhteessa laajalevikkisillä ja suuren lukijajoukon tavoittavilla naistenlehdillä voi olla oma roolinsa entistä tasa-arvoisemman Suomen luomisessa. Olettavathan lukijat naiseutta ja naisen elämää esittävän naistenlehdissä sellaisena, kuin se kulloinkin nähdään yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttävänä.

Tulevaisuudessa kiinnostava jatkotutkimuksen aihe voisikin olla siinä, kuinka homoseksuaalien naiseutta rakennetaan naistenlehdissä. Kuinka parisuhteen päättymisestä kerrotaan, kun päättynyt liitto on samaa sukupuolta edustavien välinen? Entä millainen erotarina kirjoitetaan homoseksuaalista naisesta ja miten eron kerrotaan vaikuttavan hänen naiseuteensa? Luetellaanko myös homoseksuaalin naisen tärkeimmiksi kulttuurisiksi konteksteiksi äitiys, koti tai suhde partneriin?

Lähteet

Kirjat ja artikkelit

Aslama, Minna (2006) Sukupuoli numeroina. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 47-61.

de Lauretis, Teresa (1987) *Technologies of gender: Essays on theory, film, and fiction*. Bloomington: Indiana University Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. (Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard). Tampere: Vastapaino.

Gordon, Tuula (1994) *Single Women: on the margins?* Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: The Macmillan Press LTD.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Heikkinen, Vesa (2007) *Kielen voima*. Helsinki: Gaudeamus.

Hemminki, Arja (2010) *Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jallinoja, Riitta (1997) *Moderni säädyllisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Tampere: Gaudeamus.

Jalovaara, Marika (2007) *The effects of marriage partners' socio-economic positions on the risk of divorce in Finland*. Finnish Yearbook of Population Research XLIII. Helsinki: Väestöliitto.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Kivimäki, Sanna (2002) Kirjoittamisen kokemus. Suomalaisten naiskirjailijoiden haastattelut aikakauslehdissä. *Tiedotustutkimus* 25(2): 4-20.

Kontula, Osmo (2009) *Parisuhdeonnen avaimet ja esteet*. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 38. Helsinki: Väestöliitto.

Kukkasjärvi, Suvi & Pelkonen, Maria (1999) Katkenneen suhteen karikoista uuteen itsenäisyyteen: avioero naistenlehdissä. Teoksessa Haavisto, Sanna (toim.) *Käytännön sanelema juttu: aikakauslehtigenreä etsimässä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 60-100.

Kymäläinen, Pekka (20.3.2011) *Uusi avioerolaki on susi*. Aamulehti: Su-Asiat-liite.

Kyrölä, Katariina (2006) Ruumis, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 107-128.

Lassila-Merisalo, Maria (2010) Kolumni: Asenteella mennään. *Suomen Lehdistö*, numero 1/2012.

Lehtonen, Mikko (1998) *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.

Maksimainen, Jaana (2010) *Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeutisesta ymmärryksestä*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2010:3. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Mäkinen, Arja (2008) *Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta*. Tampere: Tampere University Press.

Nieminen, Hannu (2001) Julkisuuden kohtalo myöhäismodernissa: globalisaatio vai pirstoutuminen? Teoksessa Koivunen, Anu, Paasonen, Susanna & Pajala, Mari (toim.) *Populaarin Lumo – mediat ja arki*. Turku: Turun yliopisto, mediatutkimus.

Nikunen, Kaarina (1996) *Naisellisuuden naamiot. Kuva, katse ja representaation politiikka*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Julkaisuja, sarja A 89.

Paajanen, Pirjo (2003) *Parisuhde koetuksella. Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta*. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 17. Helsinki: Väestöliitto.

Puustinen, Liina, Ruoho, Iris & Mäkelä, Anna (2006) Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 15-44.

Railo, Erkki (2011) *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975-2005*. Turku: Turun yliopisto.

Ruoho, Iris (2006) Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 171-192.

Ruoho, Iris & Saarenmaa, Laura (2011) *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Journalismin tutkimusyksikkö & Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampereen yliopisto. Tampere: Juvenes Print.

Räty, Panu (1998) Henkilökuva ajankuvana. Teoksessa Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (toim.) *Journalismia! Journalismia?* Juva: WSOY, 137-150.

Saarenmaa, Laura (2010) *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961-1975*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Töyry, Maija (2005) *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitos. Viestinnän julkaisuja 10.

Töyry, Maija (2006) Käytösoppaasta naistenlehteen. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 207-225.

Töyry, Maija (2008) Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet. *Tiedotustutkimus* 31(1): 21-34.

Siivonen, Jonita (2006) Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow: Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 226-243.

West, Candace & Lazar, Michelle M & Kramarae, Cheri (1997) Gender in Discourse. Teoksessa Teun A. Van Dijk (toim.) *Discourse as Social Interaction*. London: Sage, 119-143.

Julkaisemattomat lähteet

Korhonen, Niina (2010) *Elämää erotarinassa. Parisuhteen päättymisen ja eronneen naisen representaatio Me Naisten henkilöhaastatteluissa lokakuu 2008 – lokakuu 2009*. Kandidaatin tutkielma, tiedotusopin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilksa, Mari (2006) *Vapaus vai vankila. Sinkkuuden ja sinkkujen representaatioita aikakauslehdissä*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusopin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Elektroniset lähteet

Kansalaisaloite.fi: Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista. Viitattu 12.5.2013:
<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/192>

Kansallisen mediatutkimuksen (KMT) Lukija 2012 lukijamäärät pääkohderyhmissä -tutkimus. Viitattu 10.5.2013:
http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukija_2012_perustaustat.pdf

Sanoma Magazines Finland: Mediaopas ja Me Naisten lukijaprofiili. Viitattu 29.12.2012:
<http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-ja-lehdet/lehdet/menaiset.html>

STT:n uutinen (7.3.2011) Suomessa EU-maista eniten sinkkunaisia. Julkaistu *Helsingin Sanomien* verkkosivuilla. Viitattu 30.3.2011:

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Suomessa+EUmaista+eniten+sinkkunaisia/1135264343465>

Suomen virallinen tilasto SVT (2010): Siviilisäädyn muutokset: Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2010 . Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 29.12.2012:

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_tau_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto SVT (2011): Siviilisäädyn muutokset: Naimisiin mennään entistä vanhempana. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2012:

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto SVT (2012): Siviilisäädyn muutokset: Solmittujen avioliittojen määrä väheni. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 29.12.2012:

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2011/ssaaty_2011_2012-04-20_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto SVT (2013): Siviilisäädyn muutokset: Solmittujen avioliittojen määrä kasvoi, avioerojen väheni. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 9.5.2013:

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2012/ssaaty_2012_2013-04-19_tie_001_fi.html

Valtion säädöstietopankki Finlex: Avioliittolaki 13.6.1929/234. Viitattu 28.12.2012:

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>

Valtion säädöstietopankki Finlex: Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950. Viitattu 12.5.2012:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>

KvaliMOTV-oppimisympäristö: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, diskurssianalyysi: Viitattu 28.12.2012

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali>

Liite

Aineistona käytetyt Me Naiset -lehden artikkelit.

Juttu	Lehden nro / julkaisu-pvm	Otsikko	Kirjoittaja	Haastateltava(t)	Sivu
1	19 / 13.5.1970	”Ero”	Outi Pennanen	Rauni Tokoi, Kirsti Vanonen, Nana Suni	52-57
2	31 / 5.8.1970	”Seija Simola vielä kerran”	Anna-Liisa Karvonen	Iskelmälaulajatar Seija Simola	38-41
3	34 / 26.8.1970	”Tuula Saarto ja omat ympyrät”	Anna-Liisa Karvonen	Kirjailija Tuula Saarto	20-22
4	35 / 2.9.1970	”Yksin avioeron jälkeen”	Anna-Liisa Karvonen	Ompelija Rauni, tarjoilija Kaarina, mainospäällikkö Helena ja opettaja Seija	52-55
5	40 / 7.10.1970	”Anneli mustakulma ja korea, on myös tomera”	Anja Angel	Näyttelijätär, päätoimittaja Anneli Sauli	82-85
6	41 / 14.10.1970	”Avion ja eron kirjaajat”	Anna-Liisa Karvonen	Esikoiskirjailijat Arja Eriksson ja Anita Konkka	19-23
7	5 / 31.1.1975	”Leena Saurama suurten muutosten edessä”	Helena Hämäläinen	Tv-kuuluttaja, juontaja Leena Saurama	4-6
8	6 / 7.2.1975	”Arja Pessan onnen aika”	Ritva Enäkoski	Taiteilija, tanssija Arja Pessa	4-5, 21
9	28 / 11.7.1975	”Ihmissuhteet avioeron jälkeen”	Riitta Rahkonen	Kaisa Peltomäki, Anja Korhonen ja Elisabeth de Godzinsky	34-37
10	1 / 3.1.1980	”Onnellinen yksineläjä”	Aulikki Schreck	Kuvanveistäjä Leila Hietala	46-47, 50-51
11	46 / 13.11.1980	”Kruununhaka on minun kotikyläni enkä täältä muuta”	Linda Korhonen	Kyllikki Stenros, julkisuuden nainen	4-7
12	47 / 20.11.1980	”Mies sopii huonosti menestyvän naisen pirtaan”	Rauha Korte	Matontekijä Eija Rasinmäki	24-27
13	5 / 29.1.1985	”Toisenlainen ratkaisu. Olen viikonloppuäiti”	Marke Lipasti-Halonen	Leena Rousek, Marion Herold, Riitta Kurvinen ja Pirkko Söderström	14-17
14	39 / 24.9.1985	”Miten löytyy seksi avioeron jälkeen?”	Pirkko Carpelan	Ei-julkisuuden henkilöt Irmeli ja Riitta	26-29
15	5 / 26.1.1990	”Voin suositella jokaiselle konkurssia”	Marke Lipasti-Halonen	Toimitusjohtaja Marita Johansson	2-4
16	13 / 23.3.1990	”Suoma Ronkaisen avioerossa pantiin paha palvelemaan hyvää”	Eeva Danielsson	Kirjailija Suoma Ronkainen	4-5, 71
17	41 / 5.10.1990	”Toivoton rakkaus”	Vuokko Saarinen	Useita haastateltavia	2-5, 95
18	19 / 5.5.1995	”Kristina Haataja löysi yksinäisyydestä tunteiden kodin”	Riitta Kylänpää	Kirjailija Kristina Haataja	28-30
19	24 / 9.6.1995	”Aikuistunut Johanna Raunio sanoo suorat sanat”	Sari Parkkonen	Missi, laulajatar Johanna Raunio	18-20

Juttu	Lehden nro / julkaisupvm	Otsikko	Kirjoittaja	Haastateltava(t)	Sivu
20	25 / 16.6.1995	”Rakkauden kirkkotarhassa kukkii ilo”	Eija Aatela	Pastori Hannele Repo	74-76
21	40 / 29.9.1995	”Hymni rakkaudelle paransi Päivi Mäkisen”	Eija Aatela	Laulaja, näyttelijä Päivi Mäkinen	58-60
22	48 / 24.11.1995	”Uskallan ajatella omat ajatukseni”	Sari Parkkonen	Näyttelijä Hannele Lauri	18-20
23	48 / 24.11.1995	”Ero toi vapauden”	Sari Parkkonen	Laulaja Virve Tukia	20-21
24	48 / 24.11.1995	”Suhde toimii eron jälkeen”	Sari Parkkonen	EU-poliitikko Heidi Hautala	22-23
25	49 / 1.12.1995	”Kuka kuuntelisi viikonloppulasta”	Merja Karjalainen	Kirjailija Leena Mäkijärvi	40-42
26	11 / 10.3.2000	”Elämä on nyt selkeää”	Sari Parkkonen	Kansanedustaja Tanja Karpela	6-9
27	14 / 31.3.2000	”Katriina Wuoristo uuden edessä”	Marke Lipasti-Halonen	Kauneusalan yrittäjä Katriina Wuoristo	6-9, 79
28	19 / 5.5.2000	”Tämä rakkaus alkoi anteeksiannosta”	Sari Parkkonen	Laulaja Marjorie	6-9, 78
29	20 / 12.5.2000	”Tytöjen onni on nyt tärkeintä”	Sari Parkkonen	Liikuntakoulun vetäjä, kirjailija Anne Sällylä	22-25
30	22 / 26.5.2000	”Äitiii! On maailman ihanin käsky”	Sari Parkkonen	Jari Kurrin ex-puoliso Tiina Kurri	6-9
31	29 / 14.7.2000	Askel uuteen vapauteen	Liisa Talvitie	Malli, laulaja Janina Frostell	6-9
32	33 / 11.8.2000	”Vihdoin löytyi rakkaus ja erillisyyt”	Minna McGill	Yhteis- ja yksinhuoltajien liiton puheenjohtaja Tiina Kaarela	56-59
33	46 / 10.11.2000	”Etsin yhä sitä oikeaa”	Sari Parkkonen	Malli, toimitusjohtaja Marita Hakala	6-9
34	3 / 13.1.2005	Kaverina eksän kanssa?	Katariina Romppainen	Ystävykset Sari ja Sanna	48-50
35	15 / 7.4.2005	”Erot ovat elämäni pahimpia kolhuja”	Sari Parkkonen	Kulttuuriministeri Tanja Karpela	14-17
36	18 / 28.4.2005	”Olen ollut kypsytön”	Sari Parkkonen	Näyttelijä Maria Kuusiluoma	12-15
37	20 / 12.5.2005	”Opettelin pitämään yksinolosta	Jenni Järventaus	Tv-kasvo Jaana Pelkonen	14-16
38	39 / 22.9.2005	”Haluan asettua aloilleni”	Jenni Järventaus	Laulaja Maija Vilkkumaa	12-15
39	46 / 10.11.2005	Emme osanneet tukea toisiamme	Sari Parkkonen	Laulaja Kaija Koo	14-17
40	50 / 8.12.2005	”Tunsin tukehtuvani tähän suhteeseen”	Tanja Hakamo	Viulisti Linda Lampenius	20-22
41	3 / 21.1.2010	”Elämä on vienyt välillä lujasti”	Taina Latvala	Näyttelijä Anu Sinisalo	14-16
42	4 / 28.1.2010	”Ero tuli, rahaa meni”	Tiina Hämäläinen	Kolmen lapsen äiti Leena Kiuru	62-65
43	8 / 25.2.2010	”Olen rakentanut itseni uudelleen”	Taina Latvala	Näyttelijä Piitu Uski	22-25
44	9 / 4.3.2010	”Eron jälkeen ystävistä tuli entistäkin tärkeämpiä”	Sari Parkkonen	Toimittaja Maria Veitola ja ystävät	10-14
45	13-14 / 31.3.2010	”Arki uuvutti meidät”	Sari Parkkonen	Neumannin ex-puoliso Diana Neumann	20-23
46	17 / 29.4.2010	”Olen ensi kertaa elämässäni yksin”	Sari Parkkonen	Laulaja Virve Rosti	14-18

47	18 / 6.5.2010	Avun saaneet: Terapia auttoi avioerossa & Suhteemme päällä oli musta pilvi	Taina Latvala, Rosanna Serkamo	Juontaja Nina Herala ja näyttelijä Sari Havas	20-23
48	19 / 12.5.2010	”Olen ollut itseni vanki”	Rosanna Serkamo	Laulaja Johanna Kurkela	44-46
49	21 / 27.5.2010	”Ystävät tekevät minusta rikkaan”	Tanja Hakamo	Tv-juontaja Ellen Jokikunnas	16-19
50	27 / 8.7.2010	”Olen päässyt yli katkeruudesta”	Taina Latvala	Vaatesuunnittelija Larissa Paulig	30-33
51	49 / 7.12.2010	”Kaikesta voi selvitä”	Rosanna Serkamo	Laulaja Jonna Christensen	20-23